

BRAND IBSEN

EN VAKKER PDF EBOK TIL FRI BENYTTELSE
VERSJON 1.0 • 9. JUNI 2008

HENRIK IBSEN

BRAND

ET DRAMATISK DIKT

WWW.KLAUSNORDBY.COM • OSLO 2008

DESIGNERENS FORORD

MIN beundring for Henrik Ibsens BRAND kjenner ingen grenser. Men jeg har aldri sett noen utgave, fysisk eller digital, som yter diktverket den *typografiske* heder det fortjener.

Siden Ibsens tekst nå lever et uhildet voksenliv hinsides alle kopirettslige lover, besluttet jeg derfor å skape en typografisk elegant og ikke minst *skjermvennlig* utgave av BRAND — i form av en gratis PDF-basert *ebok*.

Denne PDF ebok kan riktignok skrives ut på enhver skriver (jeg ser ingen grunn til å blokkere dette), men det anser jeg for skjødesløs omgang med blekk og papir—og i tillegg mister man all hypertekst-navigasjon som jeg har lagt inn i PDF filen.

Ebokens sideproporsjoner er (i motsetning til altfor mange pseudo-ebøker) *liggende* 3:4—slik minst 90% av verdens data-skjermer fortsatt er. Typografien vil være leselig på skjermflater selv ned til 480×640 pikseler—men jo større skjermflate du har på din datamaskin, som 600×800, 1200×1600, etc., jo mer behagelig blir leseopplevelsen.

De relative lengder på skuespillets fem akter—som Ibsen kalte «handlinger»—visualiseres nederst på skjermen med *akt-grafen*. Vi ser her f.eks. hvor disproporsjonalt lang femte akt er:

mer enn dobbelt så lang som første. Akt-grafene er hyperlenker for manøvrering til aktenes første side. *Sidemarkøren* — den vandrende lille streken — viser hvor i teksten du til enhver tid befinner deg.

Tittelen har hyperlenke til www.KlausNordby.com/brand, der man raskt kan sjekke etter en oppdatert utgave.

Bakerst har eboken en *ordliste*, med sitt eget forord, som inneholder de 5,983 *unike ord* i BRAND — og med 22,583 *hyperlenker* fra ordenes sidereferanser til teksten.

Denne ebok utgave av BRAND er altså skapt for et «skjermet» liv — så la den få boltre seg på din skjerm!

Som råmateriale til min PDF ebok har jeg brukt teksten fra [Håkon Wium Lies fine online-utgave av Ibsens verker](#). Jeg

takker Lie,urfaderen til CSS-stilmarkeringspråket og teknosjef for **Opera Software** (OPERA er verdens beste nettleser, til tross for at den er norsk!), for hans innsats med å gjøre Ibsens verker elektronisk tilgjengelige i en god HTML form.

Dessverre er HTML/CSS fortsatt et typografisk primitivt medium og Lies etekst er ikke feilfri. Jeg har derfor flittig konsultert en standard bokutgave i mitt arbeide, nemlig Gyldendal Norsk Forlags 1941 versjon av IBSENS SAMLEDE VERKER, merket «niende utgave» (et arvegods fra min morfar). Jeg er skeptisk til alle forsøk på å modernisere Ibsens originaltekster (for ikke å snakke om min forakt for alle modernist-nihilistiske oppsetninger), så jeg holder på en eldre gullstandard. Jeg har imidlertid oppdatert tegnsettingen på *ett* vis: der hvor teksten

har «;—» eller «,—» har jeg fjernet de grammatikalsk pedantiske og overflødige «;» og «,—» og bruker kun «—».

Min ebok utgave inneholder (kanskje?) også en liten filologisk BRAND-nyvinning: eksakt linje-nummerering av verselinjene. Diktverket består, ifølge mitt privatiserte telleverk, av 5431 perle-perfekte verselinjer på jambisk eller trokéisk tetrameter—og typograferingen fremstiller, på klassisk vis, linjenes metriske lengde i vekseldialogen. Jeg har altså linje-nummerert *kun verselinjene*—dvs. *dialogen*—og intet annet i teksten, slik som sceneanvisninger. Noen lesere vil kanskje bestride betydningen av slik linje-nummerering, men jeg selv *liker* å se dette når jeg manøvrerer meg rundt i teksten.

Du kan imidlertid selv lett skru av linje-nummereringen med «layer» funksjonen i ADOBE ACROBAT READER: bare åpne Layers menyen og kryss av «Linjer & noter». På samme vis kan du — for en puristisk nytelse av Selve Teksten — skru av bunn- og toppfeltene samt margnotatene ved å avkrysse lagene «Side graf», «Akt graf», «Sidenummer» og «Topptittel».

Jeg vet godt hvor nesten-umulig det er for *en* mann — uten egen korrekturavdeling! — å produsere et feilfritt typografisk produkt av en slik kompleks art som et verse-drama — og jeg mottar derfor gjerne forslag til rettelser.

Min PDF ebok er et ikke-kommersielt produkt, kun skapt for å gjøre vår lesing av BRAND til en digitalt behagelig opplevelse. Du kan distribuere eboken som du selv ønsker — men

du kan ikke tukle med mitt design eller bruke filen kommersielt. (Hvis du vil, som en liten oppmuntring, sende meg noen kroner, dollar, pund eller yen mottar jeg gjerne privat kunstnerlønn sendt meg gjennom **PayPal**—vennligst send dette til **paypal@KlausNordby.com**).

Jeg håper at min PDF eboks design og digitale funksjoner vil lede til at flere norsk-lesende vil oppdage, gjenoppdage—og ikke minst *verdsette*—Henrik Ibsens udødelige BRAND.

KLAUS NORDBY

Oslo, 9. juni 2008

ego@klausnordby.com

KOLOFON

Typografi og PDF produksjon er gjort med det ypperlige programmet **Adobe InDesign CS3**. Den sjelfulle skriften BRIO SO PRO er designet av **Robert Slimbach** hos **Adobe**. Ordlisten og sidetelleren ble laget med hjelp av tre uvurderlige INDESIGN JavaScript-snutter skapt av **Marc Autret**.

Denne PDF fil kan distribueres i elektronisk form uten vederlag, men ebokens design er © 2008 **Klaus Nordby**.

BRAND

ET DRAMATISK DIKT

DE HANDLENDE

Brand	Skolemesteren	Prester og
Hans moder	Gerd	embedsmænd
Ejnar, en maler	En bonde	Almue, mænd,
Agnes	Hans halvvoksne søn	kvinder og børn
Fogden	En anden bonde	Fristeren i
Doktoren	En kvinde	ødemarken
Provsten	En anden kvinde	De usynliges kor
Klokkeren	En skriverkarl	En røst

*(Handlingen foregår i vor tid, dels i dels omkring
en jordbygd på vestkysten af Norge.)*

FØRSTE HANDLING

1

(Oppe i sneen på fjeldvidderne. Tågen ligger tæt og tung; det er regnvejr og halvmørkt.)

(B R A N D, sortklædt, med stav og skræppe, kravler sig frem vestover. En B O N D E og H A N S HALVVOKSNE S Ø N, som har slået følge med, er noget bagefter.)

B O N D E N *(råber efter Brand).*

¹ Hej, fremmedkarl, far ej så fort!

² Hvor er du?

B R A N D. Her!

BONDEN. Du går dig bort!

3 Nu tykner skodden slig, at knapt
4 en ser så langt, som staven rækker—

5 SØNNEN. Faer, her er spriker!

BONDEN. Her er sprækker!

6 BRAND. Og hvert et vejspor har vi tabt.

BONDEN (*skriger*).

7 Stands, mand! Guds bittre—! Her er bræen
8 skral som en skorpe! Tramp ej sneen!

9 BRAND (*lyttende*). Jeg hører duren af en fos.

10 BONDEN. En bæk har hulet sig indunder;
11 her er et dyb, som ingen bunden—
12 det sluger både dig og os!

13 BRAND. Frem *må* jeg, som jeg før har sagt.

14 BONDEN. Det evner ingen mandemagt.

15 Kend—her er grunden hul og sprød—

16 Stands, mand! Det gælder liv og død!

17 **BRAND.** Jeg *må*; jeg går en stormands bud.

18 **BONDEN.** Hvad heder han?

BRAND. Han heder Gud.

19 **BONDEN.** Og hvad er du for noget?

BRAND. Prest.

20 **BONDEN.** Kanhænde det; men jeg véd bedst,

21 at om du så var provst og bisp,

22 så ligger du i dødsens gisp

23 før dagen gryr, hvis du vil frem

24 på bræens undergravne brem.

(nærmer sig varsomt og overtalende.)

25 Hør, prest; om en er klog og lært,

26 han kan ej *det*, som er *for* svært.

27 Vend om; vær ej så strid og stiv!

28 En har jo kun det ene liv—

29 går *det*, hvad har en så igen?

30 Der er en mil til næste grænd,

31 og skodden står så tyk, at den

32 kan skæres med en tollekniv.

33 **BRAND.** Står skodden tyk, en lokkes ej

34 af blålysblink på vildsporsvej.

35 **BONDEN.** Men her er is-tjern rundt omkring,

36 og slige tjern er stygge ting.

37 **BRAND.** Dem går vi over.

BONDEN. Gå på vand?

38 Du holder mindre end du lover.

39 **BRAND.** *Én* har dog vist—er troen sand,

40 så slipper karlen tørskod over.

BLÅLYSBLINK:
Gass avgitt av sumpmyrer
kan forårsake en blålig
glød om natten.

41 **B O N D E N**. Ja, før i tiden; men i vor

42 han går tilbunds med hud og hår.

43 **B R A N D**. Farvel! (*vil gå.*)

B O N D E N. Du sætter livet til!

44 **B R A N D**. Hvis Herren for min død har brug—

45 velkommen flom og fos og slug!

46 **B O N D E N** (*sagte*). Nej, han er både gal og vild!

S Ø N N E N (*halvt grædende*).

47 Faer, lad os vende! Der er tegn

48 til værre styggevejr og regn!

B R A N D (*standser og nærmer sig igen*).

49 Hør, bondemand; du sagde før,

50 at datter din, som bor ved fjorden,

51 har skikket bud, at snart hun dør;

52 men ej med saligt håb hun tør—

53 hvis ej hun ser dig—gå fra jorden?

54 **BONDEN.** Gud bedre mig så sandt og visst!

55 **BRAND.** Og til idag hun gav dig frist?

56 **BONDEN.** Ja.

BRAND. Ikke længer?

BONDEN. Nej.

BRAND. Så kom!

57 **BONDEN.** Det er ugørligt værk. Vend om!

BRAND (*ser fast på ham*).

58 Hør? Gad du hundred daler give,

59 ifald hun kunde saligt dø?

60 **BONDEN.** Ja, prest!

BRAND. To hundred?

BONDEN. Hus og bø

61 jeg skulde gerne fra mig skrive,

62 ifald hun slukne fik i fred!

63 **BRAND.** Men gad du give *livet* med?

64 **BONDEN.** Hvad? Livet? Kære, vene—!

BRAND. Nå?

65 **BONDEN** (*klør sig bag øret*).

66 Nej, men der er da måde på—!

67 I Jesu navn, du får ej glemme,

68 at jeg har barn og kone hjemme.

69 **BRAND.** Han, som du nævnte, havde moer.

70 **BONDEN.** Ja, det var længe før ifjor—

71 da hændte der så mangt et under;

72 det går ej slig til nuomstunder.

73 **BRAND.** Far hjem. Dit liv er dødens vej.

74 Du véd ej Gud og Gud ej dig.

75 **BONDEN.** Hu, du er hård!

S Ø N N E N (*trækker i ham*). Kom så afsted!

76 B O N D E N. Ja vel; men *han* skal følge med!

77 B R A N D. Skal jeg?

B O N D E N. Ja, blir du borte her

78 i dette Herrens vonde vejr,

79 og rygtes, hvad en ej kan dølge,

80 at vi gik hjemmefra i følge,

81 så trækkes jeg tilthings en dag—

82 og drukner du i myr og tjern,

83 så dømmes jeg i bolt og jern—

84 B R A N D. Da lider du for Herrens sag.

85 B O N D E N. Mig rager ikke hans og dine;

86 jeg har alt mer end nok med mine.

87 Kom så!

B R A N D. Farvel!

(hult bulder høres langt borte.)

S Ø N N E N *(skrigende)*. Der går en skred!

B R A N D *(til bonden, som har grebet ham i kraven)*.

88 Slip taget!

B O N D E N. Nej!

B R A N D. Slip straks!

S Ø N N E N. Kom med!

B O N D E N *(brydes med Brand)*.

89 Nej, fanden nappe mig—!

B R A N D *(river sig løs og kaster ham i sneen)*.

Ja visst;

90 det kan du tro han gør tilsidst!

(går.)

B O N D E N (*sidder og gnider armen*).

91 Au, au; den karl er stiv og stærk.

92 Sligt kalder han Vorherres værk!

(*råber, idet han rejser sig.*)

93 Hej, prest!

S Ø N N E N. Han gik indover hejen.

94 **B O N D E N.** Ja, men jeg skimter ham endnu.

(*råber igen.*)

95 Hør, sig mig—kan du mindes, du,

96 hvor var det vi kom ud af vejen?

B R A N D (*inde i tågen*).

97 Ej trænges vejløbs kors for dig—

98 du er alt på den brede vej.

99 **B O N D E N.** Gud give, at det var så vel,

100 så sad jeg godt og varmt ikveld.

(han og sønnen går østover igen.)

BRAND *(kommer tilsyne højere oppe og lytter ud mod den kant, hvor bonden gik).*

101 De famler hjem. Du slappe træl,
102 sprang i dit bryst en viljes væld,
103 var ikkun evnen *det*, som skorted,
104 jeg skulde vejens møje kortet;
105 på dødstræt ryg, med foden såret,
106 jeg skulde glad og let dig båret—
107 men hjælp er gavnløs for en mand,
108 som ikke vil, hvad ej han kan.

(går længere frem.)

109 Hm; livet, livet; det er svært,
110 hvor livet er de godtfolk kært!

111 Hver skrælling lægger slig en magt
112 på livet, som om verdens frelse,
113 al menneskenes sjælehelse,
114 var på hans skrale skuldre lagt.
115 De vil nok offre, Gud bevares!
116 Men livet, livet—det må spares.

(smiler, som i en erindring.)

117 To tanker faldt som gut mig ind
118 og voldte lattervrid i maven,
119 og skaffed mig et barkedt skind,
120 når gamle skolemoer var gnaven.
121 Jeg tænkte mig en mørkræd ugle,
122 en fisk med vandskræk. Lydt jeg lo;
123 jeg vilde dem af sindet smugle,
124 men de hang i med tand og klo.—

125 Hvad kom det af, det lattervrid?

126 Jo, af den dunkelt følte splid

127 imellem tingen, som den er,

128 og tingen, som den skulde være—

129 imellem det, at måtte bære,

130 og finde byrden altfor svær.—

131 Fast hver en landsmand, syg og frisk,

132 er slig en ugle, slig en fisk.

133 Han skabtes til et dybets yrke,

134 han skulde leve livets mørke—

135 og det er *det*, som gør ham ræd.

136 Han spræller angst mod fjærens bred,

137 han skyr sit eget stjernekammer,

138 han skriger: luft og dagens flammer!

(standser et øjeblik, studser og lytter.)

139 Hvad var det der? Det lød som sang.
140 Ja, det er sang med latter blandet.
141 Hør—nu et hurra, nu et andet—
142 nu tredje—fjerde—femte gang!
143 Der rinder solen. Skodden letter.
144 Jeg øjner alt de vide sletter.
145 Derborte står det glade lag
146 i morgenskær på højderyggen;
147 vestover vidden kastes skyggen;
148 de skifter ord og nævetag.
149 Nu skilles de. De andre vender
150 mod øst, men to går vesterud.
151 Der skikker de, som sidste bud,
152 farvel med hat, med slør og hænder.

*(Solen bryder alt mere og mere gennem tågen.
Han står længe og ser ned på de kommende.)*

153 Der glitrer lys om disse tvende.

154 Det er som skodden gjorde vej,

155 som lyngen klædte hæld og hej

156 og himlen lo om ham og hende.

157 De er visst syskend. Hånd i hånd

158 de springer over lyngens tæppe.

159 Se; pigen rører grunden neppe,

160 og han er ledig som en vånd.

161 Der strøg hun fra ham! Der hun veg,

162 da rap han vilde hende fange—.

163 Nu vokser løbet til en leg—!

164 Hør; deres latter blir til sange!

(EJNAR og AGNES, let rejseklædte, begge blussende og varme, kommer legende frem over sletten. Tågen er borte; en klar sommermorgen ligger over fjeldet.)

165 EJNAR. Agnes, min dejlige sommerfugl,
166 dig vil jeg legende fange!
167 Jeg fletter et garn med masker små,
168 og maskerne er mine sange!

AGNES (*danser baglænds foran og smutter stedse fra ham*).

169 Er jeg en sommerfugl, liden og skær,
170 så lad mig af lyngtoppen drikke;
171 og er du en gut, som lyster en leg,
172 så jag mig, men fang mig ikke!

173 **EJNAR.** Agnes, min dejlige sommerfugl,
174 nu har jeg maskerne flettet;
175 dig hjælper visst aldrig din flagrende flugt—
176 snart sidder du fangen i nettet!

177 **AGNES.** Er jeg en sommerfugl, ung og blank,
178 jeg lystig i legen mig svinger;
179 men fanger du mig under nettets spind,
180 så rør ikke ved mine vinger!

181 **EJNAR.** Nej, jeg skal løfte dig varligt på hånd
182 og lukke dig ind i mit hjerte;
183 der kan du lege dit hele liv
184 den gladeste leg, du lærte!

*(Uden at se det har de nærmet sig en brat
styrtning; de står nu lige på randen.)*

BRAND (*skriger ned til dem*).

185 Stands, stands! Der er en afgrund bag!

186 **EJNAR**. Hvem råber?

AGNES (*peger op*). Se!

BRAND. Berg jer itide!

187 I står på skavlens hule tag—

188 den hænger udfor stupets side!

EJNAR (*slår armen om hende og ler op*).

189 Det har ej nød med mig og hende!

190 **AGNES**. Vi har et liv at lege rundt!

191 **EJNAR**. I solskin er en færd os undt,

192 som først om hundred år har ende.

193 **BRAND**. Da først I går tilbunds? Ja så!

194 **AGNES** (*svinger sløret*). Nej, da går legen mod det blå.

195 **EJNAR**. Først hundred år i glædestimlen,

196 med bryllupslamper tændt hver nat—

197 et liv, et hundredårs tagfat—

198 **BRAND.** Og så—?

EJNAR. Så hjem igen—til himlen.

199 **BRAND.** Nå, det er *den*, I kommer fra?

200 **EJNAR.** Naturligvis; hvor ellers da?

201 **AGNES.** Ja, det vil sige, allersidst

202 vi kom fra dalen øst for fjeldet.

203 **BRAND.** Jeg syntes og jeg øjned hist

204 et skimt af jer ved vandløbskellet.

205 **EJNAR.** Ja, det var der vi skiltes nys

206 fra vore venner og veninder

207 og trykked håndslag, favntag, kys,

208 som segl på alle dyre minder.

209 Kom ned til os! Jeg skal fortælle,

210 hvor Gud har været mageløs—
211 så vil De fatte jublens væld—!
212 Fy, stå ej der, som om De frøs!
213 Se så! Tin op! Det kan jeg lide.
214 Først er jeg maler, må De vide,
215 og det var allerede smukt
216 at skænke mine tanker flugt,
217 så jeg kan kogle liv i farver,
218 som han gør sommerfugl af larver.
219 Men aller prægtigst var dog Gud,
220 da han mig Agnes gav til brud!
221 Jeg kom fra syd, fra rejser lange,
222 med malerkassen på min ryg—
223 **A G N E S** (*ivrig*). Så kongeglad og frisk og tryg—
224 og kunde visst de tusend sange!

225 E J N A R . Just som jeg gennem bygden strøg,
226 var hun deroppe på besøg.

227 *Hun* skulde drikke fjeldets luft
228 og sol og dugg og graners duft.

229 Mig drev en gudsmagt op mod fjeldet;
230 det sang i mig: søg skønhedsvældet

231 på granemo, langs skogens elv,
232 i skyflugt under himlens hvælv!—

233 Da malte jeg mit mesterstykke:
234 et rosenblus på hendes kind,

235 et øjepar, som lyste lykke,
236 et smil, som sang i sjælen ind—

237 A G N E S . Men hvad du malte, så du neppe—
238 drak livets skål i blinde drag
239 og stod igen en solskinsdag

240 med stav i hånd og snøret skræppe—

241 **EJNAR.** Da strøg den tanke mig forbi:

242 du har jo ganske glemt at fri!

243 Hurra! I hast blev friet, svaret,

244 og dermed var det grejdt og klaret.

245 Vor gamle doktor blev så glad,

246 at selv han ikke vidste hvad.

247 Så holdt han lag tre døgn tilende,

248 med sang og dans, for mig og hende;

249 fra foged, lensmand, skriver, prest,

250 al voksen ungdom kom som gæst.

251 Fra gården brød vi op inat;

252 men derfor endtes gildet ej—

253 med flag på stang, med løv om hat,

254 op over li, frem over hej,

255 af flokken fulgtes vi på vej.

256 **A G N E S.** Vor færd på vidden var en dans,

257 snart to og to — og snart i krans.

258 **E J N A R.** Af sølvstøb drak vi vinen sød —

259 **A G N E S.** I sommernatten sangen lød —

260 **E J N A R.** Og skodden, som faldt tung fra nord,

261 strøg lydig væk, hvor frem vi foer.

262 **B R A N D.** Og nu går vejen —!

E J N A R. Lige frem,
263 til byen.

A G N E S. Der jeg har mit hjem.

264 **E J N A R.** Men først forbi de sidste toppe;

265 så ned til fjordens vik i vest;

266 på Egirs hest med dampen oppe

267 vi rider hjem til bryllupsfest —

EGIR: Sjøfartens
skyts gud i de gamle
Edda-kvadene.

268 og så mod sydens land tilsammen,

269 lig svaner på den første flugt—!

270 **BRAND.** Og der—?

EJNAR. Et bryllupsliv i gammen,

271 som drømmen stort, som sagnet smukt;

272 thi vid at denne søndagsmorgen,

273 skønt midt på vidden, uden prest,

274 vort liv blev lyst i fred for sorgen

275 og viet til en lykkefest.

276 **BRAND.** Af hvem?

EJNAR. Af al den glade klynge.

277 Ved bægerklang hver uvejrssky

278 blev sat i ban, der turde tynge

279 det lette løvværk om vort ly.

280 Af sproget ud hvert ord de kyste,

281 som varsel bar om stormslags drøn;
282 med løv i håret de os lyste
283 som glædens børn i kuld og køn.

284 **BRAND.** Far vel, I to!

(vil gå.)

EJNAR *(studser og ser nærmere på ham).*

Nej, stands og vent!

285 Det tykkes mig som noget kendt
286 i Deres træk—

BRAND *(koldt).* Jeg er Dem fremmed.

287 **EJNAR.** Og dog fra skolen eller hjemmet
288 jeg tror så visst, jeg mindes kan—

289 **BRAND.** I skolen; ja, da var vi venner;
290 da var jeg gut; nu er jeg mand.

291 **EJNAR.** Det skulde aldrig være—?

(*skriger med engang*):

Brand!

292 Ja, det er dig! Nu jeg dig kender!

293 **BRAND.** Jeg kendte dig fra første stund.

294 **EJNAR.** Vel mødt, vel mødt af hjertens grund!

295 Se på mig! Ja, du er den gamle,

296 som altid i dig selv var nok,

297 hvem legen aldrig kunde samle

298 i kammeraters viltre flok.

299 **BRAND.** Jeg var jo hjemløs mellem jer.

300 Dig tror jeg dog jeg havde kær,

301 skønt alle I *der-sør* i landet

302 var af en anden malm, end jeg,

303 som fødtes på et næs ved vandet,

304 i skyggen af en skogløs hej.

305 E J N A R . Din hjembygd—ja, den er jo her?

306 B R A N D . Igennem den min vej nu bær.

307 E J N A R . *Igennem* den? Så? Vidre frem?

308 B R A N D . Ja vidt; og fort—forbi mit hjem.

309 E J N A R . Du er jo prest?

B R A N D (*smiler*). Stiftskapellan.

310 Lig haren under holtets gran

311 har jeg mit hus snart her snart hist.

312 E J N A R . Og hvor går rejsen nu tilsidst?

B R A N D (*hurtigt og hårdt*).

313 Spørg ej om det!

E J N A R . Hvorfor?

B R A N D (*forandrer tonen*). Å jo!

314 Det skib, som venter eder to,

315 skal også føre mig herfra.

316 E J N A R . Min brudgomshest? Hurra, hurra!

317 Tænk, Agnes, han skal samme vej!

318 B R A N D . Ja, men jeg skal til gravøl, jeg.

319 A G N E S . Til gravøl?

E J N A R . Du? Hvem skal begrades?

320 B R A N D . Den Gud, som nys du kaldte *din*.

321 A G N E S (*viger*). Kom, Ejnar!

E J N A R . Brand!

B R A N D . I lin og skrin

322 hver jordtræls Gud, hver døgnværk-slaves,

323 skal lægges ned ved højlys dag.

324 Der må en ende på den sag.

325 Det er på tiden I forstår,

326 han skrantet har i tusend år.

327 E J N A R . Brand, du er syg!

B R A N D .

Nej, sund og frisk,

328 som åsens tall, som bakkens brisk;

329 men det er tidens syge slægt,

330 som trænger til at vorde lægt.

331 I vil kun lefle, lege, le,

332 vil tro så småt, men ikke se—

333 vil læsse hele vægtens ve

334 på en, som man har sagt jer kom

335 og tog den store straffedom.

336 *Han* lod for jer sig tornekranse,

337 og derfor har I lov at danse—

338 ja dans—men hvor du danser *hen*,

339 det blir en anden sag, min ven!

340 E J N A R . Å, jeg forstår! Den sang er ny

341 og yndet over bygd og by.

342 Du hører til det unge kuld,
343 som kalder livet tant og muld,
344 som jage vil med pølens skræk
345 alverden i en askesæk.

346 **B R A N D**. Nej, jeg er ingen «prækehest».
347 Jeg taler ej om kirkens prest;
348 knapt véd jeg, om jeg er en kristen;
349 men visst jeg véd, jeg er en mand,
350 og visst jeg véd, jeg øjner bristen,
351 der margstjal hele dette land.

352 **E J N A R** (*smiler*). Det har jeg endnu aldrig hørt,
353 vort gode land i rygte ført
354 for overmål af livsenslyst.

355 **B R A N D**. Nej, jublen sprænger intet bryst—
356 thi var det så, da var det vel.

357 Lad gå at du er glædens træl—
358 men vær det da fra kveld til kveld.
359 Vær ikke *ét* idag, igår,
360 og noget andet om et år.
361 Det, som du er, vær fuldt og helt,
362 og ikke stykkevis og delt.
363 Bacchanten er en klar idé,
364 en drukkenbolt hans ak og ve—
365 Silenen er en skøn figur,
366 en dranker hans karrikatur.
367 Gå blot omkring i dette land,
368 og hør dig for hos alle mand,
369 og du vil se, enhver har lært
370 sig til at være lidt af hvert.
371 Lidt alvorslørt til brug i helgen,

SILENEN:

I gresk mytologi var
Silenus en ledsager av
Dionysus; en bedrukken
men, muligens, også
en vis person.

372 lidt trofast efter fædres sed,
373 lidt lysten efter natverdsvælgen—
374 thi det var samme fædre med—
375 lidt varm om hjertet, er der gilde
376 og sangen runger for det lille
377 men klippefaste klippefolk,
378 der aldrig tog mod stryg og svolk—
379 lidt ødsel når det gælder løfter—
380 lidt hårfin når han ædru drøfter
381 det ord, som gaves i et lag,
382 til løsning på en alvorsdag.
383 Dog alt, som sagt, kun ganske lidt;
384 hans fejl, hans fortrin, går ej vidt;
385 han er en brøk i stort og småt,
386 en brøk i ondt, en brøk i godt—

387 men værst det er—hver brøkens del
388 slår brøkens hele rest ihjæl.

389 **EJNAR.** Det er en letvindt ting at håne;
390 dog vakkrere det var at skåne—

391 **BRAND.** Kanhænde det—men ej så sundt.

392 **EJNAR.** Nu vel; til folkets syndebundt
393 jeg føjer både ja og amen,
394 men ser dog ej det hænger sammen
395 med ham, du lægge vil i skrin—
396 den Gud, jeg endnu kalder min.

397 **BRAND.** Min glade ven, du er jo maler—
398 vis mig den Gud, hvorom du taler.
399 Du har jo malt ham, har jeg hørt,
400 og billedet har godtfolk rørt.
401 Han er vel gammel; ikke så?

402 E J N A R . Nu ja—?

B R A N D . Naturligvis. Og grå?

403 Tyndhåret efter gubbers vis,
404 med skæg som sølvtråd eller is—
405 velvilligt stemt, men dog så streng,
406 at han kan skræmme børn i seng?
407 Hvorvidt du gav ham tøfler på,
408 se, det lar ved sit værd jeg stå;
409 men visst jeg tror det gjorde godt,
410 om han fik briller og kalot.

411 E J N A R (*vred*). Hvad skal det til—

B R A N D . Det er ej spot.

412 Just netop sådan ser han ud,
413 vort lands, vort folks familjegud.
414 Som katoliken gør en rolling

DOBBELT-DIRKEN:
Et freskomaleri i Romas
Sixtinske kapell viser St.
Peter, den første pave,
motta to nøkler fra Jesus.

415 af Frelserhelten, gør I her
416 af Herren en affældig olding,
417 der er sin alders barndom nær.
418 Som paven har på Peters stol
419 tilovers snart kun dobbelt-dirken,
420 så snevrer I fra pol til pol
421 Vorherres rige ind til kirken.
422 I skiller liv fra tro og lære;
423 for ingen gælder det at *være*;
424 jer stræben er, jer ånd at hæve,
425 men ikke helt og fuldt at leve.
426 I trænger til, for slig at slingre,
427 en Gud, som ser igennem fingre—
428 som slægten selv, dens Gud må gråne
429 og males med kalot og måne.—

430 Men denne Gud er ikke min!
431 Min er en storm, hvor din er vind,
432 ubøjelig, hvor din er døv,
433 alkærlig der, hvor din er sløv;
434 og han er ung, som Herkules—
435 ej nogen Gudfaer på de treds!
436 Hans stemme slog med lyn og skræk,
437 da han som ild i tornehæk
438 for Moses stod på Horebs berg,
439 som kæmpen står for dverges dverg.
440 Han standsed sol i Gibeons dal
441 og gjorde undre uden tal,
442 og skulde gøre dem endnu,
443 hvis slægten ej var slap, som du!

EJNAR (*med et usikkert smil*).

444 Og nu skal slægten skabes om?

445 **B R A N D.** Det skal den, du, så sandt og visst

446 jeg véd, at jeg til verden kom,

447 som læge for dens sot og brist!

E J N A R (*ryster på hovedet*).

448 Sluk ikke stikken, skønt den oser,

449 før lygten viser vejens spor;

450 stryg ikke sprogets gamle gloser,

451 før du har skabt de nye ord!

452 **B R A N D.** Ej noget nyt jeg stunder til;

453 det eviges ret jeg hævde vil.

454 Det er ej dogmer eller kirke,

455 som jeg vil løfte med mit virke;

456 thi begge så sin første dag,

457 og derfor var det muligt vel

458 de begge ser sin sidste kveld.
459 *Alt skabt* har jo et *finis* bag;
460 det fanger mén af møl og orm,
461 og må ifølge lov og norm
462 afvejen for en ufødt form.
463 Men der er noget til, som står—
464 det er den ånd, som ej blev skabt,
465 som løstes, da den var fortabt,
466 i tidens første friske vår,
467 som slog med frejdig mandetro
468 fra kød til åndens ophav bro,
469 *Nu* er i småt den hækret ud—
470 tak være slægtens syn på Gud—
471 men frem af disse sjælestumper,
472 af disse åndens torsoklumper,

473 af disse hoder, disse hænder,
474 et *helt* skal gå, så Herren kender
475 sin *mand* igen, sit største værk,
476 sin ætling, Adam, ung og stærk!

EJNAR (*afbrydende*).

477 Farvel. Jeg mener, det er bedst
478 vi skilles her.

BRAND. Går I mod vest,

479 går jeg mod nord. To veje bær
480 til fjorden, begge lige nær.

481 Farvel!

EJNAR. Farvel.

BRAND (*vender sig ved nedgangen*). Skil lys fra dunst.

482 Husk—det, at leve, er en kunst.

EJNAR (*vinker ham fra sig*).

483 Vend du kun verden op og ned;

484 min gamle Gud jeg holder ved!

485 **B R A N D.** Godt; mal ham du med krykkestav—

486 jeg går og lægger ham i grav!

(går ned over stien.)

E J N A R *(går i taushed hen og ser ned efter B R A N D).*

A G N E S *(står et øjeblik som åndsfraværende;
derpå farer hun op, ser sig urolig om og spørger).*

487 Gik solen ned?

E J N A R. Nej, kun en sky

488 strøg for; nu lyser den påny.

489 **A G N E S.** Her blæser koldt.

E J N A R. Det var et pust,

490 som jog igennem skaret just.

491 Her skal vi ned.

A G N E S . Så sort mod sør

492 stod berget ej og stængte før.

493 E J N A R . Du så det ej for sang og leg,

494 før han dig skræmte, da han skreg.

495 Men lad ham gå sin bratte trap;

496 vi knytter legen, hvor den glap.

497 A G N E S . Nej, ikke nu—nu er jeg træt.

498 E J N A R . Det er igrunden også jeg—

499 og nedfor er ej vejen let,

500 som borte på den flade hej.

501 Men har vi højden bagom os,

502 da skal vi danse just på trods—

503 ja, tifold mere vildt og fort,

504 end ellers vi det havde gjort.—
505 Se, Agnes, se den stribe blå,
506 som solens glød nu glitrer på;
507 snart kruser den sig, snart den ler,
508 snart er den sølv, snart er den rav;
509 det er det store, friske hav,
510 som du der yderst ude ser!
511 Og kan du se den mørke røg,
512 som længe langsmed leden strøg?
513 Og kan du se den sorte prik,
514 som nu just rundt om næsset gik?
515 Se, det er dampen—din og min!
516 Nu står den fjorden lige ind!
517 Iaften står den ud fra fjord,
518 tilhavs, med dig og mig ombord!—

519 Der slører tågen tung og grå.—

520 Sig, Agnes, fik du øje på

521 hvor smukt sig hav og himmel malte?

A G N E S (ser åndsfraværende lige ud og siger).

522 Ja visst. Men sig mig om du så—?

523 *E J N A R .* Hvad?

A G N E S (uden at se på ham og dæmpet som i en kirke).

Hvor han vokste, mens han talte!

(Hun går nedover stien. E J N A R følger.)

(Vej langs fjeldvæggen med vildt dyb udfor til højre.

*Ovenfor og bag berget skimtes større højder med
tinder og sne.)*

BRAND (*kommver oppe på stien, går nedover, standser midtvejs på en fremspringende knart og ser ned i dybet*).

524 Ja, jeg kender mig igen!
525 Hvert et bådnøst, hver en grænd,
526 Jordfaldsbakken, osets birke,
527 og den gamle brune kirke,
528 elvekantens olderbuske,
529 alting kan fra barn jeg huske.
530 Men jeg tror, at mere gråt
531 er det nu, og mere småt;
532 og på berget skavlen hænger
533 mere yderligt end da,
534 har af dalens snevre himmel
535 skåret bort endnu en strimmel

536 luder, truer, skygger, stænger—

537 stjæler mere sol ifra.

(sætter sig og ser langt udover.)

538 Fjorden. Var den og *den* gang

539 lige styg og lige trang?

540 Det er bygevejr. Der står

541 ind en råsejlsjagt for børen.

542 Sør, indunder hamrens skygge,

543 øjner jeg en bod, en brygge,

544 og der bag en rødmalt gård!—

545 Det er enkens gård på øren!

546 Enkens gård. Min barndoms hjem.

547 Minders minder myldrer frem.

548 Der, imellem strandens stene,

549 blev min barnesjæl alene.—

550 Over mig er klemslens vægt,
551 tyngslen af at stå i slægt
552 med en ånd, som altid peged
553 jordvendt, udenfor mit eget.
554 Alt, hvad stort jeg vilde før,
555 vimrer nu som bag et slør.
556 Modet, magten har mig sveget,
557 hug og sjæl blir slap og sprød;
558 her, ved nærmelsen af hjemmet,
559 ser jeg på mig selv som fremmed—
560 vågner bunden, klippet, tæmmet,
561 Samson lig i skøgens skød.

(ser atter ned i dybet.)

562 Hvad er der for færd og virke?
563 Ud fra hver en plads og grænd

URD:
Steinur

564 stævner kvinder, børn og mænd.

565 Snart i urd og snart i brækker

566 taber sig de lange rækker,

567 dukker atter op igen—

568 fremme ved den gamle kirke.

(rejser sig.)

569 O, jeg kan jer ud og ind,

570 slappe sjæle, sløve sind!

571 Hele eders Fadervor

572 har ej såpas viljevinge,

573 ikke såpas angstens drøn,

574 at deraf tilhimmels når—

575 klangfuldt, som en røst skal klinge—

576 andet end den fjerde bøn!

577 *Den* er landets løsen jo,

578 *den* er folkets feltråb blevet.
579 Ud af sammenhængen revet,
580 ind i alle hjerter skrevet,
581 ligger den som stormfordrevet
582 vrag af eders hele tro!—
583 Væk fra dette klumre slug!
584 Der er grubeluft herinde—
585 her kan ingen fanes dug
586 flagre frit for friske vinde?

*(vil gå; en sten kastes ovenfra og ruller
nedigennem lien tæt ved ham.)*

BRAND *(råber op).*

587 Hej der! Hvem kaster sten?

(**GERD**, en femtenårs pige, løber oppe på
bergkammen med stene i forklædet.)

GERD. Han skreg!

588 Jeg traf!
(*kaster igen.*)

BRAND. Hør, barn; stands denne leg!

589 **GERD.** Der sidder han foruden mén
590 og vipper på en vindfældt gren!
(*kaster igen og skriger.*)

591 Der kommer han så vild som før!

592 Hjælp! Hu! Han hugger mig med klør!

593 **BRAND.** I Herrens navn —!

GERD. Hyss! Hvem er du?

594 Stå stilt, stå stilt; han flyver nu.

595 BRAND. Hvem flyver?

GERD. Så du ikke høgen?

596 BRAND. Her? Nej.

GERD. Den store stygge fugl

597 med kammen fladt på panden strøgen,

598 med rand om øjet rød og gul!

599 BRAND. Hvor går din vej?

GERD. Til kirke.

BRAND. Så?

600 Da kan vi to jo følge slå.

601 GERD. Vi to? Nej, jeg skal opad her.

602 BRAND (*peger nedover*). Men *der* er kirken jo!

GERD (*ser hånligt smilende på ham og peger ned*).

Den *der*?

603 BRAND. Ja visst; kom med.

GERD. Nej; der er stygt!

604 BRAND. Stygt? Hvorfor?

GERD. Jo, for der er småt.

605 **BRAND.** Hvor har du set en større bygt?

606 **GERD.** En større? Å, det véd jeg godt.

607 **Farvel!**

(går opover.)

BRAND. Går *der* din kirkevej?

608 Den bær jo til den vilde hej.

609 **GERD.** Følg med mig, du, så skal du se

610 en kirke bygt af is og sne!

611 BRAND. Af is og sne! Nu går det op!

612 Derinde mellem tind og top,

613 jeg komme kan fra gut ihug,

614 der findes skal et dalstrøgs slug;

615 Iskirken tror jeg det blev kaldt;
616 om den blev mange slags fortalt;
617 et frossent tjern er gulv og toft,
618 på skavlen ligger sneen kram
619 og spænder vidt sig, som et loft,
620 udover søndre væggen kam.

621 **GERD.** Ja, det ser ud som is og fjeld,
622 men *er* nu kirke lige vel.

623 **BRAND.** Gå aldrig did; et vindstøds kast
624 har tidtnok voldt at bræen brast;
625 et skrig, et rifleskud er nok—

GERD (*uden at høre på ham*).

626 Kom med og se en rensdyrflok,
627 som skreden slog, så op den kom
628 ivår først med den store flom.

629 **BRAND.** Gå aldrig did; *der* er ej trygt!

630 **GERD** (*peger ned*). Gå aldrig did; for *der* er stygt!

631 **BRAND.** Guds fred med dig.

GERD. Kom heller med!

632 Deroppe messer fos og skred;

633 der præker vind på jøklens vold,

634 så du blir både hed og kold.

635 Og høgen slipper aldrig ind;

636 han slår sig ned på Svartetind—

637 der sidder han, det styggetøj,

638 som hane på min kirkefløj.

639 **BRAND.** Vild er din vej og vild din sjæl—

640 en langelek med sprukken fjæl.

641 Af *slet* blir *slet* kun, *slet* og *ret*—

642 men *ondt* til *godt* kan vendes let.

643 **GERD.** Der kommer han med vingesus!

644 Nu får jeg se at nå ihus!

645 Farvel; i kirken er jeg tryg—

646 hu, hvor han kommer arg og styg!

(skriger.)

647 Kom ikke nær! Jeg kaster sten!

648 Slår du med klo, slår jeg med gren!

(flygter opover fjeldet.)

649 **BRAND** *(efter et ophold)*. Se, det var og en kirkegæst.

650 I dal—på hej, hvem gør det bedst?

651 Hvem vimrer værst og vildest frem,

652 hvem famler længst fra fred og hjem—

653 det *letsind* som, med krans af løv,

654 lar legen gå langs brattest slug—

655 det *slapsind*, som går vejen sløv,

656 fordi det så er skik og brug—
657 det *vildsind*, som har slig en flugt,
658 at fast hvad ondt det ser, blir smukt?—
659 Til kamp på tvers, til kamp på langs
660 mod denne trippelallians!
661 Jeg ser mit kald; det glitrer frem,
662 som sol igennem glugg påklem!
663 Jeg véd mit hverv; de trolde tre
664 i faldet bøder verdens ve—
665 får slægten *dem* først lagt i grav,
666 da viftes verdenspesten af!
667 Op; rust dig, sjæl! Dit sverd fra lænd!
668 Til kamp for himlens odelsmænd!

(han stiger ned i bygden.)

ANDEN HANDLING

2

(Nede ved fjorden med bratte bergvægge omkring. Den gamle forfaldne kirke ligger på en liden bakke i nærheden. Et uvejr trækker op.)

(ALMUEN, MÆND, KVINDER og BØRN, er samlet i klynger dels på stranden dels i bakkerne.

FOGDE sidder i midten på en sten; en *SKRIVERKARL* hjælper ham; der deles korn og levnetsmidler ud.

EJNAR og *AGNES* står omringet af en flok længere borte. Nogle både ligger i fjæren. *BRAND* kommer frem på kirkebakken uden at mærkes af mængden.)

EN MAND (*bryder sig gennem trængslen*).

669 Af vejen!

EN KVINDE. Jeg kom først!

MANDEN (*skubber hende tilside*). Gå væk!
(*trænger sig frem til fogden.*)

670 Se her; fyld gabet i min sæk!

FOG DEN. Giv tid.

MANDEN. Ugørligt—jeg må hjem;

671 der sidder sultne fire—fem!

672 FOG DEN (*spasende*). Du véd ej tallet på en prik?

673 MANDEN. Én drog med døden, da jeg gik.

674 FOG DEN. Bi lidt. Du står på listen vel?
(*blader i sine papirer.*)

675 Nej—jo, du står. Det var dit held.
(*til skriverkarlen.*)

676 Giv nummer ni og tyve sit.—

677 Nå, nå, I godtfolk, vent dog lidt!

678 Nils Snemyr?

EN MAND. Ja!

FOG DEN. Idag du får

679 trekvart kun mod hvad du fik sidst.

680 I er jo færre nu.

MANDEN. Ja visst—

681 hun Ragnhild døde ret igår.

682 FOG DEN (*noterer*). Én mindre. Spart er altid spart.

(*til manden, som fjerner sig.*)

683 Men far nu ikke hen i fart

684 og gift dig anden gang!

SKRIVERKARLEN (*fniser*). Hi, hi!

685 FOG DEN (*hvast*). Hvad ler De af?

SKRIVERKARLEN.

Jeg lo fordi

686 herr fogden er så morsom.

FOGDEN.

Ti!

687 Det stævne her er ingen spas;

688 men bedste råd mod gråd er fjas.

EJNAR (*træder ud af flokken med Agnes*).

689 Nu har jeg tømt den sidste lomme,

690 og pung og tegnebog er tomme —

691 ombord jeg kommer som en fant,

692 og sætter uhr og stok i pant.

693 FOGDEN. Ja, I to kom i rette stund.

694 Hvad jeg har samlet, er kun lidt;

695 det slår ej til, som hver kan vide,

696 når fattig hånd og halvmæt mund

697 skal skifte deles del af sit

698 med dem, som intet har at bide.

(får øje på Brand og peger op.)

699 En til! Velkommen! Har De hørt

700 om hungersnøden, flommen, tørken,

701 så løs for pungen, er den snørt.

702 Vi tar imod af alle slags.

703 Vort forråd er på bunden straks—

704 fem fiske små i armod's ørken

705 gør intet måltid nutildags.

706 **BRAND.** Ti tusend, i en afguds navn

707 delt ud, blev ingen sjæl til gavn.

708 **FOGDE.** Det var ej ord jeg bad Dem om.

709 Ord er kun sten, er maven tom.

710 **EJNAR.** Det er umuligt, at du véd

711 hvor hårdt og længe folket led!

712 Brand, her er uår, sult og sot.

713 Her ligger lig—

B R A N D . Jeg ser det godt.

714 På hvert et øjes blygrå ring

715 det kendes hvem som holder thing.

716 **F O G D E N .** Og endda står De hård som flint!

B R A N D (*træder ned iblandt mængden og siger med eftertryk*).

717 Hvis livet her gik slapt og lindt,

718 gik trægt sin gang med hverdagsnød,

719 da ynkede jeg jert skrig om brød.

720 Må du på fire krybe hjem,

721 da kommer dyret i dig frem.

722 Går dag for dag i lummer ro,

723 i skridtgang som et ligfærdstog,

724 da ligger det så nær at tro

725 sig strøgen ud af Herrens bog.

726 Men eder var han mere god;

727 han dryssed rædsel i jert blod;

728 med dødsnøds svøber han jer slog;

729 hvad dyrt han gav, han atter tog—

FLERE RØSTER (*afbryder ham truende*).

730 Han sparker os i al vor nød!

731 **FOGDE**N. Han skælder os, som gav jer brød?

732 **BRAND** (*ryster på hovedet*). O, kunde alt mit hjerteblood

733 jer læske som en helsens flod,

734 det skulde vælde frem i flom

735 til årens seng var tør og tom.

736 Men her at hjælpe var en synd!

737 Se, Gud vil løfte jer af dynd—

738 et livsfolk—om end spredt og svagt—

739 af trængslen suger marg og magt;

740 det sløve syn får falkeflugt,

741 og skuer vidt og skuer smukt,

742 den veke vilje skyder ryg

743 og ser bag striden sejren tryg;

744 men avler nød ej adelsfærd,

745 er flokken ej sin frelse værd!

746 **EN KVINDE.** Der slår et uvejr over fjord,

747 som om det vakes ved hans ord!

748 **EN ANDEN.** Han ægger Gud! Min spådom mærk!

749 **BRAND.** Jer Gud gør intet underværk!

750 **KVINDERNE.** Se vejret! Se!

RØSTER BLANDT MÆNGDEN. Af bygden driv

751 den hårde sjæl med sten og kniv!

(*ALMUEN stimler truende sammen om BRAND.*

FOGDEN træder imellem.—EN KVINDE, forvildet og forreven, kommer ilsomt ned over bakkerne.)

KVINDEN (skriger frem mod flokken).

752 Hvor får jeg hjælp i Jesu navn!

753 *FOGDEN.* Hvad trænges? Nævn hvad nød, hvad savn—

754 *KVINDEN.* Ej nød, ej savn det gælder nu!

755 Det gælder verdens værste gru!

756 *FOGDEN.* Hvad er det? Tal!

KVINDEN. Jeg har ej røst!

757 Hvor findes presten?—Hjælp og trøst!

758 *FOGDEN.* Her er ej prest—

KVINDEN. Fortabt, fortabt!

759 Hård var du, Gud, at jeg blev skabt!

760 **BRAND** (*nærmer sig*). Kanhænde dog her findes én.

KVINDEN (*griber ham om armen*).

761 Så lad ham komme, vær ej sen!

762 **BRAND**. Nævn mig din nød, så kommer han.

763 **KVINDEN**. Tversover fjorden—

BRAND. Nu?

KVINDEN. Min mand—

764 tre sultne små, og huset tømt—

765 sig nej, sig nej—han er ej dømt!

766 **BRAND**. Tal først.

KVINDEN. Min barm var tørket ud;

767 os hjalp ej mennesker, ej Gud;

768 den yngste tungt med døden drog;

769 det skar hans sjæl; han barnet slog—!

770 **BRAND**. Han slog—!

ALMUEN (*i rædsel*). Sit barn!

KVINDEN. I samme stund

771 han så sin gernings afgrundsbund!

772 Hans anger flommed som en elv;

773 han lagde voldshånd på sig selv.—

774 Kom, berg hans sjæl trods vejr og sjø!

775 Han kan ej leve, tør ej dø;

776 med liget ligger han i favn

777 og skriger på den ondes navn!

778 BRAND (*stille*). Ja, her er nød.

EJNAR (*bleg*). Er muligt sligt!

779 FOGDEN. Han hører ej til mit distrikt.

BRAND (*kort, til almuen*).

780 Gør loss en båd og sæt mig over!

781 EN MAND. I sligt et vejr? Det ingen vover!

782 **FOG DEN.** Rundt fjorden går en sti—

KVINDEN. Nej, nej—

783 nu findes ingen farbar vej;

784 jeg foer den, men et elvebrudd

785 skar lige bag mig kloppen ud!

786 **BRAND.** Gør båden loss.

EN MAND. Umuligt nu;

787 det bryder over grund og flu!

788 **EN ANDEN.** Se der! Et kast fra højden strøg,

789 så hele fjorden står i røg!

790 **EN TREDJE.** Er vejret sligt, med slag og skrald,

791 så lyser provsten messefald!

792 **BRAND.** En syndersjæl, sin domsstund nær,

793 ej venter efter vind og vejr!

(går ned i en båd og løser sejlet.)

794 I vover båden?

EJEREN. Ja; men bliv!

795 BRAND. Godt; kom nu *den*, som vover liv!

796 EN MAND. Jeg går ej med.

EN ANDEN. Og ikke jeg!

797 FLERE. Det var den lige dødsens vej!

798 BRAND. Jer Gud hjalp ingen over fjord;

799 men husk, at *min* er med ombord!

KVINDEN (*vrider hænderne*).

800 Han ufrelst dør!

BRAND (*råber fra båden*). Én mand er nok

801 til hjælp med øsekar og fok!

802 Kom, en af jer, som nylig gav!

803 Giv, mænd, giv indtil død og grav!

804 FLERE (*viger tilbage*). Kræv aldrig sligt!

EN ENKELT (*truende*).

Af båden ud!

805 Det er for stærkt at friste Gud!

806 FLERE RØSTER. Se, vejret vokser!

ANDRE.

Linen brast!

BRAND (*hugger sig fast med bådshagen og råber til den fremmede kvinde*).

807 Godt; kom da du; men kom i hast!

KVINDEN (*viger tilbage*).

808 Jeg! Her, hvor ingen—!

BRAND.

Lad dem stå!

809 KVINDEN. Jeg kan ej!

BRAND.

Kan ej?

KVINDEN.

Husk de små—!

810 BRAND (*ler*). Dynd er den grund, I bygger på!

A G N E S (*vender sig med blussende kinder raskt om til Ejnar, lægger hånden på hans arm og siger*).

811 **Har alt du hørt!**

E J N A R . Ja; han er stærk!

812 **A G N E S .** Gud signe dig! Du véd dit værk!
(*råber til Brand*):

813 Se—her er én, som vel er værd

814 at følge med på frelsens færd!

815 **B R A N D .** Så kom!

E J N A R (*bleg*). Jeg!

A G N E S . Gå! Jeg har dig skænkt!

816 Højt ser mit syn, som før var sænkt!

817 **E J N A R .** Før dig jeg traf, jeg skulde skænkt

818 mig selv, og villig med ham styrt—

819 **A G N E S** (*bævende*). Men nu—!

EJNAR.

Mit liv er ungt og dyrt—

820 jeg *kan* det ej!

AGNES (*viger tilbage*). Hvad har du sagt!

821 EJNAR. Jeg *tør* det ej!

AGNES (*skriger ud*). Nu blev der lagt,

822 med stormslag og med strømnings fos,

823 et verdenshav imellem os!

(*til Brand*):

824 Jeg går i båden!

BRAND. Godt; så kom!

KVINDERNE (*forfærdede, idet hun springer ombord*).

825 Hjælp, Jesus!

EJNAR (*griber fortvivlet efter hende*). Agnes!

HELE MÆNGDEN (*iler til*).

Stand! Vend om!

826 BRAND. Hvor ligger huset?

KVINDEN (*peger ud*). Ende der—

827 på næset bag det svarte skær!

(*båden støder fra land.*)

EJNAR (*skriger efter dem*).

828 Husk dine syskend; husk din moer!

829 Frels livet!

AGNES. Her er *tre* ombord!

(*Båden sejler. Almuen stimler sammen på højderne
og ser efter den i stærk spænding.*)

830 EN MAND. Han klarer odden!

EN ANDEN. Nej!

FØRSTE. Jo, se—

831 han har den agter alt i læ!

832 **ANDEN.** En kastevind! Den har dem fat!

833 **FOGDE.** Se, se—den stryger med hans hat!

834 **EN KVINDE.** Så svart, som korpens vinge, slår
835 i vejret vildt hans våde hår!

836 **FØRSTE MAND.** Alt står i kog og røg.

EJNAR. Hvad var

837 det skrig, som gennem stormen skar?

838 **EN KVINDE.** Det kom fra fjeldet.

EN ANDEN (*peger op*). Der står Gerd

839 og ler og hujer ad hans færd!

840 **FØRSTE KVINDE.** Hun blæser i et bukkehorn

841 og kaster sten som koglekorn!

842 **ANDEN KVINDE.** Nu slang hun hornet som en vånd
843 og tuder i den hule hånd!

844 **EN MAND.** Ja, tud og skrig, du stygge trold—

845 den karl har både vagt og skjold!

846 **EN ANDEN.** I værre vejr, med ham tilrors,

847 står trygt jeg næste gang tilfjords.

FØRSTE MAND (*til Ejnar*).

848 Hvad var han?

EJNAR. Prest.

ANDEN MAND. Ja, hvad han var—

849 det kendtes vel, han var en karl!

850 I ham var mod og magt og trods.

851 **FØRSTE MAND.** Det var en rigtig prest for os!

852 **MANGE RØSTER.** Ja, det var rigtig prest for os!

(de spreder sig ud over bakkerne.)

FOG DEN (*samlers sine papirer og bøger*).

853 Det formløst er i alle fald

854 at træde op i fremmed kald,
855 og gribe ind og vove liv
856 foruden tvingende motiv.—
857 Jeg gør bestandig og min pligt—
858 men altid indom mit distrikt.

(går.)

*(Udenfor hytten på næset. Det er langt på dagen.
Fjorden ligger blank og stille. A G N E S sidder nede ved
stranden. Lidt efter kommer B R A N D ud af døren.)*

859 **B R A N D.** Det var døden. Af den tvætted
860 alle rædslers stænk og skræk;
861 nu med stille store træk
862 ligger han så lys og lettet.
863 Kan et svigtende bedrag

864 gøre nat til slig en dag?
865 Af sin vilde helvedbrøde
866 så han ydre skorpen kun—
867 det, som nævnes kan med mund—
868 det, som gribes kan med hænder—
869 som hans navn med brandflek skænder—
870 volden mod den lille døde.
871 Men de to, som sad forskræmt,
872 stirrende med store øjne,
873 stilt, som fugle sammenfløjne,
874 op i skorstenskrogen klemmt—
875 *de*, som bare så og så—
876 skønte ikke selv hvorpå—
877 *de*, hvis sjæle fik en plet
878 ætset ind, som ej de skrubber

879 af i tidens slid og tvæt,
880 selv som bøjde sølvhårsgubber—
881 *de*, hvis livsens-elv skal rinde
882 ud fra dette stygge minde—
883 *de*, som nu skal gro i lys
884 af hans nattegernings gys—
885 *de*, som aldrig ud kan brænde
886 denne tankes ådselbål—
887 *dem* han mægted ej at kende
888 som de to, der har ihænde
889 just det store eftermål.—
890 Og fra dem går kanske ud
891 led på led til synd og brudd.
892 Hvorfor? Hule afgrundssvar—
893 *de* var sønner af sin faer!

894 Hvad skal stryges ud i stilhed?
895 Hvad skal jævnes ud med mildhed?
896 Når begynder ansvarsvægten
897 af ens arvelod fra slægten?
898 Hvilken thingdag, hvilken dommer,
899 når det store forhør kommer!
900 Hvem skal prøve, hvem skal vidne,
901 hvor enhver er delinkvent;
902 hvem tør lægge frem sit skidne
903 transporterte dokument?
904 Tages *da* for godt det svar:
905 Gælden skriver sig fra faer? —
906 Svimmeldybe nattegåde,
907 ingen mægter dig at råde.
908 Men på afgrundsbredden danser

909 sværmen uden sind og sanser—
910 sjæle skulde skrige, bæve—
911 men ej én blandt tusend øjner,
912 hvilket skyldberg der sig højner
913 fra det lille ord: at leve.

*(Nogle mænd af almuen kommer frem bag
huset og nærmer sig Brand.)*

914 **EN MAND.** Vi skal nok mødes anden gang.

915 **BRAND.** Han har til eders hjælp ej trang.

916 **MANDEN.** Selv er han løst og hjulpen; men

917 i stuen sidder tre igen.

918 **BRAND.** Og så?

MANDEN. Af smulerne, vi fik,

919 vi førte med en liden slik—

920 **BRAND.** Hvis *alt* du gav foruden livet,
921 da vid, at du har intet givet.

922 **MANDEN.** Hvis han, som her nu ligger død,
923 idag var stedt i livsensnød
924 og skreg om hjælp fra bådens hvælv,
925 jeg skulde vovet livet selv.

926 **BRAND.** Men sjælens nød har ingen vægt?

927 **MANDEN.** Husk på, vi er en slæbets slægt.

928 **BRAND.** Så vend jert hele fulde syn
929 fra lyset over åsens bryn;
930 skel ej, som nu, med venstre øjet
931 tilhimmels, og det højre vendt
932 mod muldet, hvor, med ryggen bøjet,
933 I har jer selv for åget spændt.

934 **MANDEN.** Jeg havde tænkt, du heller gav

935 det råd at ryste åget af.

936 **BRAND.** Ja, om I kan.

MANDEN. Du ejer magt.

BRAND. Gør jeg?

937 **MANDEN.** Alt mangel har os *sagt*

938 og *vist*, hvor vejen var, før nu—

939 de *pegte*, men du *gik* den, du.

940 **BRAND.** Du mener—?

MANDEN. Ikke tusend ord

941 sig prenter, som *én* gernings spor.

942 Vi søger dig i bygdens navn—

943 vi ser, en *mand* er just vort savn.

944 **BRAND** (*urolig*). Hvad vil I mig?

MANDEN. Bliv du vor prest.

945 **BRAND.** Jeg? Her!

MANDEN. Du har vel hørt og læst,

946 vor menighed er presteløs?

947 BRAND. Ja nu jeg mindes—

MANDEN. Før i tiden

948 var bygden stor, nu er den liden.

949 Da uår kom, da kornet frøs,

950 da sot faldt over folk og fæ,

951 da armod slog hver mand iknæ,

952 da nøden sang hver sjæl i døs,

953 da her blev dyrt på sul og sæd—

954 *da* blev her prestedyrtid med.

955 BRAND. Kræv hvad du vil, men aldrig sligt!

956 På mig er lagt en større pligt.

957 Jeg trænger livets stærke røre,

958 jeg trænger verdens åbne øre.

959 Hvad skal jeg her? Hvor fjeldet stænger,
960 har mandemælet ingen magt.

961 **M A N D E N**. Hvor fjeldet svarer, lyder længer
962 det ord, som fuldt og stærkt blir sagt.

963 **B R A N D**. Hvem lukker sig i gruben inde,
964 når vangen vinker fri og flak?

965 Hvem pløjer ødemarken brak,
966 når der er odlet land at finde?

967 Hvem vil af kærner høste frugt,
968 når ungtrær står i modningsaldren?

969 Hvem sløver sig i døgnværkskvaldren,
970 når han har syners lys og flugt?

M A N D E N (*ryster på hovedet*).

971 Din dåd forstod jeg—ej dit ord.

972 **B R A N D**. Spørg ikke mer! Ombord, ombord!

(vil gå.)

MANDEN (*træder ivejen for ham*).

973 Det kald, som ej du slippe vil,
974 det værk, som nu du stunder til—
975 det er dig altså dyrt?

BRAND. Mit liv

976 i et og alt det er!

MANDEN. Så bliv!

(med eftertryk.)

977 Hvis alt du gav foruden livet,
978 så husk, at du har intet givet.

979 BRAND. Ét ejes, som du ej kan skænke;
980 det er dit eget indre selv.

981 Du tør ej binde, tør ej lænke,
982 du tør ej stemme kaldets elv—

983 den vil sin vej til havets hvælv.

984 **M A N D E N.** Blev den i myr og tjern begravet—
985 den når som dugg tilslut dog havet.

B R A N D (*ser visst på ham*).

986 Hvo gav dig slige ord i munden?

987 **M A N D E N.** Du gav mig dem i storværkstunden.

988 Da stormen skreg, da sjøen slog,

989 da frem trods storm og sjø du drog,

990 *da* for en rådløs syndersjæl

991 du satte livet på en fjæl—

992 *da* strøg det gennem mangt et sind

993 snart koldt, snart varmt, som sol og vind,

994 da ringed det som klokkeklemt—

(sænker stemmen.)

995 Imorgen, kanske, er det glemt;

996 da firer vi det løftningsflag,

997 du hejste over os idag.

998 **B R A N D**. Hvor kraft ej er, der er ej kald.
(*hårdt.*)

999 Kan ej du være, hvad du *skal*—

1000 så vær alvorligt, hvad du *kan*;

1001 vær helt og holdent muldets mand.

M A N D E N (*ser en stund på ham og siger*).

1002 Ve dig, som slukte, da du gik;

1003 ve os, som så et øjeblik!

(*han går; de øvrige følger stille efter.*)

B R A N D (*ser længe efter dem*).

1004 En for en med bøjde nakker

1005 går den stille klynge hjem.

- 1006 Sindet sturer, foden sakker,
1007 staver tungt og træt sig frem;
1008 hver af dem med tungsinds lader
1009 går som truet af et ris,
1010 går, som menneskenes fader
1011 dreven ud af Paradis—
1012 går, som han, med skyldslørt tinding—
1013 ser, som han, i mørkets gab—
1014 bær, som han, sin kundskabs vinding—
1015 bær, som han, sin blindheds tab;
1016 Mennesket jeg kækt har villet
1017 skabe nyt og helt og rent—
1018 *der* er værket—brødens billed,
1019 ikke Guds, som det var ment.—
1020 Ud herfra til større vidder;

1021 her er rum ej for en ridder!

(vil gå, men standser, idet han ser Agnes ved stranden.)

1022 Se, hvor lyttende hun sidder,

1023 som om her var sang i luften.

1024 Lyttende hun sad i båden,

1025 da den skar de rørte vande—

1026 lyttende hun holdt i tuften—

1027 lyttende hun havråksfråden

1028 rysted af sin klare pande.

1029 Det ser ud som hørslen bytted

1030 plads og hun med øjet lytted.

(nærmer sig.)

1031 Unge pige, er det fjordens

1032 krumme vej, som synet følger—?

A G N E S *(uden at vende sig).*

1033 Hverken fjordens eller jordens;
1034 begge sig for synet dølger.
1035 Men en større jord jeg skimter;
1036 skarpt mod luften står dens runding;
1037 have ser jeg, floders munding;
1038 solblink gennem tågen glimter.
1039 Jeg ser slaglys, luerøde,
1040 legende om skyslørt tinde,
1041 ser en umålt ørkens øde.
1042 Store palmer står derborte,
1043 svajer i de hvasse vinde,
1044 kaster bag sig skygger sorte.
1045 Intet livstegn er at finde;
1046 det er ligt en jord, som skabes;
1047 og jeg hører røster runge,

1048 og jeg hører stemmer tolke:
1049 *nu* du frelses eller tabes;
1050 gør dit værk, det ansvarstunge—
1051 denne jord skal du befolke!

1052 **BRAND** (*reven med*). Sig, hvad mer du ser!

AGNES (*lægger hånden på brystet*). Herinde

1053 kan jeg kende kræfter ulme,
1054 kan jeg føle floder svulme,
1055 kan jeg se en dagning rinde.
1056 Hjertet, lig en verden, vider
1057 stort sig ud til alle sider,
1058 og jeg hører stemmer tolke:
1059 *denne* jord skal du befolke!
1060 Alle tanker, som skal komme,
1061 hver en gerning, som skal gøres,

1062 vågner, hvisker, ånder, røres,
1063 som om fødslens stund var omme;
1064 og jeg aner mer end øjner
1065 *ham*, som ovenom sig højner,
1066 føler at han skuer ned
1067 fuld af sorg og kærlighed,
1068 lys og mild som morgenrøden,
1069 og bedrøvet dog til døden;
1070 og jeg hører røster runge:
1071 nu du skabe skal og skabes;
1072 nu du frelses eller tabes—
1073 gør dit værk, det ansvarstunge!
1074 **BRAND.** Indad; indad! Det er ordet!
1075 Did går vejen. Der er sporet.
1076 Eget hjerte—*det* er kloden,

1077 nyskabt og for Gudsliv moden;

1078 *der* skal viljegribben dødes,

1079 der den nye Adam fødes.

1080 Lad så verden gå sin gang

1081 under trældom eller sang—

1082 men ifald vi fiendtligt mødes—

1083 hvis mit værk den knuse vil—

1084 da, ved himlen, slår jeg til!

1085 Plads på hele jordens hvælv

1086 til at være helt sig selv—

1087 det er lovlig ret for manden,

1088 og jeg kræver ingen anden!

(tænker stille en stund og siger):

1089 Være helt sig selv! Men vægten

1090 af ens arv og gæld fra slægten?

(standser og ser ud.)

1091 Hvem er hun, som jordvendt kommer
1092 klavrende opover bakken,
1093 kroget, ludende med nakken?
1094 For at puste må hun stå,
1095 støtter sig for ej at slingre,
1096 griber med de magre fingre
1097 hvast i sine dybe lommer,
1098 som en skat hun slæbte på.
1099 Om den visne benrad slænger
1100 stakken, som en fjærhams lægg;
1101 hånden krummer sig som tænger;
1102 hun er ørnen lig, der hænger
1103 spigret på en stabbursvæg.

(pludselig angst.)

1104 Hvilket iskoldt barneminde,
1105 hvilket gufs fra hjem og fjord
1106 drysser rim om denne kvinde—
1107 drysser værre rim herinde—?
1108 Nådens Gud! Det er min moer!

BRANDS MODER (*kommer opover, standser
halvvejs synlig i bakken, holder hånden skyggende
over øjnene og ser sig om*).

1109 Her, har de sagt, han var.
(*kommer nærmere.*)

Den onde
1110 ta'e solen—hun gør halvt mig blind!
1111 Søn, er det dig?

BRAND. Ja.

MODEREN (*gnider øjnene*). Hu; det skin,

1112 det brænder en i synet ind;
1113 en kan ej skille prest fra bonde.

1114 **BRAND.** Derhjemme så jeg aldrig sol
1115 fra løvet faldt til gøgen gol.

MODEREN (*ler stille*).

1116 Nej, *der* er godt. Der blir en frossen,
1117 som istap-kallen over fossen.

1118 En blir så stærk, at hvadsomhelst
1119 en *tør*—og tror sig endda frelst.

1120 **BRAND.** Goddag. Farvel. Min tid er knap.

1121 **MODEREN.** Ja, du har altid været rap.

1122 Som gut du stunded bort herfra—

1123 **BRAND.** At bort jeg foer, dig tyktes bedst.

1124 **MODEREN.** Ja, det var skelligt nu som da;
1125 det trængtes *vel* at du blev prest.

(betragter ham nærmere.)

1126 Hm, han er vokset stærk og stor.

1127 Men agt nu bare på mit ord—

1128 vær vaer om livet!

BRAND. Er det alt?

1129 MODEREN. Ja, livet? Ja, hvad er der mere?

1130 BRAND. Jeg mener: rådet, som nu faldt,

1131 er *det* det hele?

MODEREN. Véd du flere,

1132 så brug dem som du vil. Men livet,

1133 berg *det* for mig; jeg har det givet.

(vred.)

1134 Det spørges vidt, hvad du har øvet;

1135 og det har gjort mig ræd og skræmt.

1136 Tilfjords idag! Du kunde røvet,

(roligere.)

1150 Hvad mente du med det? — Hør her!

1151 Jeg ældes år for år; det bær

1152 sent eller tidligt frem mod graven;

1153 så får du alt, hvad jeg har ejet;

1154 det ligger tællt, målt og vejjet. —

1155 Jeg har ej på mig! — Hjemme ligger

1156 det hele. Det er ikke stort;

1157 men den, som får det, er ej tigger. —

1158 Stå der du står! Kom ej herbort! —

1159 Jeg lover dig, jeg skal ej putte

1160 i sprækker eller grave ned

1161 en hvid på noget ukendt sted —

1162 ej gemme noget under stene,

1163 i muren, under gulvets fjæl —

1164 du, sønnen min, får arven hel;

1165 altsammen går til dig alene.

1166 **BRAND.** På visse vilkår?

MODEREN. På det ene,

1167 at ej du skal med livet rutte.

1168 Hold ætten oppe, søn for søn;

1169 jeg kræver ingen anden løn.

1170 Og sørg så for, at intet spildes—

1171 at intet deles eller skilles—

1172 øg, eller ikke, hvad du får;

1173 Men gem det, gem det år for år!

1174 **BRAND** (*efter et kort ophold*). En sag får klares mellem os.

1175 Jeg har fra gut af vist dig trods—

1176 jeg var ej søn, du var ej moer,

1177 til du blev grå og jeg blev stor.

1178 **M O D E R E N.** Jeg kræver ikke klap og smek.

1179 Vær som du vil; jeg er ej vek.

1180 Vær hård, vær strid, vær istapkold—

1181 det kløver ej mit bringeskjold;

1182 gem blot din arv—om død og gold—

1183 når kun den er i slægtens vold!

B R A N D (*går et skridt nærmere*).

1184 Og hvis jeg tvertom fik isinde

1185 at strø den ud for alle vinde?

M O D E R E N (*tumler tilbage*).

1186 Strø ud, hvad gennem trældoms-år

1187 har krøgt min ryg og blegt mit hår!

1188 **B R A N D** (*nikker langsomt*). Strø ud.

M O D E R E N.

Strø ud! Hvis *det* du gør,

1189 for vinden ud min sjæl du strør!

1190 **BRAND.** Og hvis jeg gør det lige vel?
1191 Hvis ved din seng jeg står en kveld,
1192 når lys er foran lejet sat,
1193 når du med salmebog i hænder
1194 skal sove dødens første nat—
1195 hvis da jeg gramser, famler, kender,
1196 hvis frem jeg finder skat for skat—
1197 hvis jeg taer lyset, hvis jeg tænder—?

MODEREN (*nærmer sig i spænding*).

1198 Hvor har du denne tanke fra?

1199 **BRAND.** Hvorfra? Skal jeg fortælle?

MODEREN.

Ja!

1200 **BRAND.** Ifra et barndomseventyr,
1201 som aldrig af mit minde flyr,
1202 som skræmmer sjælen, lig et ar

1203 ifra et helet hareskar.
1204 Det var en høstkveld. Død var faer,
1205 og du lå syg. Jeg sneg mig ind,
1206 hvor han lå bleg i vokslysskin.
1207 Jeg stod og stirred fra en krog,
1208 og så han holdt en salmebog;
1209 mig undred mest den dybe dvale,
1210 og hvi hans håndled var så smale;
1211 jeg kendte lugt af kuldslået lin—
1212 da hørte jeg på gangen trin—
1213 ind kom en kvinde, så mig ej—
1214 hun gik til sengen rakt sin vej.
1215 Hun gav sig til at gramse, rode;
1216 først flytted hun den dødes hode,
1217 så trak hun frem en bundt, så flere—

- 1218 hun tællede, hviskede: mere, mere!
1219 Så grov hun ud af sengens puder
1220 en pakke, bunden til med knuder;
1221 hun rev, hun hugg med ilske hænder,
1222 hun bed den op med sine tænder.
1223 Hun grov påny. Hun hitted flere.
1224 Hun tællede, hviskede: mere, mere!
1225 Hun græd, hun bad, hun jamred, svor;
1226 hun vejred efter gemslede spor—
1227 og fandt hun—fluks med jublens angst
1228 hun skød, som falke, på sin fangst.
1229 Tilslut var hver en lønkrog tømt;
1230 hun gik af stuen som en dømt;
1231 hun svøbte fundet i en pjalt
1232 og stønnede stilt: så *det* var *alt*!

1233 **M O D E R E N .** Mit krav var stort, mit fund var skralt;

1234 og det var mer end dyrt betalt.

1235 **B R A N D .** Det blev dig dyrere endda;

1236 mit sønnesind det stjal dig fra.

1237 **M O D E R E N .** Lad gå. Det er jo gammel brug

1238 at købe gods for sind og hug.

1239 Jeg gav fra først en større pris;

1240 jeg tror, jeg gav mit livs forlis.

1241 Jeg noget gav, som nu er slukt—

1242 det står mig for som lys og flugt,

1243 som noget både dumt og smukt—

1244 jeg gav, hvad knapt jeg længer véd—

1245 folk kaldte det for kærlighed.—

1246 Jeg mindes godt, min strid var svar;

1247 jeg mindes godt det råd fra faer:

- 1248 glem husmandsgutten; tag den anden;
1249 agt ikke på hans visne krop;
1250 det er en karl med kløgt i panden;
1251 han øger ejet dobbelt op!—
1252 Jeg tog ham, men fik skam til tak.
1253 Til dobbelt op han aldrig rak.
1254 Men siden har jeg slæbt og slidt,
1255 så nu der fattes ikkun lidt.
- 1256 **B R A N D.** Og mindes du, så nær din grav,
1257 at sjælen du på købet gav?
- 1258 **M O D E R E N.** At *det* jeg mindes, vistes bedst,
1259 da sønnen min blev sat til prest.
1260 Når timen kommer, for min tarv
1261 du sørge skal til tak for arv.
1262 Jeg ejer både fast og løst;

1263 du ejer ord og magt og trøst.
1264 **B R A N D .** Så klog du er, du så dog fejl,
1265 da mig du så i hjemmets spejl.
1266 Der gives fler langs li og led
1267 med slig forældrekærlighed—
1268 I ser i barnet en forvalter
1269 for husets efterladte pjalter;
1270 af evigheden går et skær
1271 forbi jer tanke hist og her;
1272 I griber efter den og mener
1273 I tingen er på livet nær,
1274 når æt og arv I sammengrener—
1275 at døden I med livet ener,
1276 at evighed som sum I får
1277 af sammenlagte rækker år.

1278 **M O D E R E N.** Gransk ikke, søn, din moders sind,
1279 men tag din arv, når den blir din.

1280 **B R A N D.** Og gælden?

M O D E R E N. Gælden? Hvilken gæld?
1281 Der er ej nogen gæld.

B R A N D. Nu vel;
1282 men hvis der var—jeg måtte svare
1283 til hvert et skyldbrev, alting klare.
1284 Søns sag det er, at alle krav
1285 sker fyldest på hans moders grav;
1286 var huset tomt, når jeg det tog—
1287 jeg arved dog din skyldnerbog.

1288 **M O D E R E N.** Så byder ingen lov.

B R A N D. Ej den,
1289 som skreven er med blæk og pen;

1290 men i hvert ærligt sønnesind
1291 en anden lov står ristet ind—
1292 og denne lov skal fyldest ske.
1293 Forblindede, lær dog at se!
1294 Guds bo på jord har du forringet,
1295 dit sjælelån har du forødt,
1296 det billed, hvori du blev født,
1297 har du med dyndets skimmel dækt;
1298 den ånd, som engang var bevinget,
1299 har du i myldret vingestækt.
1300 *Det* er din gæld. Hvor vil du hen,
1301 når Herren kræver sit igen?
1302 **M O D E R E N** (*sky*). Hvor jeg vil hen? Hvor hen?
B R A N D.
1303 din søn taer al din gæld på sig.

Frygt ej;

1304 Guds billedet, som du har plettet,
1305 i mig skal rejses viljetvættet!
1306 Gå du kun trøstig til de døde.
1307 Gældbunden sover ej min moer—
1308 jeg klarer gælden.

MODEREN.

Gæld og brøde?

1309 BRAND. Din gæld. Kun *den*; mærk vel mit ord.
1310 Din sjælegæld din søn skal klare;
1311 men for din synd må selv du svare.
1312 Den *sum af menneske*, som blev
1313 forskingret i en jordtræls stræv,
1314 kan indtil sidste rest og hvid
1315 betales ved en andens id;
1316 men *at* den ødtes, det er brøden;
1317 for *den* er anger—eller døden!

ID:
Gammelt ord for
«streben» eller «gjerning».

M O D E R E N (*urolig*).

1318 Det er nok bedst jeg kommer hjem

1319 i skyggen under bræens brem;

1320 her skyder giftig tankegrøde

1321 i dette klumre solskins skær;

1322 en blir af duften næsten svimmel.

1323 **B R A N D**. Søg skyggen du; jeg er dig nær.

1324 Og drages du mod lys og himmel,

1325 og stunder du imod et møde,

1326 da skik mig bud og jeg skal komme.

1327 **M O D E R E N**. Ja, du med dine straffedomme!

1328 **B R A N D**. Nej, varm som søn og mild som prest

1329 jeg værger dig mod rædslens blæst;

1330 med sang jeg ved dit lejes fod

1331 skal svale svien i dit blod!

1332 **M O D E R E N .** Det lover du med hånd og mund?

1333 **B R A N D .** Jeg kommer i din angers stund.

(nærmere ved hende.)

1334 Men vilkår sætter jeg, som du.

1335 Alt, hvad til jord dig binder nu,

1336 skal du frivilligt kaste af

1337 og skride nøgen mod din grav.

M O D E R E N *(slår vildt imod ham).*

1338 Byd ilden skilles fra sin hede,

1339 sne fra sin frost, sjø fra sin væde!

1340 Slå af!

B R A N D . Kast midtfjords barn af båden,

1341 og bed at Gud vil signe dåden.

1342 **M O D E R E N .** Kræv anden bod; kræv sult og tørst—

1343 Men ikke det, som tykkes størst!

1344 **BRAND.** Går end det *største* udenom,

1345 al resten mildner ej hans dom.

1346 **MODEREN.** Jeg lægger sølv i kirkeblok!

1347 **BRAND.** *Alt?*

MODEREN. Søn, er *meget* ikke nok?

1348 **BRAND.** For dig er intet bodsværk, før,

1349 som Hjob på askens hob, du dør.

MODEREN (*vrider hænderne*).

1350 Mit liv forspildt, min sjæl forstødt;

1351 om stakket tid mit gods forødt!

1352 Så hjem og kryste tæt i favn

1353 alt, hvad af *mit* endnu bær navn!

1354 Mit gods, mit smertens barn, mit gods—

1355 for dig jeg rev mit bryst tilblods—

1356 nu hjem og græde som en moer

HJOB:
Gammel staveform for
den Bibelske person Job.

NOER:
Gammelt ord for «barn».

1357 ved vuggen for sit syge noer.—
1358 Hvi blev min sjæl da født i kød,
1359 når kødets elsk er sjælens død?—
1360 Bliv nær mig, prest!—jeg véd ej nu
1361 hvad sind jeg får i timens gru.
1362 Må alting jeg ilive miste—
1363 jeg vil dog vente til det sidste.

(går.)

1364 **BRAND** *(ser efter hende)*. Ja, din søn skal nær sig holde,
1365 bie på din bodsstunds bud,
1366 varme op din gamle kolde
1367 hånd, så fort den rækkes ud.

(går nedover til Agnes.)

1368 Kvelden blev ej morgnen lig.
1369 Da stod sind og hug til krig;
1370 fjernt jeg hørte slagsang klinge,
1371 vredens sverd jeg vilde svinge,
1372 knuse løgnen, dræbe trolde,
1373 klemme verden mellem skjolde.

A G N E S (har vendt sig om og ser lyst op til ham).

1374 Morgnen var mod kvelden bleg.
1375 Da jeg vilde løgn og leg,
1376 vilde vinde, vilde skabe,
1377 hvad min vinding var at tabe.

1378 **B R A N D.** Stærke drømme, fagre drømme,
1379 kom i flok som vilde svaner,
1380 løfted mig på brede vinger.
1381 *Udad* så jeg mine baner—

- 1382 slægtens, tidens skyldbetvinger
1383 stævned stor på støjens strømme.
1384 Kirkeprocessioners pragt,
1385 hymner, virak, silkefaner,
1386 gyldne skåler, sejersange,
1387 løftnings-jublen fra de mange,
1388 lyste, om mit livsværk lagt.—
1389 Alt lå lokkende og rigt—
1390 men det hele var et digt,
1391 kun et viddens glimmersyn,
1392 halvt i solblink, halvt i lyn.—
1393 *Nu* jeg står, hvor gråt det kvælder
1394 længe førend dagen hælder—
1395 står imellem urd og sund,
1396 udestængt fra verdensvrimlen,

- 1397 med en strime kun af himlen—
1398 men jeg står på *hjemmets* grund.
1399 Sunget er mit søndagsdigt;
1400 af må vingehesten sadles;
1401 men jeg ser et større mål,
1402 end en dyst med ridderstål—
1403 slidets dagværk, yrkets pligt,
1404 skal til søndagsgerning adles.
1405 **A G N E S.** Og hin Gud, som skulde falde?
1406 **B R A N D.** Han skal falde ligefuldt—
1407 men i løndom, dulgt og skjult,
1408 ikke åbenlyst for alle.
1409 Grant jeg ser, at fejl jeg tolked
1410 frelsens helsebod for folket.
1411 Ingen bramfuld storværkshandling

1412 løfter slægten til forvandling;

1413 vækkelsen af rige evner

1414 bøder ej dens sjælerevner.

1415 Det er *viljen*, som det gælder!

1416 Viljen frigør eller fælder,

1417 viljen, hel, i alt det spredte,

1418 i det tunge som det lette.—

*(vender sig indover mod bygden, hvor aftenskyggerne
begynder at falde.)*

1419 Kom da, mænd, som vandrer sløve

1420 i min hjembygds lukte dale—

1421 sjæl mod sjæl i tomandstale

1422 vil vort lutringsværk vi prøve,

1423 halvhed fælde, løgnen døve,

1424 vække viljens unge løve!

1425 Hånd om hakken, som om sverdet,
1426 enes kan med mandeværdet;
1427 *ét* er målet—*det* at blive
1428 tavler, hvorpå Gud kan skrive.

(Han vil gå. E J N A R møder ham.)

1429 E J N A R . Stands og giv mig, hvad du tog!

1430 B R A N D . Er det hende? *Der* hun sidder.

1431 E J N A R *(til Agnes)*. Vælg imellem lyse vidder
1432 og den skumle sorgens krog!

1433 A G N E S . Jeg har intet valg at gøre.

1434 E J N A R . Agnes, Agnes, lån mig øre!

1435 Kom ihug den gamle lære:

1436 let at løftes, tungt at bære.

1437 A G N E S . Gå med Gud, du fagre frister;

1438 jeg skal bære til det brister.

1439 **EJNAR.** Tænk på alle dine kære!

1440 **AGNES.** Hils til syskend, hils til moer;
1441 brev jeg skikker, får jeg ord.

1442 **EJNAR.** Ude på de blanke vande
1443 skær de hvide sejl fra strand—
1444 længsler lig på drømmfyldt pande,
1445 høje, perlestænkte stavne,
1446 jager, flygter, for at havne
1447 fjernt ved et forgættet land!

1448 **AGNES.** Sejl i vester eller øster—
1449 tænk på mig som en begravet.

1450 **EJNAR.** Agnes, følg mig som en søster!

AGNES (*ryster på hovedet*).

1451 Mellem os er verdenshavet.

1452 **EJNAR.** O, så hjem da til din moer!

1453 **AGNES** (*stille*). Ej fra lærer, ven og broer.

BRAND (*kommer et skridt nærmere*).

1454 Unge kvinde, vogt dig vel.

1455 Klemmt imellem fjeld og fjeld,

1456 skygget om af tag og tinde,

1457 stængt i revnens halvnat inde,

1458 skal mit liv fra nu af rinde

1459 som en stur Oktoberkveld.

1460 **AGNES.** Mørket skræmmer ikke længer;

1461 stjernen gennem skyen trænger.

1462 **BRAND.** Husk, at jeg er streng i kravet,

1463 fordrer *intet* eller *alt*;

1464 hvis på vejen fra du faldt,

1465 var dit liv som slængt i havet.

1466 Ingen prutningsmon i nøden,
1467 ingen eftergivet i brøden—
1468 strækker ikke livet til,
1469 må du villigt gå i døden!
1470 **EJNAR**. Flygt fra dette vilde spil!
1471 Slip den mørke lovens mand;
1472 lev det liv, du véd, du kan!
1473 **BRAND**. Vælg—du står på vejens skille.

(går.)

1474 **EJNAR**. Vælg imellem storm og stille!
1475 Valget mellem *gå* og *bliv*
1476 valg er mellem fryd og sorgen,
1477 valg imellem nat og morgen,
1478 valg imellem død og liv!

1479 **A G N E S** (*rejser sig og siger langsomt*).

1480 Ind i natten. Gennem døden.—

1481 Bagom dæmrer morgenrøden.

(Hun følger efter, hvor B R A N D gik.

E J N A R *ser en stund som fortabt efter hende,
bøjer hovedet og går udover mod fjorden igen.)*

TREDJE HANDLING

3

(Tre år senere. En liden have ved prestegården. Høj fjeldvæg ovenfor, stengærde omkring. Fjorden ligger trang og lukket i baggrunden. Husdøren går ud til haven. Eftermiddag.)

(B R A N D står på trappen udenfor huset. A G N E S sidder på trinet nedenfor.)

1482 A G N E S . Min elskte husbond, atter foer

1483 dit øje angstfuld over fjord—

1484 B R A N D . Jeg venter bud.

A G N E S . Du er urolig!

1485 **BRAND.** Jeg venter bud ifra min moer.

1486 Tre år har nu jeg ventet trolig
1487 det bud, som aldrig blev mig bragt.

1488 Imorges blev for visst mig sagt,
1489 at hendes time snart er omme.

AGNES (*sagte og kærligt*).

1490 Brand, *uden* bud du skulde komme.

BRAND (*ryster på hovedet*).

1491 Har hun ej anger for sin brøst,
1492 jeg *véd* ej ord, jeg har ej trøst.

1493 **AGNES.** Hun er din moer.

BRAND. Jeg har ej ret
1494 at dyrke guder i min æt.

1495 **AGNES.** Brand, du er hård!

BRAND. Mod dig?

A G N E S .

O, nej!

1496 B R A N D . Jeg spåde dig en trængsels-vej.

1497 A G N E S (*smiler*). Det slog ej ind; du har ej holdt dit ord.

1498 B R A N D . Jo, her er hvast og koldt;

1499 her bleges skæret på din kind;

1500 det isner i dit veke sind.

1501 Vort hus er ingen trivsel ved;

1502 det ligger midt i urd og skred.

1503 A G N E S . Her ligger det desmere trygt.

1504 Så yderligt har bræen bygt,

1505 at når ved løvspræts-tid den går,

1506 den skrider udenover os,

1507 og prestehuset urørt står,

1508 som inde i en hulfalds-fos.

1509 B R A N D . Og sol, som aldrig rækker hid.

1519 **BRAND.** Du skalv! Hvem skalv du for?

1520 **AGNES.** For Alf.

BRAND. For Alf?

AGNES. Du også!

BRAND. Stundom, ja!

1521 Men nej, han tages os ej fra!

1522 Gud er jo god! Min lille gut

1523 sig vokser stor og stærk tilslut.

1524 Hvor er han nu?

AGNES. Han sover.

1525 **BRAND** (*ser ind gennem døren*). Se;

1526 han drømmer ej om sot og ve;

1527 den lille hånd er trind og rund—

1528 **AGNES.** Dog bleg.

BRAND. Ja bleg; men det går over.

1529 **A G N E S.** Hvor sødt og kvægende han sover.

1530 **B R A N D.** Gud signe dig; sov nu dig sund!

(lukker døren.)

1531 Med dig og ham blev lys og fred

1532 om alt mit kaldsværk sænket ned;

1533 hver sorgens stund, hver gerning svær,

1534 blev let at bære mellem jer;

1535 hos dig mig aldrig modet sveg,

1536 mig styrke gav hans barneleg.

1537 Mit kald jeg tog som martyrdom;

1538 men se, hvor alt har vendt sig om,

1539 hvor held har fulgt mig på min færd—

1540 **A G N E S.** Ja, Brand; men du er heldet værd.

1541 O, du har kæmpet, lidt og stridt—

1542 har døjet ondt, har slæbt og slidt—

1543 jeg véd, at stilt du blod har grædt—

1544 **B R A N D .** Ja vel; men alt mig tyktes let;

1545 med dig drog kærligheden ind,

1546 som solklar vårdag i mit sind.

1547 Den havde før jeg aldrig kendt;

1548 ej faer, ej moer den havde tændt;

1549 de dulmed helst den flyvegnist,

1550 som sprang af asken her og hist.

1551 Det var som al den sum af mildt,

1552 jeg havde båret dulgt og stilt,

1553 blev sparet til en glorie-glød

1554 om ham og dig, min hustru sød.

1555 **A G N E S .** Ej os alene; alle dem,

1556 som nu er lemmer af vort hjem,

1557 hver sorgens søn, hver nødens broer,

1558 hvert barn, som græd, hver moer, som led,
1559 et kvægsomt sæde finder ved
1560 dit hjertes fulde, rige bord.

1561 **BRAND.** Men gennem dig og ham. I to
1562 slog mildheds-åndens himmelbro.

1563 Ej nogen sjæl kan *alle* favne,
1564 hvis ikke først han elsked *én*;
1565 jeg måtte længte, måtte savne,
1566 så hjertet hærded sig til sten—

1567 **AGNES.** Og dog—din kærlighed er hård;
1568 den, som du klappe vil, du slår.

1569 **BRAND.** Dig, Agnes?

AGNES. Mig? O nej, du kære;
1570 let var, hvad mig du bød at bære—
1571 men mangen sjæl ifra dig faldt

1572 ved kravet: *intet* eller *alt*!

1573 **BRAND.** Hvad verden kalder kærlighed,
1574 jeg ikke vil og ikke véd.

1575 Guds kærlighed jeg kender til,
1576 og den er ikke vek og mild;

1577 den er til dødens rædsel hård,
1578 den byder klappe, så det slår.

1579 Hvad svarte Gud i oljelunden,
1580 da sønnen lå i sved og skræk

1581 og bad og bad: tag kalken væk!

1582 Tog han ham smertens kalk fra munden?

1583 Nej, barn, den måtte ud til bunden.

1584 **AGNES.** O, målt med slig en målestok,
1585 er dømt al jordens sjæleflok.

1586 **BRAND.** Ej nogen véd, hvem dommen når;

- 1587 men i en evig ildskrift står:
1588 vær tro til prøvens sidste slutning,
1589 livskronen vindes ej ved prutning!
1590 Ej nok, i angstens sved at bades;
1591 du må igennem martrens ild.
1592 At ej du *kan*, dig visst forlades —
1593 men aldrig at du ikke *vil*.
1594 **A G N E S**. Ja, det skal være, som du siger.
1595 O, løft mig, løft mig, hvor du stiger;
1596 led mig mod dine høje himle;
1597 stærk er min hug, men sløvt mit mod;
1598 tidt angst mig slår, mig tykkes svimle,
1599 og træt og jordtung er min fod.
1600 **B R A N D**. Se, Agnes, for den hele hjord
1601 er kravet: ingen feyg akkord!

1602 I alt sit værk en mand er dømt,
1603 hvis halvt det øves og på skrømt.
1604 Den lære skal til lovbud hæves,
1605 ej gennem ord, men ved at leves.

A G N E S (kaster sig om hans hals).

1606 Jeg går, hvor du har foden sat!

1607 **B R A N D.** For to er ingen klev for brat.

*(D O K T O R E N er kommen nedover vejen og
standser udenfor havegærdet.)*

1608 **D O K T O R E N.** Hej, øves leg af kælne duer
1609 på disse ørkenbrune tuer!

1610 **A G N E S.** Min gamle doktor, er du her!

1611 O, kom dog indom!

(løber ned og åbner havegrinden.)

DOKTOREN. Ej til jer!

1612 Du véd jo godt, at jeg er vred.

1613 At knytte sig til sligt et sted,

1614 hvor viddens vejr og vintrens vind

1615 skær iskoldt gennem sjæl og skind—!

1616 **BRAND.** Ej gennem sjælen.

DOKTOREN. Ikke? Nå!

1617 Nej-nej, det lader næsten så.

1618 Det synes, som jer hastværks-pagt

1619 står lige fuldt og fast ved magt,

1620 skønt ellers, efter gammel skik,

1621 en skulde tro, at fort forgik,

1622 hvad skabt blev i et øjeblik.

1623 A G N E S . Et solskærs kys, et klokkeslag,
1624 kan vække for en sommerdag.

1625 D O K T O R E N . Farvel. Jeg ventes hos en syg.

1626 B R A N D . Min moer?

D O K T O R E N . Ja. Skal De samme vej?

1627 B R A N D . Nu ikke.

D O K T O R E N . Var der kanske?

B R A N D . Nej.

1628 D O K T O R E N . Prest, De er hård. I sludd og fyg
1629 jeg sled mig over vidden frem,
1630 skønt godt jeg véd, hun er af dem,
1631 der lønner som et fattiglem.

1632 B R A N D . Gud signe Deres kløgt og flid.
1633 Let, om De kan, den tunge strid.

1634 D O K T O R E N . Min vilje signe han; jeg kom,

1635 så fort i nød det spurgtes om.

1636 **BRAND.** Dem har hun budsendt; jeg er glemt—
1637 jeg venter, venter hjerteklemmt.

1638 **DOKTOREN.** Kom uden bud!

BRAND. Før bud hun sender,
1639 jeg intet hverv dernede kender.

DOKTOREN (*til Agnes*).

1640 Du veke stakkel, som blev lagt
1641 i slige hårde hænders magt!

1642 **BRAND.** Jeg *er* ej hård.

AGNES. Sit blod han gav,
1643 hvis hendes sjæl det tvætted af!

1644 **BRAND.** Som hendes søn i arv jeg tog
1645 frivillig hendes skyldnerbog.

1646 **DOKTOREN.** Klar Deres egen!

B R A N D .

Manges mén

1647 for Gud kan klares gennem *én*.

1648 D O K T O R E N . Ej gennem en, der *selv* som tigger
1649 i skyld opover øret ligger.

1650 B R A N D . Rig eller tigger—helt jeg *vil*—
1651 og dette ene strækker til!

D O K T O R E N (*ser stivt på ham*).

1652 Ja, mandeviljens *quantum satis*
1653 står bogført som din rigdoms rad—
1654 men, prest, din *conto caritatis*
1655 er bogens hvide jomfrublad!

(går.)

B R A N D (*følger ham en stund med øjnene*).

1656 Ej noget ord blev sølet ned

QVANTUM SATIS:
Latin for «passende
mengde efter behov». Står
på apoteker-resepter;
Ibsen var i sin ungdom
apoteker-lærling

CARITATIS: Gresk for
«(neste)kjærlighet».

- 1657 i løgn som ordet kærlighed—
1658 det lægger de med Satans list
1659 som slør udover viljens brist;
1660 med *det* de dækker svigfuldt til,
1661 at livet er et leflespil.
1662 Er stien trang og brat og skred,
1663 den knappes af—i kærlighed!
1664 går en ad syndegaden bred,
1665 han har dog håb—i kærlighed;
1666 så en sit mål, og dog ej stred,
1667 han sejre kan—i kærlighed;
1668 går en sig vild, skønt ret han véd—
1669 det er et ly—i kærlighed!
1670 **A G N E S .** Ja, det er falskt, og endda må
1671 jeg tidt mig spørge: *er det så?*

1672 **BRAND.** *Ét* springes over; viljen først
1673 må læske lovens retfærds-tørst.
1674 Først må du *ville*, ikke blot
1675 hvad gørligt er i stort og småt,
1676 ej blot hvor dåden i sig bær
1677 en sum af møje og besvær—
1678 nej, ville må du stærk og glad
1679 igennem alle rædslers rad.
1680 *Det* er ej martyrskab, i ve
1681 at dødes på et korsets træ;
1682 først det at *ville* korsets død,
1683 at *ville* midt i kødets nød,
1684 at *ville* midt i åndens angst,
1685 først *dette* er din frelses fangst.
AGNES (*klynger sig tæt til ham*).

- 1686 Når kravet skræmmer med sin gru—
1687 min stærke husbond, tal da du!
- 1688 **B R A N D.** Vandt viljen sejr i *slig* en strid,
1689 da kommer kærlighedens tid,
1690 da daler den som duen hvid
1691 og bringer livets oljeblad;
1692 men *her*, mod slægten, slap og lad,
1693 ens bedste kærlighed er had!
- (*i skræk.*)
- 1694 Had! Had! En verdenskamp at ville
1695 det enkle ord, det lette, lille!

(*går ilsomt ind i huset.*)

A G N E S (*ser gennem den åbne dør*).

- 1696 Han knæler hos sin søde dreng

1697 og vugger hodet som i gråd;
1698 han knuger sig til barnets seng,
1699 som en, der ej véd hjælp og råd.—
1700 O, hvilken sum af kærlighed
1701 i denne stærke mandesjæl!
1702 Alf tør han elske; barnets hæl
1703 endnu ej verdens-slangen bed.

(udbryder forfærdet.)

1704 Op springer han med hænders vrid!
1705 Hvad ser han? Han er askehvid!

1706 **BRAND** *(ud på trappen)*. Kom der ej bud?

AGNES.

Nej, intet bud.

BRAND *(ser tilbage ind i huset)*.

1707 Det brænder i hans stramme hud;
1708 hans tinding hamrer, pulsen banker—!

1709 O, frygt ej, Agnes!

A G N E S. Gud, hvad tanker—

1710 B R A N D. Nej, frygt blot ej—
(*råber udover vejen.*)

Der ser jeg budet!

E N M A N D (*gennem havegrinden*).

1711 Nu får du komme, faer!

B R A N D (*ilsomt*). Ja straks!

1712 Hvad hilsning bær du?

M A N D E N. Ugrej slags;

1713 hun sad i sengen, frem hun luded

1714 og sagde: gå; få presten hentet;

1715 mit halve gods for sakramentet.

1716 B R A N D (*viger tilbage*). Det halve! Nej! Sig nej!

M A N D E N (*ryster på hovedet*).

Da var

1717 ej budet ærligt bragt dig, faer.

1718 **BRAND.** Det *halve! Halve!* Alt var ment!

1719 **MANDEN.** Kanhænde det; men lydt og rent

1720 blev ordet sagt. Jeg glemmer sent.

BRAND (*griber ham om armen*).

1721 På Herrens dag, for dommen stævnt,

1722 du vidne tør, *det* ord blev nævnt?

1723 **MANDEN.** Ja.

BRAND (*fast*). Gå og sig, det svar blev sendt—

1724 ej kommer prest, ej sakrament.

MANDEN (*ser uvisst på ham*).

1725 Du har nok ikke skønt mig da;

1726 det er din *moer* jeg kommer fra.

1727 **BRAND.** Jeg kender ingen tvedelt ret

1728 for fremmedfolk og egen æt.

1729 M A N D E N . Hårdt ord er det.

B R A N D . Hun véd, det galdt

1730 at byde *intet* eller *alt*.

1731 M A N D E N . Prest!

B R A N D . Sig, at mindste guldkalv-stump

1732 er lige fuldt en afguds-klump.

1733 M A N D E N . Med svarets svøbe skal jeg slå

1734 så let og lindt, jeg kan og må.

1735 For hende gror den trøst endnu:

1736 Gud er ej fuldt så hård som du!

(går.)

1737 B R A N D . Ja, denne trøst har tidtnok blæst

1738 sin ådsel-luft til verdens pest.

1739 Med sang og skræk i knibens stund

1740 en dommer smøres nemt om mund.

1741 Naturligvis! Det så sig bør!

1742 De kender jo sin mand fra før—

1743 fra alt sit værk de godt jo véd,

1744 at gubben laer sig prutte med.

*(Manden har ude på vejen mødt en anden;
de kommer begge i følge tilbage.)*

1745 **BRAND.** Nyt budskab!

FØRSTE MAND. Ja.

BRAND. Hvad bringer du?

1746 **DEN ANDEN.** Ni tiende-dele lød det nu.

1747 **BRAND.** Ej *alt*?

DEN ANDEN. Ej alt.

BRAND. Mit svar er kendt—

1748 ej kommer prest, ej sakrament.

1749 **A N D E N M A N D.** Hårdt har i ve og værk hun bødt—

1750 **F Ø R S T E.** Prest, kom ihug, hun har dig født!

B R A N D (*knuger hænderne*).

1751 Jeg tør ej bruge to slags vægt

1752 for avindsmænd og egen slægt.

1753 **A N D E N M A N D.** Den syges nød er vild og stor;

1754 kom, eller send et soningsord.

B R A N D (*til første mand*).

1755 Gå; sig den syge, som jeg bød:

1756 rent bord for nådens vin og brød.

(*Mændene går.*)

A G N E S (*klynger sig op til ham*).

1757 Brand, tidt jeg ræddes for din færd:

1758 du flammer som et Herrens sverd.

BRAND (*med gråd i stemmen*).

1759 Står verden ej mod mig igen

1760 med sverd-tom slire ved sin lænd?

1761 Slår ikke den min sjæl tilblods

1762 med al sin slappe sejgheds trods?

1763 **AGNES**. Hårdt er det vilkår, du har stilt.

1764 **BRAND**. Byd, om du tør, et mere mildt.

1765 **AGNES**. Lægg sligt et mål på hvem du vil,

1766 og se om nogen strækker til.

1767 **BRAND**. Nej, *der* du har til rædsel ret.

1768 Så vrangt, så tomt, så fladt, så slet

1769 er hele slægtens livssyn blevet.

1770 Det regnes højt, får en det drevet

1771 til, som en lovprist ubekendt,

- 1772 at offre sit ved testament.
- 1773 Byd helten stryge ud sit navn
- 1774 og nøje sig med sejrens gavn;
- 1775 giv kejser, konge, samme kår,
- 1776 og se hvad stort du øvet får.
- 1777 Byd digteren i løndom smugle
- 1778 af buret sine skønhedsfugle,
- 1779 så ingen aner det var *ham*,
- 1780 der gav dem røst og guldfjærs bram.
- 1781 Frist frodig eller vindtør gren;
- 1782 hengivelsen er ej hos *én*.
- 1783 Igennem alt går jordtræls-tanken—
- 1784 udover stupet, vildt og hvast,
- 1785 hver klamrer sig til støvlivs-ranken—
- 1786 og svigter *den*—i trevl og bast

1787 han klorer sig med negler fast.

1788 **A G N E S.** Og til en slægt, som rådløst faldt,
1789 du råber: *intet* eller *alt*!

1790 **B R A N D.** Hvo sejr vil fange, får ej vige;
1791 fra dybets fald må højst du stige.—
(*tier lidt; stemmen slår over.*)

1792 Og dog, når for den enkle sjæl
1793 jeg står og stiller rejsnings-kravet,
1794 da er det, som jeg svam i havet
1795 stormslagen på en vrag-stumps fjæl.
1796 I kval og gråd jeg lønligt bed
1797 den tunge, som jeg tugted med—
1798 og løfted armen jeg til slag,
1799 jeg tørsted mod et favnetag!—
1800 Gå, Agnes, se til ham, som sover;

1801 syng ham i lyse drømme ind;
1802 en barnesjæl er klar og lind,
1803 som tjern i sommersolens skin;
1804 en moder stryge kan derover
1805 lig fuglen, der sig spejler smukt
1806 i dybets dyb på lydløs flugt.

A G N E S (bleg).

1807 Hvad er det, Brand? Hvorhelst du sender
1808 din tankes pil—mod ham den vender!

1809 **B R A N D.** O, intet. Vogt ham godt og stilt.

1810 **A G N E S.** Giv mig et ord.

B R A N D. Et stærkt?

A G N E S. Et mildt.

B R A N D (*favner hende*).

1811 Den, som er uden skyld, skal leve.

A G N E S (*ser lyst op på ham og siger*).

1812 *Ét ejes, som ej Gud tør kræve!*

(går ind i huset.)

B R A N D (*ser stille frem for sig*).

1813 Men hvis han turde? Herren tør,

1814 hvad «Isaachs rædsel» turde før.

(ryster tankerne af sig.)

1815 Nej, nej; mit offer har jeg bragt.

1816 Mit livskald har jeg fra mig sagt—

1817 at runge som en Herrens torden

1818 og vække sovende på jorden.

1819 Løgn! Intet offer lå deri;

1820 det glap, da drømmen var forbi,

1821 da Agnes vakte mig—og fulgte

ISAACHS RÆDSEL:
Den bibelske historie
om Abrahams offring
av sin sønn Isaach.

1822 til samme gerning i det dulgte.

(ser udover vejen.)

1823 Hvi nøler dog den syges bud

1824 om offervillighed og bod,

1825 som rykker brøden op med rod,

1826 med dybest trevl, med vildest skud!—

1827 Se der—! Nej, det er fogden kun

1828 velvillig, væver, rask og rund,

1829 med hænderne i begge lommer,

1830 lig klammer om en parentés.

F O G D E N *(gennem havegrinden).*

1831 Goddag! Kun sjelden vi to ses,

1832 og sagtens jeg i utid kommer—

B R A N D *(viser mod huset).*

1833 Træd indenfor.

FOG DEN. Tak; her er godt;

1834 og vandt mit ærind indgang blot,

1835 så mener jeg for sandt og visst,

1836 det alles både blev tilsidst.

1837 BRAND. Nævn Deres ærind.

FOG DEN. Deres moer

1838 er håbløs syg, såvidt jeg tror—

1839 det gør mig ondt.

BRAND. Jeg tvivler ej.

1840 FOG DEN. Det gør mig *meget* ondt.

BRAND. Tal ud!

1841 FOG DEN. Dog, hun er gammel—Herregud,

1842 vi skal jo alle samme vej.

1843 Og da jeg netop foer forbi,

1844 så tænkte jeg: det springes i

1845 så let som krybes; ydermere
1846 så blev det mig fortalt af flere,
1847 at hun med Dem, fra De kom hid,
1848 har levet i familjesplid—

1849 **BRAND.** Familjesplid?

FOG DEN. Der siges jo

1850 hun holder stærkt og sejt på sit.

1851 De finder vel, det går for vidt.

1852 Man må ej glemme eget tarv.

1853 Hun sidder i uskiftet bo

1854 med hele Deres fædrearv—

1855 **BRAND.** Uskiftet bo—ja, det er sandt.

1856 **FOG DEN.** Så kommer skyldfolk let på kant.

1857 Og da jeg nu med skellig grund

1858 formoder, De med kølig barm

1859 forventer hendes afgangstund,
1860 så håber jeg De uden harm
1861 vil høre mig, skønt visstnok tiden
1862 er ilde valgt.

B R A N D . Nu eller siden;

1863 det kommer ud for mig på et.

1864 **F O G D E N .** Ja, så til sagen slet og ret.

1865 Så såre Deres moer er død,

1866 og salig lagt i jordens skød—

1867 hvad snart vil times—blir De rig—

1868 **B R A N D .** Det tror De?

F O G D E N . Tror? Nej, det er sikkert.

1869 Hun ejer grund i hver en vik,

1870 så langt De øjne kan med kikkert.

1871 Rig blir De, prest!

BRAND. Trods skifteretten?

FOGDE (*smiler*).

1872 Hvad skal *den* her? *Den* skiller træppen,
1873 hvor der er fler om gæld og arv;
1874 men her ej trues nogens tarv.

1875 **BRAND.** Og dersom dog til gods og gæld
1876 medarving mødte lige vel
1877 og sagde: *jeg* er rette manden?

1878 **FOGDE.** Det måtte være selve fanden!
1879 Ja, se kun på mig—ingen anden
1880 har her et ord at sige med;
1881 lid trygt på mig; jeg véd besked.
1882 Nu altså; De blir velstandsmand,
1883 rig mand endogså; ikke længer
1884 til denne afkrogs kald De trænger;

1885 Dem åbent står det hele land.

1886 **B R A N D.** Hør foged, er ej, fattet kort,
1887 al talens kærne *den*: rejs bort!?

1888 **F O G D E N.** Omtrent. Til alle parters bedste
1889 jeg tror det blev. Hvis De vil fæste
1890 opmærksomt øje på de folk,
1891 for hvem De nu er ordets tolk,
1892 så vil De se, sålidt De passer
1893 blandt os, som ulv blandt gæs og gasser,
1894 Forstå mig vel! De ejer evner
1895 til større samfunds gavn og brug,
1896 men fast til mén for den, som nævner
1897 sig odelsmand til klippens revner
1898 og ætling af en dalbunds slug.

1899 **B R A N D.** Ens fædrebygd for mandens fod

- 1900 er, hvad for træet er dets rod—
1901 er *der* ej til hans gerning trang,
1902 hans dåd er dømt, og endt hans sang.
1903 **F O G D E N**. Det er al idræts første lov,
1904 at lempes efter lands behov.
1905 **B R A N D**. Men lands behov ses bedst fra højden,
1906 ej fra en fjeldklemmt krog i bygden.
1907 **F O G D E N**. *Det* er de store samfunds tale,
1908 ej ord for folk i fattige dale.
1909 **B R A N D**. O, I med eders grænse-skel
1910 imellem sletteland og fjeld!
1911 I kræver ret som verdensriger,
1912 mens hver en samfundspligt I sviger;
1913 I mener fejgt, det skal jer fri,
1914 det nødskrig: vi er småfolk, vi!

1915 **F O G D E N.** Alt har sin tid, hver tid sit hverv,
1916 hver slægt sin egen dont at passe.
1917 Vor bygd har også lagt sin skærv
1918 i verdens store formåls kasse;
1919 forstår sig, det er længe siden;
1920 men skærven var ej ganske liden.
1921 Se, nu er bygden tom og snever;
1922 dens ry dog end i sagnet lever;
1923 dens svundne storheds dage falder
1924 samtidigt med kong Beles alder —
1925 der meldes endnu mangt et ord
1926 om brødreparret Ulf og Thor
1927 og snese gæve mænd, som foer
1928 på herjetog til Bretlands kyst
1929 og plyndred, så det var en lyst.

KONG BELE: En
mytologisk norrøn
konge. Har gitt opphav til
stedsnavnet «Balestrand»
på vestlandet, altså
i det området hvor
handlingen finner sted.

- 1930 Sydboen skreg, af rædsel kold:
1931 Gud fri os for de grummes vold!
1932 Og disse grumme var, tiltrods
1933 for alle tvivlsmaal, mænd fra os.
1934 Og som de karle kunde hævne,
1935 og slå ihjæl i brandværks-stævne!
1936 Ja, sagnet véd endnu at nævne
1937 en Herrens helt, som korset tog—
1938 dog meldes ej, at ud han drog—
1939 **BRAND.** Der stammer visst en sønneflok
1940 fra denne løftets mand?
FOG DEN. Sandt nok;
1941 men hvoraf véd De—?
BRAND. Å, fordi
1942 mig tykkes ætten kendes i

1943 de løftets helte nutildags,
1944 hvis korstog er af samme slags.
1945 **F O G D E N .** Ja, slægten rækker lige hid.
1946 Men vi var i kong Beles tid!
1947 Først slog vi altså udenlands,
1948 så gæsted vi vor grandemands
1949 og frændes grund med økse-egg;
1950 i knas vi tramped akren hans,
1951 sved kirkespir og stuevæg
1952 og fletted os en stordåds-krans.—
1953 Af alt det blod, som slig er flydt,
1954 er kanske lidt for meget skrydt;
1955 dog, efter hvad jeg her har sagt,
1956 jeg tror jeg vover, fuldt beskeden,
1957 at pege bagud på vor magt

- 1958 i storhedstiden, længst forleden,
1959 og påstå, denne bygd har lagt
1960 sin skærv med både ild og stål
1961 til verdens fremgangs store mål.
- 1962 **B R A N D**. Dog tykkes mig, som om I svigter
1963 det ord, at adelskab forpligter—
1964 som om, med hakke, plog og harv,
1965 I mulder ned kong Beles arv.
- 1966 **F O G D E N**. På ingen måde. Gå blot ud
1967 i sognefolkets gæstebud,
1968 hvor jeg og lensmand, klokker, dommer,
1969 som hæderslemmer er at finde,
1970 så skal De se, når punschen kommer,
1971 at dødt ej er kong Beles minde.
1972 I skåler, bægerklang og sang,

1973 i tale, både kort og lang,
1974 han ihukommnes, lades leve.
1975 Jeg selv har tidt en dybtfølt trang
1976 fornummet til om ham at væve
1977 mit tankespind til blomstret dug,
1978 og løftet mangen indfødts hug.
1979 Jeg liker godt lidt poesi.
1980 Det gør igrunden alle vi
1981 fra denne bygd—dog alt med måde;
1982 i *livet* bør den aldrig råde—
1983 kun mellem klokken syv og ti
1984 om aftenen, når folk er fri,
1985 når man, af dagens gerning træt,
1986 kan trænge til en løftnings-tvætt.
1987 Den forskel er der mellem os

- 1988 og Dem, at De med vold og trods
1989 på engang pløje vil og slås.
1990 Så vidt jeg ser, er Deres mening:
1991 vort livs og dets idees forening—
1992 Guds krig, med dyrkning af poteter
1993 i *enhed* stillet frem tilslut,
1994 så inderligt, som af salpeter
1995 med kul og svovel vorder krudt.
1996 **BRAND.** Omtrent.
FOGDEN. Men sligt er her ugørligt.
1997 I store samfund lød det hørligt—
1998 gå did med Deres høje krav;
1999 lad os så pløje myr og hav.
2000 **BRAND.** Pløj allerførst i havet ned
2001 jer pral om fædres herlighed;

- 2002 ej dverg blir mandshøj, skønt han har
2003 en Goliath til oldefaer.
- 2004 **F O G D E N .** Der ligger vækst i store minder.
- 2005 **B R A N D .** Når *mindet* sig til livet binder;
2006 men I af mindets gravhoug hul
2007 har bygt jer sløvheds skalkeskjul.
- 2008 **F O G D E N .** Mit første blir mit sidste ord—
2009 bedst var det, om herfra De foer.
2010 Her vil ej Deres gerning grønnes,
2011 her vil ej Deres livssyn skønnes.
- 2012 Den smule flugt, som er fornøden—
2013 den løftning, som behøves kan
2014 fra tid til tid for slæbets mand,
2015 skal jeg besørge ufortrøden.
2016 Igennem al min embedstid

2017 står vakkre vidner om min flid;
2018 ved mig er folkets tal fordoblet,
2019 ja øget fast til tre mod en—
2020 idet jeg har til stedet koblet
2021 snart hin snart denne næringsgren.
2022 Mod trodsende natur i kamp
2023 er frem vi skredet som med damp;
2024 her brydes vej, her bygges bro—
2025 **BRAND.** Men ej imellem liv og tro.
2026 **FOGDEN.** Imellem fjord og viddens sne.
2027 **BRAND.** Ej mellem gerning og idé.
2028 **FOGDEN.** Først farbart mellem grænd og grænd,
2029 først fremkomst mellem mænd og mænd—
2030 det var der kun *én* mening om,
2031 før De som prest til bygden kom.

2032 Nu har De blandet alt i et,
2033 vort grubeblys med nordlysflammen;
2034 hvem kan i sligt et tve-skær se,
2035 hvad der er vrangt, hvad der er ret,
2036 hvad der er bod, hvad der er ve?
2037 Hvert forhold har De filtret sammen;
2038 De splittet har i fiendske lejre
2039 den flok, som samlet skulde sejre.
2040 **B R A N D.** Her blir jeg dog tiltrods for Dem.
2041 En *vælger* ej sit virkes hjem.
2042 Den mand, som målet véd og vil,
2043 fornummet har i skrift af ild
2044 det Gudsråb: *her* du hører til!
2045 **F O G D E N.** Så bliv, men inden egne grænser;
2046 jeg gerne ser, De folket renser

2047 for synd og last, som går isvang;
2048 Gud véd, det trænges mangen gang!
2049 Men gør blot ingen helligdag
2050 af yrkets sex—og ton ej flag,
2051 som om Vorherre var ombord
2052 på hver en jagt, der skar vor fjord.
2053 **B R A N D.** Hvis Deres råd mig skulde nytte,
2054 jeg måtte sjæl og sjæls-syn bytte;
2055 men kaldet er, sig selv at være,
2056 sin egen sag til sejr at bære,
2057 og jeg skal bære sagen frem,
2058 så det skal lyse om mit hjem!
2059 Det folk, jer hele styrer-trop
2060 har dysset ind, skal vækkes op!
2061 I længe nok i trængheds bur

2062 har pint dets rest af fjeldnatur;
2063 fra eders småheds sultekur
2064 hver mand går ud forstemt og stur;
2065 I tappet har hans bedste blod,
2066 har hulet margen af hans mod;
2067 I pukket har i stumper små
2068 hver sjæl, som malmstøbt skulde stå —
2069 men endnu kan et rejsnings-skrig
2070 i eders øre tordne: krig!

2071 **FOG DEN.** Krig?

BRAND. Krig!

FOG DEN. Hvis De til våben kalder,

2072 De blir den første mand, der falder!

2073 **BRAND.** Med klarsyn skønnes skal en dag,
2074 at største sejr er nederlag!

2075 **F O G D E N .** Betænk Dem, Brand; De står på skillet;

2076 sæt *alt* ej på det ene kort.

2077 **B R A N D .** Og dog jeg gør det!

F O G D E N . Tabes spillet,

2078 er Deres jordliv ødslet bort.

2079 De ejer alle verdens goder,

2080 er arving til en grundrig moder,

2081 De har et barn at leve for,

2082 en elsket hustru—lykkens kår

2083 blir rakt Dem som af milde hænder!

2084 **B R A N D .** Og hvis jeg endda ryggen vender,

2085 til hvad De lykkens kår har kaldt?

2086 Ifald jeg *må*?

F O G D E N . Fortabt er alt,

2087 hvis her, i verdens udmarks vik,

- 2088 De åbner Deres verdens-krig!
- 2089 Drag sørpå, mod de rige strande,
- 2090 hvor mænd tør stå med løftet pande;
- 2091 *der* kan med ret De lyse møde
- 2092 og byde menigheden bløde;
- 2093 *vort* offer er ej blod, men sved
- 2094 i kamp for brød blandt klippeskred.
- 2095 **B R A N D**. Her blir jeg dog. Her er mit hjem,
- 2096 og i mit hjem min krig skal frem.
- 2097 **F O G D E N**. Husk, hvad De taber, hvis det glipper—
- 2098 og først og fremst, husk, hvad De slipper!
- 2099 **B R A N D**. Mig selv jeg taber, hvis jeg viger.
- 2100 **F O G D E N**. Brand, håbløs er en ensom kriger.
- 2101 **B R A N D**. Min flok er stærk; jeg har de *bedste*.
- 2102 **F O G D E N** (*smiler*). Ja, muligt det—men jeg de *fleste*.

(går.)

BRAND (*ser efter ham*).

2103 Der går en fuldblods folkets mand,
2104 retsindigt tænkende, velvillig,
2105 på sin vis virksom, varm og billig—
2106 og dog en svøbe for sit land.
2107 Ej jordfald, flom og vinterblæst,
2108 ej hungersnød, ej frost og pest,
2109 forvolder halvt det nederlag,
2110 som slig en mellem år og dag.
2111 Af landeplagen *liv* kun røves—
2112 men han—! Hvor mange tanker kløves,
2113 hvor mange friske viljer sløves,
2114 hvor mange stærke sange døves

2115 af slig forklemmt, trangbrystig sjæl!
2116 Hvor mangt et smil på folkemunde,
2117 hvor mangt et lyn i folkebarm,
2118 hvor mangel løftnings lyst og harm—
2119 der frem til dåd sig vokse kunde—
2120 slog ikke blodløst han ihjæl!

(pludselig i angst.)

2121 Men budet! Budet!—Ingen kommer!

2122 Jo, doktoren!

(iler ham imøde.)

Tal, tal! Min moer—?

2123 **DOKTOREN.** Nu er hun stedet for sin dommer.

2124 **BRAND.** Død!—Men i bod?

DOKTOREN. Det knapt jeg tror;

2125 hun hang ved sit på denne jord,

2126 til timen slog, og de blev skilt.

BRAND (ser stille rystet frem for sig).

2127 Er her en vildsom sjæl forspildt?

2128 DOKTOREN. Kan hænde vel hun dømmes mildt—

2129 ej efter lov, men efter skøn.

2130 BRAND (sagte). Hvad talte hun?

DOKTOREN. Hun mumled stilt:

2131 Gud er ej hårdhændt, som min søn!

BRAND (*synker i smerte ned på bænken*).

2132 I brødens kvalm, på dødens fjæl,

2133 den samme løgn, som slår hver sjæl!

(skjuler ansigtet i hænderne.)

DOKTOREN (går nærmere, ser på ham og ryster på hovedet).

2134 De vil en gennemlevet tid

2135 i et og alting flytte hid.

2136 De tror endnu hin lovens pagt
2137 for Gud og godtfolk står ved magt—

2138 hver slægt har dog sin egen vis;
2139 vor skræmmes ej med flammeris,

2140 med ammesnak om sjæle-ran—

2141 dens første bud er: vær human!

2142 **B R A N D** (*ser op*). Human! Ja, dette slappe ord
2143 er feltråb for den hele jord!

2144 Med *det* hver stymper hyller til,

2145 at ingen dåd han tør og vil;

2146 med *det* hver skrælling dækker over,

2147 at ej han *alt* for sejren vover;

2148 i ly af det blir letvindt brudt

2149 hver uslings løfte, fejgt fortrudt—

2150 I pusling-sjæle gør tilsidst
2151 af mennesket en humanist!
2152 Var Gud human mod Jesus Krist?
2153 Hvis *eders* Gud fik dengang råde,
2154 han under korset råbte nåde—
2155 og soningsværket sagtens blev
2156 et diplomatisk himmelbrev!

(skjuler hovedet og sidder i stum sorg.)

DOKTOREN *(sagte)*.

2157 Ras ud, ras ud, du sjæl i storm—
2158 bedst, om du kunde tårer fange.

*Agnes (er kommen ud på trappen; bleg
og forfærdet hvisker hun til doktoren).*

2159 Her ind! Følg med!

DOKTOREN. Du gør mig bange!

2160 Hvad er det, barn?

A G N E S . En angstens orm

2161 har koldt sig om mit hjerte lagt—!

2162 D O K T O R E N . Hvad er det?

A G N E S *(drager ham med sig).*

Kom!—Guds evige magt!

(de går ind i huset; Brand mærker det ikke.)

B R A N D *(stille hen for sig).*

2163 Død uden bod. Død, som hun leved.

2164 Er ikke der Guds fingerpeg?

2165 Igennem mig skal vorde hævet

2166 den skat, som hun har fra sig skrevet—

2167 nu tifold ve mig, om jeg sveg!

(rejser sig.)

2168 Med sønnens pligt, på hjemmets grund,
2169 uryggelig fra denne stund
2170 som kåret korsmand slå jeg skal
2171 for åndens sejr i kødets fald.
2172 Gud har mig rakt sin tungenes stål,
2173 har tændt i mig sin vredes bål—
2174 nu står jeg i min viljes vælde,
2175 nu tør, nu kan jeg knuse fjelde!

DOKTOREN (efterfulgt af Agnes kommer hurtigt ud på trappen og råber).

2176 Beskik dit hus og drag herfra!

2177 **BRAND.** Om jorden skalv, jeg blev endda!

2178 **DOKTOREN.** Så er dit barn til døden dømt.

BRAND (*forvildet*).

2179 Alf! Barnet! Alf! Hvad rædsels skrømt

2180 er dette her! Mit barn!

(vil ind i huset.)

2181 **DOKTOREN** *(holder ham tilbage)*. Nej bliv!—

2182 Her er ej lys, her er ej sol,

2183 her skær en luft, som pust fra pol—

2184 her sænker skodden klamt sig ned—

2185 en vinter til på dette sted

2186 vil visne bort hans spæde liv.

2187 Rejs, Brand, og Deres barn er frelst;

2188 men gør det snart, imorgen helst.

2189 **BRAND**. Ikveld, idag, i denne stund!

2190 O, han skal vokse stærk og sund—

2191 ej gufs fra bræ, ej sno fra kyst,

2192 skal isne mer hans lille bryst.

2193 Kom, Agnes, løft ham lindt i blund!

2194 På flugt, på flugt langs alle sund!

2195 O, Agnes, Agnes, dødens garn

2196 sig spinder om vort lille barn!

2197 **A G N E S.** Jeg lønligt aned, lønligt skalv—

2198 og dog jeg så kun faren halv.

B R A N D (*til doktoren*).

2199 Men flugt ham frelser? Så De lover!

2200 **D O K T O R E N.** Det liv, en fader våger over

2201 ved nat og dag, er sejerstrygt.

2202 Vær alt for ham, og sundhedssmykt

2203 De snart skal se ham; nær ej frygt.

2204 **B R A N D.** Tak, tak!

(*til Agnes.*)

Hyll tæt i dun ham ind;

2205 langs fjorden stryger aftnens vind.

(Agnes går ind i huset.)

DOKTOREN *(betragter i taushed BRAND, som ubevægelig ser ind gennem døren, går derpå hen til ham, lægger hånden på hans skulder og siger).*

2206 Mod verdens flok så ubønhørlig,
2207 og mod sig selv så let medgørlig!
2208 For *den* ej gælder lidt, ej meget—
2209 kun lovens *intet* eller *alt*;
2210 men fra en selv er modet veget
2211 i samme stund som loddet faldt—
2212 og offerlammet var ens eget.

2213 **BRAND.** Hvad mener De?

2214 **DOKTOREN.** Til Deres moer
2215 De tordned lovens hårde ord;

2216 fortabt, hvis alt ej lægges af,
2217 hvis ej du nøgen går i grav;
2218 Og samme råb har runget tidt,
2219 når folkets flok, som tyngst, har lidt!
2220 Nu er De havsnødsmanden selv,
2221 i skæbnens storm på bådens hvælv;
2222 nu kaster De fra krænget køl
2223 tilhavs hvert brev om straffens pøl—
2224 tilhavs, tilhavs den tunge bog,
2225 hvormed De brødres bringer slog;
2226 nu gælder det i kuling stiv
2227 at berge eget afkoms liv.
2228 På flugt, på flugt langs fjord og vik—
2229 på flugt fra egen moders lig—
2230 på flugt fra sjælehjord og kald—

2231 nu lyser presten messefald!

BRAND (*griber sig forvildet om hovedet
som for at samle tankerne*).

2232 Er *nu* jeg blind! Var jeg det *før*!

2233 **DOKTOREN**. De handler som en fader bør.

2234 Tro ej, jeg laster, hvad De gør—

2235 for mig De er i stækket stand

2236 mer stor, end før som styrkens mand.—

2237 Farvel! Nu har jeg rakt Dem spejlet;

2238 brug det og suk så: Herregud,

2239 slig ser en himmel-stormer ud!

(*går.*)

BRAND (*stirrer en stund frem for sig,
pludselig udbryder han*).

2240 Nu eller før — når er her fejlet?!

(A G N E S kommer ud af døren med kåbe over skuldrene og barnet på armen; B R A N D ser hende ikke; hun vil tale, men standser ligesom slagen af skræk, da hun bemærker udtrykket i hans ansigt. I samme øjeblik kommer en mand ilsomt ind gennem havegrinden. Solen går ned.)

AVINDSMAND:
en som bærer nag eller
minsunnelse; en fiende.

2241 M A N D E N . Hør, prest, du har en avindsmand!

B R A N D *(knuger hånden mod brystet).*

2242 Ja, her.

2243 M A N D E N . Vær på din post mod fogden.

2244 Din sæd skød frodigt over land,

2245 til han med rygtets brandpest slog den.

2246 Alt ofte har han ymtet om,

2247 at prestegården snart står tom —

2248 har sagt, at os du ryggen vender,

2249 så fort din rige moer er død.

2250 **BRAND.** Og hvis så var—?

MANDEN. Prest, jeg dig kender

2251 og véd, hvi slige giftord lød;

2252 du står jo ham og hans imod,

2253 han aldrig fik din vilje bøjet—

2254 se, *det* er rygtets rette rod—

2255 **BRAND** (*usikker*). At sandt er sagt— sig tænke lod.

2256 **MANDEN.** Da har du stygt for alle løjet.

2257 **BRAND.** Har jeg—?

MANDEN. Hvor tidt har ej du sagt,

2258 at Gud har selv til strid dig vakt—

2259 at mellem os du har dit hjem,

2260 at *her* din krig skal føres frem,

2261 at ingen mand tør kaldet svige,
2262 at slå han skal, men aldrig vige.
2263 Og kaldet *har* du! Stærkt og lyst
2264 din ild har fængt i mangt et bryst.
2265 **BRAND.** Mand, her er mængdens øre døvt;
2266 fast hvert et sind er slukt og sløvt!
2267 **MANDEN.** Du bedre véd—i mangt et sind
2268 nu glitrer himlens solskin ind.
2269 **BRAND.** I tifold flere er der nat.
2270 **MANDEN.** Du er som lys i natten sat.
2271 Men lad det være, som det vil;
2272 at tælle trænges her ej til;
2273 thi her står jeg, den ene mand,
2274 og siger: rejs, ifald du kan!
2275 Jeg har en sjæl så fuldt som nogen;

2276 jeg kan ej hjælpe mig med bogen;
2277 du har mig op af dybet draget—
2278 prøv, om du nu tør slippe taget!
2279 Du kan det ej; jeg holder fast;
2280 min sjæl var tabt, hvis taget brast!—
2281 Farvel! Jeg venter trygt det bud:
2282 min prest ej slipper mig og Gud.

(går.)

2283 **A G N E S** (*sky*). Din kind er hvid, din mund er bleg;
2284 det er, som du i hjertet skreg.

2285 **B R A N D**. Hvert klangfuldt ord, mod bergvæg sagt,
2286 mig slår med tifold genlyds magt.

2287 **A G N E S** (*gør et skridt frem*). Jeg er beredt!

B R A N D.

Beredt? Hvortil?

2288 **A G N E S** (*med styrke*). Til hvad en moder må og vil!

(**G E R D** løber forbi udenfor på vejen
og standser ved havegrinden.)

G E R D (*klapper i hænderne og råber
med forvildet glæde*).

2289 Har I hørt det? Bort fløj presten!—

2290 Ud af bakken, op af houg

2291 myldrer både trold og draug,

2292 svarte, stygge, store, små—

2293 hu, hvor hvast de kunde slå—!

2294 Øjet rev de af mig næsten;

2295 halve sjælen har de taget—

2296 å, jeg hjælper mig med resten;

2297 der er nok igen af vraget!

2298 **BRAND.** Pige, vildt din tanke går;
2299 her du ser jeg for dig står.
2300 **GERD.** Du? Ja du, men ikke presten!
2301 Ned fra Svartetind min høg
2302 rap bortover lien strøg;
2303 bidslet, sadlet, vild og vred
2304 hvæste han i mørknings-blæsten,
2305 og en mand på ryggen red—
2306 det var presten, det var presten!
2307 Nu står bygdens kirke tom,
2308 stængt med både lås og bom;
2309 Styggekirkens tid er omme;
2310 nu skal *min* til ære komme.
2311 Der står presten, stærk og stor,
2312 i sit hvide messeklæde,

2313 vævt af vintrens dryp og væde—

2314 vil du være med, så kom;

2315 bygdens kirke står jo tom;

2316 presten min har slige ord,

2317 at det runger over jord!

2318 **B R A N D**. Brudte sjæl, hvo bød dig fange

2319 vildsomt mig med afguds-sange!

G E R D (*kommer indenfor havegrinden*).

2320 Afgud? Hvad er det for noget?

2321 Afgud? Å, jeg véd det godt;

2322 stundom stort og stundom småt;

2323 altid gyldent, altid broget.

2324 Afgud! Hør du; ser du hende?

2325 Kan du under klædet kende

2326 barnehænder, barneben?

- 2327 Kan du se, hvor fint og broget
2328 Svøbet folder sig om noget,
2329 der er liget et barn, som sover?
2330 Ræd hun viger — dækker over!
2331 Afgud? Mand, *der* ser du én!
- 2332 **A G N E S** (*til Brand*). Har du tårer, har du bønner?
2333 Ud har rædslen mine brændt!
- 2334 **B R A N D**. Agnes, hustru — ve jeg skønner,
2335 hende har en større sendt!
- 2336 **G E R D**. Hør; nu ringer alle klokker
2337 sammen på den vilde hej!
2338 Se, hvad menighed der flokker
2339 sig til færd på kirkevej!
2340 Kan du se de tusend trolde,
2341 bygdens prest har sænkt i havet?

2342 Kan du se de tusend dverge?
2343 Indtil nu de lå begravet
2344 med hans segl som gravbrudds-værges.
2345 Hav og grav dem kan ej holde;
2346 frem de myldrer, våde, kolde—
2347 skindødt troldbarn ser jeg grine,
2348 vælte af sig bergskreds-blokken.
2349 Hør, de skriger: moer og faer!
2350 Mænd og kvinder giver svar;
2351 bygdens mand går mellem sine,
2352 som en faer i sønneflokken;
2353 bygdens kvinde taer sin døde,
2354 rækker ham sit bryst til føde—
2355 aldrig før så stout hun knejste,
2356 når hun barn til dåben bar.

2357 Her blev liv, da presten rejste!

2358 **BRAND.** Vig ifra mig! Fast jeg ser

2359 værre syner—

GERD. Hør! Han ler,

2360 han, som sidder langsmed vejen,

2361 der den svinger op mod hejen;

2362 ind han skriver i sin bog

2363 hver en sjæl, som opad drog—

2364 hej, han har dem alle næsten;

2365 bygdens kirke står jo tom,

2366 stængt med både lås og bom—

2367 og på høgens ryg fløj presten!

(Springer over havegærdet og taber sig i urden. Stilhed.)

AGNES *(nærmer sig og siger dæmpet).*

2368 Lad os gå; nu er det tid.

2369 **BRAND** (*stirrer på hende*). Hvilken vej?
(*peger først mod havegrinden, siden mod husdøren.*)

Did?—eller did?

2370 **AGNES** (*viger forfærdet*). Brand, dit barn—dit barn!

BRAND (*følger efter*). Giv svar;

2371 var jeg prest, før jeg blev faer?

AGNES (*viger længere tilbage*).

2372 Blev end spurgt med tordnens brag—

2373 intet svar i denne sag!

2374 **BRAND** (*følger igen*). Svare skal du; du er moer;

2375 du har her det sidste ord!

2376 **AGNES**. Hustru er jeg; tør du byde,

2377 skal jeg bøje mig og lyde!

BRAND (*vil gribe hende om armen*).

2378 Valgets kalk mig tag ifra!

2379 **A G N E S** (*viger bagom træet*). Aldrig var jeg moder da!

2380 **B R A N D**. Der er dom i dette svar!

2381 **A G N E S** (*stærk*). Spørg dig selv, om valg du *har*!

2382 **B R A N D**. Styrket dommen atter lød!

2383 **A G N E S**. Tror du fuldt på Herrens kald?

2384 **B R A N D**. Ja!

(*griber hende fast om hånden.*)

Og nu du sige skal

2385 ordet over liv og død!

2386 **A G N E S**. Gå den vej, din Gud dig bød!

(*Ophold.*)

2387 **B R A N D**. Lad os gå; nu er det tid.

2388 **A G N E S** (*toneløst*). Hvor går vejen?

BRAND (*tier*).

2389 **AGNES** (*peger mod havegrinden og spørger*).

Did?

BRAND (*peger mod husdøren*).

Nej—did!

AGNES (*løfter barnet højt på armene*).

2390 Gud! Det offer, du tør kræve,

2391 tør jeg mod din himmel hæve!

2392 Led mig gennem livets gys!

(*ind i huset.*)

BRAND (*stirrer en stund frem for sig, brister i gråd, slår hænderne sammen over hovedet, kaster sig ned på trappen og råber*).

2393 Jesus, Jesus, giv mig lys!

FJERDE HANDLING

4

*(Juleaften i prestegården. Det er mørkt i stuen.
På bagvæggen er udgangsdør; vindu på den ene
side, dør på den anden.)*

*(A G N E S står sørgeklædt ved vinduet
og stirrer ud i mørket.)*

2394 A G N E S . Endnu ikke! Endnu ikke!—

2395 O, hvor tungt det er at vente—

2396 længsels råb på råb at skikke—

2397 aldrig noget svar at hente!—

2398 Sneen falder blødt og tæt,

2399 har, som med et lin-skaut, klædt

2400 taget på den gamle kirke—

(lytter.)

2401 Hyss! Jeg hører grinden knirke!

2402 Fodtrin; faste mandetrin;

(iler til døren og lukker op.)

2403 Er det dig? Kom ind, kom ind!

*(Brand kommer ind, tilsneet, i rejseklæder,
som han under det følgende kaster af sig.)*

A G N E S *(slår armene om ham).*

2404 O, hvor du blev længe borte!

2405 Gå ej fra mig, gå ej fra mig;

2406 ensom kan jeg ej de sorte

2407 natteskygger ryste af mig!

2408 Hvilken nat og hvilke dage,

2409 disse to og denne nat!

2410 **BRAND.** Barn, nu har du mig tilbage.

*(tænder et enkelt lys, som kaster et svagt
skær over stuen.)*

2411 Du er bleg.

AGNES. Og træt og mat.

2412 Jeg har længtet, spejdet, stundet—

2413 og så har lidt grønt jeg bundet—

2414 *lidt*; men det var, hvad jeg ejed,

2415 alt ifra isommer plejet

2416 til at pynte juletræet.

2417 Busken kaldte jeg for hans;

2418 ja, han fik den og—som krans!

(brister i gråd.)

2419 Se, nu er den halvvejs sneet

2420 ned—o Gud—

 B R A N D . På kirkegården.

2421 A G N E S . O, det navn!

 B R A N D . Tør af dig tåren.

2422 A G N E S . Ja jeg skal, men vær tålmodig;

2423 endnu er min sjæl som blodig;

2424 såret er så friskt og nyt,

2425 ud min styrkes væld er flydt—

2426 o, men det skal snart bli bedre;

2427 er jeg over disse dage,

2428 skal du aldrig se mig klage.

2429 B R A N D . Er *det* Herrens helg at hædre?

2430 A G N E S . Nej, jeg véd—men vær tålmodig!

2431 Husk, ifjor så sund og frodig,

2432 og iår ifra mig båren,

2433 båren ud—

(gyser tilbage for ordet.)

2434 **BRAND** *(stærkt)*. På kirkegården!

2435 **AGNES** *(skriger)*. Nævn det ej!

BRAND. Med fulde lunger

2436 *må* det nævnes, er du ræd!

2437 Nævnes *må* det, så det runger,

2438 lig en bølge mod en bredd!

2439 **AGNES**. Selv du lider under ordet

2440 mer, end du vil kendes ved;

2441 på din pande ser jeg sporet

2442 af den sved, det købtes med.

2443 **BRAND**. Duggens dråber på min pande

2444 er kun sprøjt fra fjordens vande.

2445 **A G N E S.** Er og dråben i dit øje

2446 smeltet sneflok fra det høje?

2447 Nej, o nej, den er for varm;

2448 kilden er din egen barm!

2449 **B R A N D.** Agnes, hustru, lad os begge

2450 være stærke, stå imod,

2451 sammen vore kræfter lægge,

2452 vinde fremad fod for fod.—

2453 O, jeg var en mand derude!

2454 Sjøen skylled over fluen,

2455 mågen taug i uvejrsgruen,

2456 hagglen slog min skrale skude;

2457 midtfjords lå vi, vandet fræste,

2458 mast og takkel hugg og hvæste,

2459 sejlet, slidt i pjalter, blæste

2460 langt i læ for havråks-fråden,
2461 hver en nagle skreg i båden —
2462 udfor stup og udfor lider
2463 gik der skred fra begge sider;
2464 otte mænd med hvilte årer
2465 sad som otte lig på bårer.
2466 O, da vokste jeg ved roret,
2467 jeg var den, som førte ordet,
2468 kendte godt, en *stor* mig døbte
2469 til mit kald, det dyrekøbte.
2470 **A G N E S .** Let at stå i stormen stiv,
2471 let at leve kampens liv;
2472 o, men tænk på mig, som sidder
2473 stilt i sorgens spurvekvidder,
2474 mig, som ej kan døve tiden,

2475 om jeg nok så gerne vil;
2476 tænk på mig, som, stængt fra striden,
2477 ej får glimt af dådens ild;
2478 tænk på mig, hvem kun en liden
2479 snever gerning hører til;
2480 tænk på mig; jeg sidder hjemme,
2481 tør ej mindes, kan ej glemme!

2482 **B R A N D .** Har *du* liden gerning, du?

2483 Aldrig var den stor som nu.
2484 Hør; jeg vil dig sige noget,
2485 som i sorgen er mig mødt.
2486 Ofte blir mit øje tåget,
2487 tanken ydmyg, sindet blødt;
2488 det er, som der lå en glæde
2489 i at kunne græde, græde.

2490 Agnes—tænk, da ser jeg Gud
2491 nær, som aldrig før jeg så ham—
2492 o, så nær at det ser ud,
2493 som om det var let at nå ham.
2494 Og jeg tørster mod at kaste
2495 mig som funden til hans barm,
2496 mod at trykkes af hans faste
2497 stærke varme faderarm.
2498 **A G N E S.** Brand—o, se ham altid så—
2499 som den Gud, du mægter nå—
2500 mere fader, mindre herre!
2501 **B R A N D.** Tør ej, Agnes; tør ej spærre
2502 vejen for hans eget værk;
2503 jeg må se ham stor og stærk,
2504 himmelstor—så kræver tiden,

2505 just fordi den selv er liden.
2506 O, men *du* kan se ham nær,
2507 se ham som en fader kær,
2508 i hans favn dit hoved bøje,
2509 hvile, hvile, er du træt,
2510 gå ifra ham, sund og let,
2511 med hans afglans i dit øje,
2512 bære glansens glorie med
2513 ned til mig, som led og stred.
2514 Ser du Agnes, slig at dele,
2515 er just ægteskabets kærne;
2516 *én* skal stride, storme, værne,
2517 *én* skal alle dødshugg hele;
2518 da først kan med sandheds ret
2519 siges, at de to er et.

2520 Alt ifra du verdens liv
2521 vendte ryggen, blev min viv,
2522 kasted kækt din skæbnes terning,
2523 hviler på dig dette kald;
2524 jeg skal slå til sejr og fald,
2525 slå i dagens hede stråler,
2526 stå på vagt i nattens kulde—
2527 du skal række mig de fulde
2528 kærlighedens læsknings-skåler,
2529 slynge mildheds kappefold
2530 varmt ind under bringens skjold—
2531 liden er ej denne gerning!
2532 **A G N E S.** Hver en gerning, spejdet efter,
2533 er for tung for mine kræfter;
2534 mine tankers tusend grene

2535 slynges sammen i den ene.
2536 Alt er endnu som et digt.
2537 Lad mig klage, lad mig græde,
2538 hjælp mig *så* at finde rede
2539 på mig selv og på min pligt.—
2540 Brand, inat, mens du var borte,
2541 kom han i mit kammer ind;
2542 sundhedssmykket var hans kind;
2543 tyndklædt i sin lille skjorte
2544 stavred han med barnetrin
2545 frem til sengen, hvor jeg hvilte,
2546 rakte mod mig sine arme;
2547 kaldte på sin moer og smilte—
2548 men som om han bad om varme!
2549 Ja, jeg så det! O, jeg gøs—!

2550 **BRAND.** Agnes!

AGNES. Jo, du—barnet frøs!

2551 O, det *må* han jo derude

2552 på de kolde spåners pude!

2553 **BRAND.** Liget ligger under sneen;

2554 barnet er til himlen båret.

2555 **AGNES** (*viger fra ham*). O, hvi river du i såret,

2556 grusomt, midt i rædsels-veen!

2557 Det, som hårdt du *liget* kalder,

2558 *barnet* er for mig endnu.

2559 Sjæl og legem sammen falder;

2560 end ej mægter jeg, som du,

2561 mellem disse to at dele;

2562 begge er for mig det hele;

2563 Alf, som under sneen sover,

2564 er min Alf hist ovenover!

2565 **BRAND.** Mangt et sår må blodigt rives,
2566 før du læges for din sot.

2567 **AGNES.** Ja, men vær tålmodig blot—
2568 jeg kan ledes, ikke drives.

2569 Stå mig nær og styrk mig, Brand;
2570 tal det mildeste du kan.

2571 Du, som ejer stormens tone

2572 i de store øjeblikke,

2573 når en sjæl skal drage brikke

2574 om sin egen livsenskrone—

2575 har du ikke sangens mildhed

2576 til at døde smertens vildhed?

2577 Har du ej et ord, som kvæger,

2578 et, som ud i dagen peger?

2579 Gud, som du mig lærte kende,
2580 er en konge på sin borg—
2581 hvor tør jeg til ham mig vende
2582 med min lille modersorg?

2583 **B R A N D.** Tror du, bedre du dig vendte
2584 til den Gud, som før du kendte?

2585 **A G N E S.** Aldrig, aldrig did igen!
2586 Og dog er det tidt, som drages
2587 jeg af længsel ud, derhen,
2588 hvor det lysner, hvor det dages.
2589 Let at løftes, tungt at bære;
2590 lød ej så den gamle lære?
2591 Dine riger er for store,
2592 *alt* er her for stort for mig,
2593 du, dit kald, dit mål, din fore,

2594 al din vilje, hver din vej,
2595 fjeldet, som udover hænger,
2596 fjorden, som for foden stænger,
2597 sorgen, mindet, mørket, striden—
2598 ikkun kirken er for liden.

2599 **BRAND** (*slået*). Kirken? Atter denne tanke!
2600 Ligger den i landets luft?
2601 Hvi for liden?

AGNES (*ryster sørgmodig på hovedet*).

Kan jeg sanke
2602 grunde sammen med fornuft?
2603 Kommer ikke stemnings-strømmen,
2604 som med vindens strøm en duft?
2605 Hvorfra kom den, hvorhen går den?
2606 Mig er nok, at jeg forstår den.

2607 og jeg véd foruden viden—
2608 kirken er for mig for liden.
2609 **B R A N D.** Der er syn i folkedrømmen.
2610 Hundred sjæle, som jeg mødte,
2611 af sig samme tanke fødte;
2612 selv hos hin, som vildt forreven
2613 skreg på vidden, stod den skreven.
2614 «Der er stygt, for der er småt»
2615 lød det; hun ej heller kunde
2616 rede tanken ud med grunde.
2617 Hundred kvinder sagde siden:
2618 bygdens kirke er for liden!
2619 Dette råb fra kvindemunde
2620 tolker trangen til et slot.—
2621 Agnes—o, jeg ser det godt,

2622 du er kvinden, Herren kåred
2623 til sin engel på min sti—
2624 tryg og sikker, skønt iblinde,
2625 véd du vejen ret at finde,
2626 hvor jeg skillet går forbi.
2627 Aldrig blålysblink dig dåred;
2628 første dag du pegte lige
2629 mod det sande skabnings rige—
2630 standsed mig, som vilde stige
2631 på min flugt mod himlens hvælv,
2632 retted synet på mig selv,
2633 indad mod det inderlige.—
2634 Agnes, atter har du sagt
2635 ord, som slog med lynets magt—
2636 ført mig, hvor jeg uviss foer,

2637 kastet dagskær på mit virke.
2638 Liden er Vorherres kirke—
2639 godt; så skal den tømres stor!
2640 Aldrig så jeg grant som nu,
2641 hvad i dig min Skaber gav mig;
2642 derfor trygler jeg, som du:
2643 gå ej fra mig, gå ej fra mig!
2644 **A G N E S .** Jeg skal ryste af mig sorgen,
2645 jeg skal tørre tåren af,
2646 jeg skal stænge mindeborgen,
2647 som det sømmer sig en grav;
2648 jeg skal lægge glemsels hav
2649 åbent mellem den og mig;
2650 jeg skal viske lykkefærden
2651 af min lille billedverden,

2652 være hustru helt for dig!

2653 **B R A N D.** Vejen går imod det store.

2654 **A G N E S.** O, men brug ej strængheds spore.

2655 **B R A N D.** Gennem mig en større byder.

2656 **A G N E S.** En, om hvem du selv har sagt,

2657 at han viljen ej forskyder,

2658 skønt den savner evnens magt.

(vil gå.)

2659 **B R A N D.** Hvorhen, Agnes?

2660 **A G N E S** *(smiler).* Husets skøtsel

2661 får ej glemmes, mindst ikveld.

2662 Forrige jul, du husker vel,

2663 at du sagde, jeg var ødsel.

2664 Lys var tændt i alle stager;

2665 her var grønt og smukke sager,

2666 legetøj på juletræet;
2667 her blev sunget, her blev leet.
2668 Brand, iår skal atter tændes
2669 alle lys, så helgen kendes;
2670 her skal pyntes op som bedst
2671 til den stille store fest.
2672 Titter Gud i stuen ind,
2673 skal han se en straffet datter,
2674 refset søn med ydmygt sind,
2675 børn, som lydigt véd og fatter,
2676 at de ej for fadervreden
2677 tvært tør skyde fra sig glæden.—
2678 Ser du nu vel spor af tåren?

BRAND (*trykker hende til sig og slipper hende atter*).

2679 Barn, tænd lys; det er dit virke!

A G N E S (*smiler sørgmodigt*).

2680 Byg så du din store kirke—
2681 o, men få den rejst før våren!

(*går.*)

2682 **B R A N D** (*ser efter hende*). Villig, villig midt i vånden,
2683 villig midt i martrens ild;
2684 svigter evnen, segner ånden,
2685 sker det, skønt hun offret vil.
2686 Herre, lægg din styrke til—
2687 og fra mig tag hvervets kalk,
2688 bittrest kalk, at måtte skikke
2689 lovens grumme høg og falk
2690 over hende for at drikke
2691 hjertets fulde varme flod.

2692 Jeg har kræfter, jeg har mod;
2693 læss på mig din vægt for tvende—
2694 vær barmhjertig blot mod hende!

(Det banker på gangdøren. Fogden kommer ind.)

2695 **FOGDEN.** Her gæster Dem en slagen mand.

2696 **BRAND.** En slagen mand?

2697 **FOGDEN.** Som slig jeg kommer.

2698 De husker sagtens, da isommer
2699 jeg vilde drive Dem fra land,
2700 jeg spåde Dem just ej det bedste
2701 af krigens udfald mellem os—

2702 **BRAND.** Nu ja?

FOGDEN. Men al min ret tiltrods
2703 jeg vil ej længere med Dem slås.

2704 **BRAND.** Hvorfor?

FOGDEN. Fordi De har de *fleste*.

BRAND. Har jeg?

2705 **FOGDEN.** Det tænker jeg De véd;

2706 Dem søger folk jo langt af led;

2707 her er, især på sidste tiden,

2708 en ånd i bygden kommen ind,

2709 som Gud skal vide ej er min,

2710 og deraf tør jeg slutte da,

2711 at det er Dem, den kommer fra.

2712 Her er min hånd; vi ender striden!

2713 **BRAND.** En krig, som vor, får ikke slut,

2714 er end den enes modstand brudt.

2715 **FOGDEN.** Hvad skal der mer til slut på krig,

2716 end fred og mindeligt forlig?

2717 Jeg er ej den, som står mod brodden;
2718 man er, som folk er flest, jo skabt;
2719 når for sit bryst man kender odden
2720 af fiendens våben, gier man tabt;
2721 har man kun kæp mod landsespids,
2722 bør marken rømmes i betids,
2723 og står man som en ensom kriger,
2724 er det fornuftigst, at man viger.

2725 **B R A N D.** To ting, jeg tror, er her at mærke;
2726 først at De kalder mig den stærke;
2727 jeg har de fleste—

F O G D E N. Ganske visst!

2728 **B R A N D.** Ja muligt endnu; men tilsidst,
2729 på offrets store alvorsdag—
2730 hvem har da magten for sin sag?

2731 **F O G D E N.** På offrets dag? Men Herregud,
2732 det er jo *den*, som ikke kommer!
2733 I værste fald går offret ud
2734 på lossning af de godtfolks lommer;
2735 human er tiden, vil ej offer
2736 af mere dyrebare stoffer.
2737 Og ærgerligst det er ved sagen
2738 at selv jeg hører mellem dem,
2739 som bragte det humane frem,
2740 og derved hindred offerdagen,
2741 så det kan siges på en vis,
2742 jeg givet har mig selv til pris—
2743 iallefald, at jeg bandt ris
2744 til rap på eget livsværks ende.
2745 **B R A N D.** At ret De har, kan muligt hænde.

2746 Men for det andet kan jeg knapt
2747 forstå, at De tør give tabt.
2748 Om riset eller ikke riset,
2749 en mand er for sin gerning skabt;
2750 hans mål for ham er paradiset!
2751 Om mellem ham og det sig hvælved
2752 et hav, mens Satans land lå nær—
2753 tør derfor råbes: væk, besvær—
2754 her er jo kortere til helved?!
2755 **F O G D E N .** Jeg hertil svarer ja og nej;
2756 etsteds må mennesket jo havne—
2757 og ser man møjen ej kan gavne,
2758 hvem vil vel gå forgæves vej?
2759 Det er nu så, vi vil erstatning
2760 for liden eller stor befatning;

2761 kan sejr ej vindes ved at kæmpe,

2762 så får man fare frem med læmpe.

2763 **BRAND.** Men aldrig *sort* dog vorder *hvidt*!

2764 **FOG DEN.** Min kære ven, det hjælper lidt

2765 at kalde noget hvidt som bræen,

2766 når mængden råber: *sort* som sneen!

2767 **BRAND.** De råber kanske med?

FOG DEN. Nå, nå—

2768 jeg råber ikke *sort* men *grå*.

2769 Human er tiden; folk må mødes,

2770 ej bums imod hinanden stødes.

2771 Husk på, at dette land er frit;

2772 her skal jo alles mening gælde—

2773 hvor tør da *én* mod *alle* fælde

2774 sin særdom over *sort* og *hvidt*?—

2775 Kort sagt, da De har fleretallet,
2776 så er De første mand i kaldet;
2777 jeg slutter mig, som alle andre,
2778 til Dem så godt jeg kan og véd,
2779 og håber ingen sjæl vil klandre,
2780 at ej jeg til det sidste stred.
2781 Folk dømmer nu, det ser jeg godt,
2782 mit virke kun som spredt og småt:
2783 de kalder *én* ting mer fornøden
2784 end årligårs at øge grøden;
2785 man er ej villig nu, som før,
2786 at yde skærven, hvor sig bør—
2787 og er ej viljen med i legen,
2788 da er en gerning sejerssvegen.—
2789 Det falder tungt, det må De tro,

2790 at slippe plan om vej og bro,
2791 om tapning ud af myr og fjære,
2792 og meget mer, som var igære.
2793 Men Herregud, hvad skal man sige;
2794 kan ej man sejre, får man vige,
2795 tålmodigt håbe alt af tiden,
2796 og bøje klogeligt til siden.
2797 Nu—folkets yndest har jeg tabt
2798 på samme vej, hvor den blev skabt;
2799 ja, ja; så må på andre veje
2800 jeg komme til mit fordums eje.
2801 **BRAND.** Men var det da for folkegunst
2802 De øved Deres kløgt og kunst?
2803 **FOG DEN.** Nej, det véd Gud, det ikke var.
2804 Det alment bedste har jeg villet

2805 til bygdens nytte blot og bar.
2806 Dog nægtes ej, at med i spillet
2807 kom håbet om et vederlag
2808 for velgjort værk på yrkets dag.
2809 Det er nu så; en virksom mand
2810 med evner og med sund forstand
2811 vil frugten af sin gerning se,
2812 ej stønne gennem slidets ve
2813 til fromme for en bar idé.
2814 Jeg kan ej, selv med bedste vilje,
2815 forsømme egen velfærds røgt
2816 og offere andre al min kløgt.
2817 Jeg sidder med en stor familje;
2818 jeg har jo kone, mange døttre,
2819 som skal forsørges allerførst—

2820 idéen læsker ingens tørst,
2821 idéen slukker ingens sult,
2822 hvor man, som jeg, har huset fuldt;
2823 og dersom nogen skulde yttre
2824 forundring, har jeg blot det svar,
2825 han er en slet familjefaer.

2826 **BRAND.** Og nu er Deres agt—?

FOGDEN. At bygge.

2827 **BRAND.** At bygge, siger De?

FOGDEN. Ja vel—

2828 til eget som til bygdens held.

2829 Først vil jeg bygge op det ry,

2830 jeg stod i for ej længe siden—

2831 det lakker stærkt mod thingvalgs-tiden;

2832 thi må til noget stort jeg ty

2833 og bringe foretag på bane,
2834 så jeg blir kurvens første hane
2835 og hindrer valget af en ny.
2836 Nu har jeg tænkt som så — man kan
2837 fornuftigvis ej ro mod flommen.
2838 Folk vil, som nu det heder, hæves;
2839 den gerning er for mig forgæves;
2840 jeg kan kun hjælpe folk påfode;
2841 men sligt må gøres med det gode,
2842 og her står mod mig alle mand.
2843 Se, derfor er jeg modent kommen
2844 til forsæt om, hvis det går an,
2845 at søge bod mod armødsdommen.

2846 **BRAND.** Den vil De rydde ud?

FOGDEN.

Nej visst —

2847 den er jo en nødvendig brist
2848 i alle samfund; den må døjes;
2849 men med lidt klogskab kan den bøjes
2850 i visse former, strængt begrændses,
2851 såfremt itide blot den ændses.
2852 Vi véd jo, armod er det dynd,
2853 som gødsler bedst al landsens synd—
2854 for dyndet vil jeg dæmning sætte.

2855 **B R A N D.** På hvilken vis?

2856 **F O G D E N.** Ja, kan De gættes?

2857 Afhjælpes skal et dybtfølt savn,
2858 idet jeg til distriktets gavn
2859 får bygt et armodsdømmens pesthus;
2860 ja, pesthus siger jeg, fordi
2861 det skal for brødens smitte fri.

2862 Og denne bygning har jeg tænkt,
2863 forbindes nemt med et arresthus,
2864 så virkning blir med årsag stængt
2865 bag samme bom og samme lås,
2866 med væg kun mellem bås og bås.
2867 Og da jeg engang er på gled,
2868 så er min agt at bygge med
2869 en fløj indunder samme tag,
2870 som bruges kan til valg og lag,
2871 til alvorshandling som til fester,
2872 med talerstol og rum til gæster—
2873 kort sagt, et pent politisk festhus.
2874 **BRAND.** Sligt trænges hårdt; især det sidste;
2875 dog véd jeg *ét*, som trænges mere.
2876 **FOG DEN.** De tænker på en dårekiste?

2877 Ja, ganske visst; den trænges hårdt.
2878 Den også var min første tanke;
2879 men efter overlæg med flere
2880 jeg ganske kom fra tanken bort;
2881 thi hvorfra skal vi midler sanke
2882 til noget overvættes stort?
2883 Og tro De mig, en sådan kiste
2884 vil kræve en alvorlig sum,
2885 hvis hver og en skal der få rum,
2886 som trang og værdighed beviste.
2887 Man tænke må på tidens elv,
2888 og ej blot bygge for sig selv—
2889 alt går jo frem med kæmpeskridt;
2890 ifjor tilpas, iår forlidt—
2891 De ser, i hvilke dimensioner

2892 hvert folkeligt behov har vækst;
2893 med syvmils-støvler, rent forhekst,
2894 udvikles kraft og alslags evne,
2895 i hvilket fag De så vil nævne.

2896 Det altså blev for dyr en spas
2897 at skaffe efterslægten plads
2898 for sig og sine børn og koner.

2899 Jeg siger derfor: Herregud;
2900 den tand, den får vi nok slå ud!

2901 **B R A N D.** Og ter sig nogen altfor gal,
2902 så har De jo den store sal.

F O G D E N (*fornøjet*).

2903 Ja, rummet står som oftest ledigt!
2904 Det indfald, Brand, var ganske snedigt!
2905 Vil byggeplanen blot ej briste,

2906 så har vi gratis dårekiste,
2907 har samlet under fælles tag,
2908 beskyttet af det samme flag,
2909 de væsentligste elementer,
2910 hvorfra vor bygd sin farve henter—
2911 vi har vor hele armodsdom
2912 samt slyngelflokkens syndeflom
2913 og dårerne, som før gik om
2914 foruden røgt og uden tugt—
2915 og så har vi vor friheds frugt
2916 med valgkamp og med talers flugt;
2917 vi har vor rådssal, hvor vi drøfter,
2918 hvad gøres kan til bygdens tarv—
2919 vor festsal, hvor vi giver løfter
2920 om skøtsel af vor fortids arv.

2921 Hvis altså blot ej sagen faldt,
2922 så får jo klippesønnen alt,
2923 hvad han med billighed kan kræve,
2924 for ret sit eget liv at leve.

2925 Gud véd, vort strøg er ikke rigt;
2926 dog, står først fællesgården bygt,
2927 så tror jeg, det kan kaldes trygt
2928 et vel organiseret distrikt.

2929 **BRAND.** Men midlerne—?

FOGDEN. Ja, det er knuden

2930 i denne som i hver en sag;
2931 til ydelser er viljen svag,
2932 og står jeg Deres hjælp foruden,
2933 jeg véd, at jeg må stryge flag.
2934 Men støtter De med ordets magt

2935 min tanke, vil den letvindt fremmes —
2936 og får jeg den til modning bragt,
2937 skal Deres gode hjælp ej glemmes.

2938 **BRAND.** Det sige vil, De gad mig købe?

2939 **FOG DEN.** Med andet navn jeg vilde døbe
2940 min plan — til fælles gavn og brug
2941 at fylde ud det splidens slug,
2942 som hidtil mellem os har gabt,
2943 og hvorved begge to har tabt.

2944 **BRAND.** Da har De ilde tiden kåret —

2945 **FOG DEN.** Ak ja; jeg véd, den store sorg,
2946 som nys har Dem og Deres såret;
2947 men Deres mandighed mig dåred;
2948 og trangen til distriktets borg —

2949 **BRAND.** I sorgens som i glædens stund

2950 jeg står tilrede, når det kræves;
2951 men af en anden gyldig grund
2952 De dennegang dog går forgæves.

2953 FOGDEN. Og hvilken grund—?

BRAND. Jeg selv vil bygge.

2954 **FOG DEN.** Hvad! Bygge? Tage min idé?

2955 BRAND. Ej ganske.
(*peger ud af vinduet.*)

Foged, kan De se—?

2956 FOGDEN. Der?

BRAND. Ja.

FOG DEN. Det store stygge træhus?

2957 Det er jo prestegårdens fæhus!

2958 BRAND. Nej, ikke det—det *lille* stygge.

2959 F O G D E N. Hvad! Kirken!

2960 **BRAND** (*nikker*). Den vil stor jeg bygge.

2961 **FOG DEN**. Nej, det skal fanden ikke ske!

2962 Ved kirken skal ej nogen rygge—

2963 det var at krydse min idé!

2964 Min plan er færdig og den haster;

2965 men Deres mig af sadlen kaster.

2966 To ting på engang er formeget—

2967 vig altså—!

BRAND. Jeg har aldrig veget.

2968 **FOG DEN**. Her må De, mand! Byg mit arresthus

2969 med pesthus og politisk festhus,

2970 altsammen, kortsagt—dårekisten—

2971 så spørges ej om kirkebristen.

2972 Og hvorfor skal den nu i muld?

2973 Den var dog god nok før i tiden.

2974 **BRAND.** Ja, muligt; *nu* er den forliden.

2975 **FOGDEN.** Da har jeg aldrig set den fuld!

2976 **BRAND.** Selv for en enkelt sjæl derinde

2977 er ikke løftningsrum at finde.

FOGDEN (*ryster forundret på hovedet*).

2978 Ved sligt den enkle sjæl beviste

2979 nødvendigheden af min kiste.

(*slår over.*)

2980 Lad kirken stå, det vil jeg råde;

2981 den kan jo kaldes på en måde

2982 et stykke ædelt arveguld.

2983 Den er et ædelt arvestykke—

2984 den skal ej falde for en nykke!

2985 Ja, går min byggeplan i vasken,

2986 jeg som en Fønixfugl af asken

- 2987 skal rejse mig i mængdens nåde!
2988 Jeg træder op som riddersmand
2989 for mindesmærket ved vor strand!
2990 Her stod engang et gude-hov—
2991 det var nok i kong Beles tider;
2992 så rejste kirken sig omsider
2993 ved fromme heltes ran og rov.
2994 Ærværdig ved sin simple pragt,
2995 højhellig i sin oldtidsdragt
2996 den knejste indtil vore dage—
2997 **B R A N D**. Men hine tegn på fordums magt
2998 er visst forlængst i graven lagt—
2999 nu står igen ej mindste flage.
3000 **F O G D E N**. Just netop det! Så gammel er den,
3001 at ej den mer er til i verden;

3002 men i min bedstefaders dage

3003 et hul i væggen stod tilbage!

3004 **BRAND.** Et hul?

FOGDEN. Vidt, som en tøndesæk!

3005 **BRAND.** Men væggen selv!

FOGDEN. Ja, den var væk.

3006 Se, derfor må jeg rentud sige,

3007 at kirkens rivning er umulig—

3008 det var en skammelig, en grulig

3009 barbarisk handling uden lige!

3010 Og midlerne—hvor får vi dem?

3011 Tror De, at her man er så ødsel,

3012 at lokke udgiftsposter frem

3013 ved ufuldbårne forslags fødsel,

3014 når med en lille smule skøtsel

3015 man såvidt støtte kan det gamle,
3016 at det i vor tid ej vil ramle?
3017 Men gå De ud og spejd i lejren—
3018 jeg blir dog den, som vinder sejren.

3019 **B R A N D**. Jeg agter ej at presse ud
3020 en hvid til husly for min Gud.
3021 Af egne midler vil jeg bygge—
3022 min arv, alt mit til sidste skærv
3023 skal gives ud til dette hverv.
3024 Nu, foged, er De end så djerv,
3025 at mene, De kan tanken rygge?

F O G D E N (*med foldede hænder*).

3026 Jeg står som falden ned fra skyerne!
3027 Sligt spørges knapt engang fra byerne—
3028 og her i bygden—her hos os,

3029 hvor pungens lukning længst var lov
3030 mod hvert et trængende behov—
3031 her åbner De en rundheds fos,
3032 som risler, blinker, sprøjter, skummer—.
3033 Nej, Brand, som sagt, jeg rent forstummer!

3034 **BRAND.** Jeg længst i tanken fra mig skrev
3035 min arv—

FOGDE. Ja, her er ymtet meget,
3036 som hen på noget sligt har peget,
3037 men jeg har tænkt, at det var væv.
3038 Hvem plejer vel at offre alt,
3039 når ej det synbar fordel galdt?
3040 Dog, det blir Deres egen sag—
3041 gå foran De; så går jeg bag.
3042 De er i skuddet; De kan virke,

3043 og jeg kan skridtvis frem mig lirke.—

3044 Brand, *sammen* vil vi bygge kirke!

3045 **BRAND.** Hvad? Vil De Deres eget slippe?

3046 **FOGDEN.** Det véd den søde Gud jeg vil!

3047 Jeg var jo gal, om ej jeg gjorde.

3048 Hvem tror De mængden flokkes til,

3049 når *én* vil gøde, mæske, fore,

3050 en anden malke, få og klippe?

3051 Ja død og plage er jeg med!

3052 Jeg er af tanken ganske hed,

3053 bevæget, greben, næsten rørt;

3054 en heldig skæbne har mig ført

3055 i denne kveld til prestegården;

3056 thi jeg tør tro, at uden *min*

3057 var *Deres* plan knapt faldt Dem ind—

3058 ialfald ej til verden båren.

3059 Det altså er mit eget virke

3060 at bygge bygdens nye kirke!

3061 **BRAND.** Men kom ihug, vi kan ej skåne

3062 hin oldtids knejsende ruin!

3063 **FOGDE** (*ser ud*). Betragtet her i dobbeltskin

3064 af nyfalds-sne og nyets måne

3065 den taer sig ud som noget skrammel.

3066 **BRAND.** Hvad, foged?

FOGDE. Brand, den er for gammel!

3067 Det er mig ganske uforklarligt,

3068 at ej jeg så det før ikveld—

3069 men hanekjælken står påheld;

3070 at bruge den var uforsvarligt.

3071 Og hvor er stil, arkitektur,

3072 når ret man gransker loft og mur?
3073 Hvad skal man kalde slige buer?
3074 en fagmand vilde kaldt dem fæle—
3075 ja, jeg må samme mening dele!
3076 Og tagets mosbeklædte tuer—
3077 de er minsæl ej fra kong Bele.
3078 Nej, pietet kan gå for vidt!
3079 Det må dog hvermand se og skønne,
3080 at denne gamle rådne rønne
3081 i et og alt er noget skidt!
3082 **BRAND.** Men dersom mængdens røst sig hæved
3083 til vægring ved at få den revet—?
3084 **FOGDEN.** Vil ingen anden, så vil jeg.
3085 I helgen skal, jo før jo heller,
3086 jeg ordne alt, hvad formen gælder,

3087 og sætte sagen glat ivej.
3088 Jeg ivre skal og virke, skrive;
3089 jo, jo—De kender fogden nok!
3090 og kan jeg hjælp ej sammendrive
3091 til rivning blandt den dumme flok,
3092 skal jeg med egne hænder rive
3093 den ned til grunden, stok for stok.
3094 Ja, om jeg så skal ta'e min kone
3095 og alle mine døttre med,
3096 så skal den død og plage ned!
3097 **B R A N D.** Det er en ganske anden tone,
3098 end den, som blev fra først af brugt.
3099 **F O G D E N.** Det er humanitetens frugt
3100 at få med alt *ensidigt* bugt;
3101 og dersom digteren ej lyver,

3102 så er det netop noget smukt,
3103 at mandens tanke ejer flugt—
3104 med andre ord—at tanken flyver.—
3105 Farvel!

(tager sin hat.)

Nu får jeg se til banden.

3106 **BRAND.** Til hvad?

FOG DEN. Å, tænk Dem, jeg, selv anden,

3107 idag på bygdegrændsen kneb
3108 et fantefølge, fælt som fanden;
3109 jeg fik da hjælp med toug og reb;
3110 nu sidder de forvart hos granden
3111 her nærmest nord; men pokker ta'e mig,
3112 om ikke to-tre løb ifra mig—

3113 **BRAND.** Nys ringtes ind dog fredens tid.

3114 **F O G D E N.** Hvi kom det djævelskab da hid?

3115 Dog, det forstår sig, på en måde

3116 de hører sagtens sognet til—

(leende.)

3117 ja endog *Dem!* Hør her en gåde;

3118 løs den, ifald De kan og vil:

3119 folk findes, som er til i kraft

3120 af *den*, De har til udspring havt,

3121 og dog de til er, slet og ret,

3122 fordi de er af anden ætt!

B R A N D *(ryster på hovedet).*

3123 O Gud, der er så mangen gåde

3124 én stirrer på, men ej kan råde.

3125 **F O G D E N.** Da er dog denne letvindt gættet.

3126 De har vel tidtnok hørt berettet

3127 i bygden et og andet ord
3128 om fattiggutten, han, her vester,
3129 der var så lært som fire prester;
3130 han friede til Deres moer—

3131 **BRAND.** Hvad mer?

FOGDEN. Tænk, til en grundrig jente!

3132 Dog hun naturligvis ham sendte
3133 til Bloksberg, som han måtte vente.
3134 Men véd De så, hvad fyren gør?
3135 Han sørger halvt sig fra forstanden,
3136 og fæster sluttelig en anden
3137 af taterslægt—og før sin død
3138 han med en afkom øged banden,
3139 som stryger om i synd og nød.
3140 Ja, en af disse slegfredtrolde

3141 fik sognet rigtignok beholde
3142 til minde om hans vakkre færd—

3143 **BRAND.** Og det er—?

FOGDEN. Taterungen Gerd.

3144 **BRAND** (*dæmpet*). Ja så!

FOGDEN (*munter*). Hvad? Gåden er ej slet!

3145 Hans afkom er jo til i kraft
3146 af den, De har til udspring havt;
3147 thi ynglens indre ophav var,
3148 at elsk til Deres moer han bar.

3149 **BRAND.** Sig, foged, kan De nævne *ét*,
3150 som rummed hjælp for disse sjæle?

3151 **FOGDEN.** Pyt, de må ind bag tugthus-dørene.
3152 De er fortabt op over ørene;
3153 at frelse dem, det var at stjæle

3154 fra fanden, som må gå fallit,

3155 hvis ej han får af verden sit.

3156 **BRAND.** De tænkte jo at bygge stort

3157 et hus til ly mod nød og klage?

3158 **FOGDEN.** Det forslag—fort, som det blev gjort—

3159 tog forslagsstilleren tilbage.

3160 **BRAND.** Men hvis det dog—det var dog smukt—

3161 **FOGDEN** (*smilende*). Nu taler De i anden tone,

3162 end den, som blev fra først af brugt.

(*klapper ham på skulderen.*)

3163 Lad dødt kun være dødt og glemt;

3164 en mand skal handle fast bestemt.

3165 Farvel! Jeg tør ej længer tøve;

3166 nu må jeg ud igen og prøve

3167 at finde rømlingernes skjul.

3168 Vi mødes snart. Fornøjet jul!
3169 Farvel, farvel; hils Deres kone!

(går.)

BRAND *(efter en tankefuld taushed).*

3170 O, endeløst er her at sone.—
3171 Så vildt, så broget filtres ind
3172 de tusend skæbnetrådes spind—
3173 så ligger skyld med skyldfrugt blandet,
3174 det ene smittende det andet,
3175 at den, som ser derind, ser ret
3176 og blodigst uret vorde ét.

(går til vinduet og ser længe ud.)

3177 Mit lille barn, skydløse lam,
3178 du fældtes for min moders gerning;

3179 en brusten sjæl bar bud fra ham,
3180 som troner over skyens kam,
3181 og bød mig kaste valgets terning—
3182 og denne brustne sjæl blev til,
3183 fordi min moders sjæl foer vild.
3184 Så bruger Herren skyldens grøde
3185 til ligevægts og retfærds føde;
3186 så slynger han fra højden ned
3187 hjemsøgelsen i tredje led.

(viger forfærdet fra vinduet.)

3188 Ja, lovens Gud er over slægten!
3189 Det første mål er ligevægten.
3190 I offervillighedens magt
3191 er rejsningsmuligheden lagt;
3192 men ordet lyves ud af tiden;

3193 thi flokken ræddes for sin viden.

(går længe op og ned i stuen.)

3194 At bede? Bede? Hm—et ord,

3195 som glat nok over læben foer—

3196 som ruttet med i alle stænder.

3197 Bøn er for dem at skrigte nåde

3198 i vind og vejr til gåders gåde,

3199 at tigge plads på Kristi læss,

3200 at strække opad begge hænder—

3201 og stå i tvivlens pøl tilknæs.

3202 Haha, var dermed sagen gjort,

3203 da turde jeg, som hvermand, vove

3204 at hamre på den Herres port,

3205 der er «forfærdelig at love»!

(standser og tænker stille.)

3206 Og dog—i angstens værste dage,
3207 i sorgens store rædselsstund,
3208 da barnet sov den sidste blund,
3209 da intet kys af modermund
3210 bar smilet på hans kind tilbage—
3211 hvad *var* det—? Bad jeg ikke da?
3212 Hvad kom den søde svimlen fra,
3213 den sangens strøm, den melodi,
3214 som langvejs lød og jog forbi—
3215 og bar mig højt og bar mig fri?
3216 Bad jeg? Blev jeg i bønneren svalt?
3217 Har jeg med Gud herinde talt?
3218 Har han mig hørt? Og så han ned
3219 i sørgehuset, hvor jeg græd?—
3220 Hvad véd jeg! Nu er lukt og stængt,

3221 og mørket atter om mig sænkt—

3222 og intet, intet lys at finde—.

3223 Jo, Agnes—hun, som ser iblinde—!

(råber i angst.)

3224 Lys, Agnes—lys, ifald du kan!

(A G N E S åbner døren og træder ind med de tændte feststager; et klart skær falder over stuen.)

3225 **B R A N D.** Lys!

A G N E S. Ser du julelyset, Brand?

3226 **B R A N D** *(sagte)*. Ha, julelyset!

3227 **A G N E S** *(sætter stagerne på bordet)*. Blev jeg længe?

3228 **B R A N D.** Nej, nej!

A G N E S. O, hvor du har det koldt;

3229 du må jo isne—

BRAND (*stærkt*). Nej!

AGNES (*smilende*). Hvor stolt!

3230 Du vil ej lys og varme trænge.

 (*lægger i ovnen.*)

3231 **BRAND** (*går op og ned*). Hm, vil ej!

AGNES (*stille for sig selv, idet hun pynter op i stuen*).

 Her skal stagen stå.

3232 Ifjor han greb med fingre små

3233 mod julelysets klare blink.

3234 Han var så glad og frisk og flink;

3235 han strak sig fra sin lille stol

3236 og spurgte, om det var en sol.

 (*flytter lidt på stagen.*)

3237 Nu falder lysets fulde skær

3238 ud over—over stedet *der*.

3239 Nu kan han gennem rudens glas
3240 se blinket fra sin soveplads;
3241 nu kan han glytte stilt herind
3242 i julestuens glans og skin.—
3243 Men ruden står som tåreslørt—
3244 vent lidt, vent lidt; snart skal den smile—
(*tørrer vinduet af.*)

3245 **BRAND** (*har fulgt hende med øjnene og siger sagte*).

3246 Når lægger sig til fred og hvile
3247 det sorgens hav, fra bunden rørt!
3248 Det *må* til hvile.

3249 **AGNES** (*for sig selv*). Se, hvor klar!

3250 Det er som skillet borte var,
3251 som stuen vided ud sig stor;
3252 som om den stygge kolde jord

3253 med et blev til en lun alkove,

3254 hvor barnet sødt og godt kan sove.

3255 **BRAND.** Hvad gør du, Agnes?

AGNES. Stille; hys!

3256 **BRAND** (*nærmere*). Hvi trak gardinet fra du nys?

3257 **AGNES.** O, kun en drøm; nu er jeg vakt.

3258 **BRAND.** I drømmen er der snarer lagt.

3259 Stæng atter!

3260 **AGNES** (*bønligt*). Brand!

BRAND. Stæng tæt, stæng tæt!

3261 **AGNES.** O, vær ej hård, det er ej ret!

3262 **BRAND.** Stæng, stæng!

AGNES (*trækker skodderne for*).

Nu har jeg lukt og stængt.

3263 Men trygt jeg tror, Gud er ej krænkt,

3264 om end i drømmens korte frist

3265 jeg drak af trøstens væld—

B R A N D . Nej visst!

3266 Han er en mild, medgørlig dommer;

3267 du rager ej med ham på kant,

3268 om i din dyrkelse der kommer

3269 lidt afgud hist og her iblandt.

A G N E S (*brister i gråd*).

3270 O, sig mig da, hvor langt går kravet!

3271 Min fod er dødstræt—vingen faldt.

3272 **B R A N D .** Jeg har dig sagt, at slængt i havet

3273 hvert offer er, som ej er *alt*.

3274 **A G N E S .** Men mit *var* alt; jeg har ej mere!

B R A N D (*ryster på hovedet*).

3275 Dit offer følges må af flere.

3276 **A G N E S** (*smiler*). Kræv! Jeg har fattigdommens mod!

3277 **B R A N D**. Giv!

A G N E S. Tag! Ak, Brand, du intet finder.

3278 **B R A N D**. Du har din sorg og dine minder—

3279 du har din syndige længsels flod—

3280 **A G N E S** (*fortvivlet*). Jeg har mit pinte hjertes rod!

3281 Riv ud! Riv ud!

B R A N D. I afgrunds-gabet

3282 unyttig du dit offer slang,

3283 ifald du hyler over tabet!

3284 **A G N E S** (*gyser*). Din Herres vej er brat og trang.

3285 **B R A N D**. For *viljen* er der kun den ene.

3286 **A G N E S**. Men *nådens*—?

B R A N D (*afvisende*). Bygt af offerstene.

3287 **A G N E S** (*stirrer frem for sig og siger rystet*).

3288 Nu åbnes, lig en afgrund stor,
3289 det skriftens ord, som aldrig før
3290 jeg kom tilbunds i.

BRAND. Hvilket ord?

3291 AGNES. Hver den, som ser Jehova, dør!

BRAND (*slår armene om hende og trykker
hende tæt op til sig*).

3292 O, skjul dig, skjul dig! Se ham ej!

3293 Luk dine øjne—

AGNES. Skal jeg?

BRAND (*slipper hende*). Nej!

3294 AGNES. Du lider, Brand.

BRAND. Jeg elsker dig.

3295 AGNES. Hård er din kærlighed.

BRAND. For hård?

3296 **A G N E S.** Ej spørg; jeg følger, hvor du går.

3297 **B R A N D.** Tror du, at meningsløst jeg drog dig

3298 af dansen og af legen ud—

3299 at for en halvheds skyld jeg slog dig

3300 med offerlydighedens bud?

3301 Ve dig og mig; for dyrt og stort

3302 var da det offer, her blev gjort.

3303 Du er min hustru; jeg tør kræve

3304 dig *helt*, for kaldets liv at leve.

3305 **A G N E S.** Ja, kræv; men gå ej fra mig;

B R A N D. Jo;

3306 jeg trænger stilhed, trænger ro.

3307 Snart skal den store kirke bygges—

3308 **A G N E S.** Min lille kirke sank i grus.

3309 **B R A N D.** Var den dit hjertes afgudshus,

3310 så måtte den i stormen rygges.

(favner hende som i angst.)

3311 Al fred om dig—og gennem *dig*

3312 til mig, til mit, den lige vej!

(går mod sidedøren.)

3313 **A G N E S .** Brand, må jeg flytte ganske stille

3314 på vindues-lugens stygge skille?

3315 Kun lidt? På klem? Brand, må jeg?

B R A N D *(i døren).* Nej.

(går ind i sit kammer.)

3316 **A G N E S .** Lukket, lukket—alting lukket!

3317 Selve glemslen lukket af!

3318 Bom for klagen, segl for sukket,

3319 lås for himmel og for grav!

3320 Jeg vil ud; jeg kan ej ånde
3321 her i ensomhedens våde!
3322 Ud? Hvorhen? Ser ej fra højden
3323 strenge øjne på mig ned!
3324 Kan jeg vel på flugt fra bygden
3325 føre hjertets eje med?
3326 Kan jeg flygte, om jeg vilde,
3327 fra min rædsels tomme stille?
(*lytter ved døren til Brands stue.*)
3328 Lydt han læser; til hans øre
3329 rækker ikke frem min røst.
3330 Ingen hjælp! Ej råd, ej trøst!
3331 Julens Gud har nok at gøre
3332 med at lytte til de riges,
3333 børneriges, lykkeliges

3334 tak og sang og leg og dans.
3335 Jul er jublens tid og hans.
3336 Ej han ser mig, ej han agter
3337 på en ensom moders fagter.
(*nærmer sig varsomt til vinduet.*)
3338 Skal jeg åbne skillets rammer,
3339 så det klare fulde lys
3340 jager nattens skræk og gys
3341 fra hans sorte sovekammer? —
3342 Nej, dernede er han ikke!
3343 Julen er jo barnets tid —
3344 han får lov at komme hid;
3345 kanske står han nu derude,
3346 strækker armen for at pikke
3347 på sin moders stængte rude. —

3348 Lød der ikke barnegråd?
3349 Alf, jeg véd ej hjælp og råd?
3350 Her er stængt; din fader stængte—
3351 Alf, jeg tør ej åbne nu!
3352 Lydigt lidet barn er du;
3353 aldrig du og jeg ham krænkte.
3354 O, flyv hjem igen til himlen;
3355 der er lys og der er glæde;
3356 der er leg i børnevrimlen.
3357 Men lad ingen se dig græde—
3358 sig ej, at din fader lukked,
3359 da du kom og banked på.
3360 Lidet barn kan ej forstå,
3361 hvad vi store voksne må.
3362 Sig, han sørged—sig, han sukked;

3363 sig dem, det var *ham*, som plukked

3364 smukke blade til en krans.

3365 Kan du se den? Den er hans!

(lytter, tænker sig om og ryster på hovedet.)

3366 O, jeg drømmer! Mer end rammen

3367 står som skille mellem os.

3368 Først i glød af lustringsflammen

3369 falder skillevæggen sammen,

3370 revner hvælv og brister stængsler,

3371 hviner fængselsdørens hængsler,

3372 springer op den store lås!

3373 Meget, meget her må gøres,

3374 før vi to kan sammen føres.—

3375 Jeg skal virke, virke stille,

3376 for at fylde kravets svælg;

3377 jeg skal hærdes, jeg skal *ville*. —
3378 Men iaften er det helg.
3379 Fra ifjor hvor vidt forskellig —!
3380 Hys — den højt skal holdes hellig;
3381 frem jeg henter mine skatte —
3382 dem, hvis endeløse pris,
3383 fra min lykkes livsforlis,
3384 kun en moders sjæl kan fatte.

(Hun knæler ned ved kommoden, åbner en skuffe og tager forskellige ting frem. I samme øjeblik lukker BRAND på døren og vil tale til hende, men da han bemærker, hvad hun foretager sig, holder han inde og bliver stående. AGNES ser ham ikke.)

3385 **BRAND** *(sagte)*. Evig samme flugt om graven,

3386 samme leg i dødninghaven.

3387 **A G N E S .** Her er sløret. Her er kåben,

3388 han blev båret i til dåben.—

3389 Her i knyttet har jeg kjolen—

(holder den ivejret, ser på den og ler.)

3390 Herre Gud, hvor sød og butt!

3391 Dejlig var min lille gut,

3392 da han sad i kirkestolen.—

3393 Her er skærfet, her er kuften,

3394 han var klædt i første gang

3395 han fik komme ud i luften.

3396 Dengang var den altfor lang,

3397 men den blev ham snart for liden—

3398 den skal lægges her ved siden.—

3399 Vanter, strømper—hvilke ben!—

3400 og hans nye silkekyse,
3401 som han fik for ej at fryse—
3402 den er ubrugt, ren og pen.—
3403 O, der ligger langfærdsdragten,
3404 han blev svøbt i lunt og tæt,
3405 for at rejse lindt og let;
3406 da jeg atter havde lagt den
3407 bort, jeg var til døden træt.

BRAND (*knuger hænderne i smerte*).

3408 Spar mig, Gud! Jeg kan ej knuse
3409 hendes sidste afgudshuse;
3410 skik en anden, er det ret!

3411 **AGNES**. Den er plettet—har jeg grædt?—
3412 Hvilken rigdom! Perlestukken,
3413 smertekrammet, tåredrukken,

3414 glansomstrålt af valgets gru,
3415 hellig! Den er kroningskåben,
3416 som han bar i offerdåben!
3417 O, hvor jeg er rig endnu!

(Det banker hvast på gangdøren; A G N E S vender sig med et skrig og ser B R A N D i det samme. Døren rives op og en K V I N D E, forrevent klædt, træder ilsomt ind med et barn på armen.)

3418 K V I N D E N *(ser børnetøjet og råber til Agnes).*

3419 Del med mig, du rige moer!

3420 A G N E S. Du er tifold mere rig!

3421 K V I N D E N. Ha, du er de andre lig;

3422 altid munden fuld af ord!

3423 B R A N D *(nærmer sig).* Nævn mig, hvad du søger her.

3424 **KVINDEN.** Ikke dig, for du er presten!

3425 Heller ud igen i blæsten,

3426 end at høre præk om brøde;

3427 heller flygte sig tildøde,

3428 drukne, rådne på et skær,

3429 end at stå for svartemanden,

3430 som véd vejen ned til branden!

3431 Kan jeg hjælpe, jeg, for fanden,

3432 at jeg blev til den jeg er?

3433 **BRAND** (*sagte*). Denne røst og disse træk

3434 isner mig med anings-skræk!

3435 **AGNES.** Hvil dig, varm dig, hvis du fryser.

3436 Sulter barnet, skal det mættes—

3437 **KVINDEN.** Taterungen tør ej sættes,

3438 hvor det luner, hvor det lyser.

- 3439 Vore folk har landevejen,
3440 urden, skogen, fjeldet, hejen;
3441 vi skal færdes, vi skal vandre;
3442 hus og hjem er for jer andre.
3443 Lynsnar må jeg ud igen;
3444 de er efter mig som hunde!
3445 Foged, lensmand, lovens mænd,
3446 gad mig binde, hvis de kunde.
3447 **BRAND.** Her du skal ej røres.
3448 **KVINDEN.** Her?
3449 Under tag og mellem vægge?
3450 Nej, du; vinternatten bær
3451 bedre luftning til os begge.
3452 Men et plagg til svøb for barnet!
3453 Ældste broder hans, det skarnet,

SKARN:
Gammelt ord for
«sjofel person».

3454 er som tyv ifra mig strøgen
3455 med den klud han svøbtes i.
3456 Ser du, han er halvvejs nøgen,
3457 blå, forfrossen, gennemføgen
3458 af den rim, som røg forbi.
3459 **B R A N D**. Kvinde, gør din spæde fri
3460 for din vilde dødsfærds sti—
3461 lad ham løftes, lad ham lettes;
3462 af kan brændemærket tvættes—
3463 **K V I N D E N**. Jo, du kender godt til tingen!
3464 Sligt et under mægter ingen—
3465 *skal* ej mægte det engang!
3466 Krig med jer, som har forstødt ham!
3467 Véd du, hvor hans moer har født ham.
3468 Jo, på grøftekantens hæliding,

3469 under drik og spil og sang.
3470 Han blev døbt i sluddets vælling,
3471 korset med et kul af asken,
3472 læsket med en klunk af flasken —
3473 samme stund han slap sin moer,
3474 stod der om os folk, som svor —
3475 véd du hvem det var? Gudbedre —
3476 ungens faer — og ungens fædre!

3477 **BRAND.** Agnes?

AGNES. Ja.

BRAND. Du ser din pligt.

3478 **AGNES** (*med rædsel*). Brand! Til hende! Aldrig sligt!

3479 **KVINDEN.** Giv mig, giv mig! Giv mig alt!

3480 Silkevæv og vraget pjalt!

3481 Intet er for slet, for godt,

3482 kan det lindes om ham blot.

3483 Snart hans ånde slipper op;

3484 han skal dø med tinet krop!

3485 **BRAND** (*til Agnes*). Nu du hører valget runge!

3486 **KVINDEN**. Du har nok til egen unge;

3487 sig mig—har du ej til min

3488 livets plagg og dødens lin?

3489 **BRAND**. Lyder ej fra denne tunge

3490 maningsfulde varslers hvin?

3491 **KVINDEN**. Giv mig!

AGNES. Det er helligbrøde!

3492 Blodskyld mod den lille døde!

3493 **BRAND**. Gavnløst han i døden sendtes,

3494 hvis på tærsklen vejen endtes.

3495 **AGNES** (*brudt*). Viljen ske. Mit hjertes rødder

3496 skal jeg træde under fødder.

3497 Kvinde, kom og tag imod—

3498 deles skal min overflod—

3499 **KVINDEN.** Giv mig!

BRAND. Deles? — Agnes; *deles*?

3500 **AGNES** (*med vild styrke*). Heller dræbes jeg, end stjæles

3501 *alt ifra!* Se, jeg har veget

3502 fod for fod! Jeg kan ej længer!

3503 *Halvt* er nok; ej mer hun trænger!

3504 **BRAND.** Var det *hele* da formeget,

3505 da det købtes til dit eget?

3506 **AGNES** (*giver*). Kvinde, kom; se her, tag kåben,

3507 som mit eget bar i dåben.

3508 Her er kjolen, skærfet, kuften;

3509 den er god mod natteluften;

3510 her den lille silkekyse;
3511 under den han skal ej fryse;
3512 tag det; tag til sidste pjalt—

3513 **KVINDEN.** Giv mig!

BRAND. Agnes, gav du *alt*?

3514 **A G N E S** (*giver igen*). Kvinde, her er kroningskåben,
3515 som han bar i offerdåben!

3516 **KVINDEN.** Så! nu ser jeg der er tømt.

3517 Den som nu var langvejs rømt!

3518 Jeg vil svøbe ham på trappen—

3519 så på flugt med hele lappen!

(*går.*)

3520 **A G N E S** (*står i stærk indre kamp; endelig spørger hun*).

3521 Sig mig, Brand, om det er billigt,

3522 at der kræves mer endnu?

3523 **BRAND.** Sig mig først, om det var *villigt*,

3524 at du gik til gavens gru?

3525 **AGNES.** Nej.

3526 **BRAND.** Din skænk er slængt i havet.

3527 Over dig er endnu kravet.

(vil gå.)

3528 **AGNES** *(tier til han er nær ved døren, da råber hun).*

3529 Brand!

3530 **BRAND.** Hvad vil du?

AGNES. Jeg har løjet—

3531 se, jeg angrer; jeg er bøjet.

3532 Ej du aned, ej du vidste

3533 andet end jeg gav det sidste.

3534 **BRAND.** Nu?

A G N E S (*tager en sammenlagt barnekappe frem fra brystet*).

Se, *ét* er i behold.

3535 B R A N D. Kappen?

A G N E S. Ja, med tårer vædet,

3536 fugtet af hans dødssved kold—

3537 siden ved mit hjerte fredet!

3538 B R A N D. Bliv i dine guders vold.

(*vil gå.*)

3539 A G N E S. Stands!

B R A N D. Hvad vil du!

A G N E S. O, du véd det!

(*rækker kappen imod ham.*)

B R A N D (*nærmer sig og spørger uden at tage den*).

3540 Villigt?

A G N E S. Villigt!

BRAND. Ræk mig kappen.

3541 Kvinden sidder end på trappen.

(går.)

3542 **AGNES.** Røvet, røvet — alting røvet —

3543 sidste bånd, som bandt til støvet!

(Står en stund ubevægelig stille; lidt efter lidt går udtrykket i hendes ansigt over til høj strålende glæde.

BRAND kommer tilbage; hun flyver ham jublende imøde, kaster sig om hans hals og råber).

3544 Jeg er fri! Brand, jeg er fri!

3545 **BRAND.** Agnes!

AGNES. Mørket er forbi!

3546 Alle rædsler, som har tynget

3547 lig en mare på mit bryst,
3548 ligger nu i slugget slynget!
3549 Der er sejr i viljens dyst!
3550 Af er alle tåger strøget,
3551 bort er alle skyer føget;
3552 gennem natten, over døden
3553 ser jeg skimt af morgenrøden!
3554 Kirkegården, kirkegården!
3555 Ordet åbner ej for tåren.
3556 Navnet river ej i såret—
3557 barnet er til himlen båret!
3558 **B R A N D.** Agnes! Ja, nu har du sejret.
3559 **A G N E S.** Ja, tilvisse sejret nu—
3560 sejret over grav og gru!
3561 O, se opad, se ivejret!

3562 Ser du Alf for tronens fod,
3563 lysglad som i livets dage,
3564 strække armen os imod?
3565 Om jeg ejed tusend munde,
3566 om jeg turde, om jeg kunde,
3567 ikke *én* jeg dog oplod
3568 for at kræve ham tilbage.
3569 O, hvor stor, hvor rig er Gud
3570 til at finde midler ud.
3571 Barnets offer, offerbrøden,
3572 båret har min sjæl fra døden;
3573 han mig fødtes for at mistes;
3574 frem til sejr jeg måtte fristes!—
3575 Tak, at du min hånd har ledet;
3576 du har trofast for mig stredet;

3577 o, jeg så din hjertekval.

3578 Nu står *du* i valgets dal;

3579 over *dig* nu vægten faldt

3580 af dets *intet* eller *alt*!

3581 **B R A N D**. Agnes, gådefuldt du taler —

3582 endt er alle stridens kvaler!

3583 **A G N E S**. Glemmer du det ord fra før:

3584 den, som ser Jehova, dør!

B R A N D (*viger tilbage*).

3585 Ve mig, hvilket lys du tænder! —

3586 Nej! og tusend gange nej!

3587 Jeg har kæmpestærke hænder;

3588 gå ifra mig skal du ej!

3589 Lad kun *alt* på jorden glippe;

3590 hver en vinding kan jeg slippe,

3591 o, men aldrig, aldrig dig!

3592 **A G N E S .** Vælg; du står på vejens skille!

3593 Sluk det lys, som i mig brænder,

3594 stæng for juletankens kilde;

3595 giv mig mine afgudsklude—

3596 kvinden sidder end derude—

3597 lad mig atter gå tilbage

3598 til de himmelblinde dage,

3599 sænk mig atter ned i dyndet,

3600 hvor, til nu—jeg sløvt har syndet—

3601 alt du kan; det står dig frit;

3602 jeg mod dig kun mægter lidt;

3603 stæk min vinge, stæng for sjælen,

3604 døgnets blylod hæng om hælen,

3605 bind mig, træk mig atter ned,

3606 did, hvorfra du selv mig hæved—

3607 lad mig leve, som jeg leved,

3608 da i mørket jeg mig vred!

3609 Hvis du dette vil og tør,

3610 jeg din hustru er som før—

3611 vælg; du står på vejens skille!

3612 **B R A N D.** Ve mig, ve mig, hvis jeg vilde!

3613 O, men langt fra dette sted,

3614 langt fra alle sorgens minder,

3615 liv og lys som *ét* du finder!

3616 **A G N E S.** Glemmer du at *her* dig binder

3617 kaldets dåb—og offrets med?

3618 Glemmer du de tusend sjæle,

3619 som dit hverv er *her* at hele—

3620 dem, Gud Herren bød dig føre

3621 fremad, hjem, til frelsens kilde?

3622 Vælg; du står på vejens skille!

3623 **BRAND.** Jeg har intet valg at gøre.

AGNES (*kaster sig om hans hals*).

3624 Tak for alt—og tak for dette!

3625 Du har ledet tro den trætte!

3626 Over mig er tungheds tåge—

3627 du vil tro ved lejet våge.

3628 **BRAND.** Sov! nu er dit dagværk endt.

3629 **AGNES.** Endt, og nattelyset tændt.

3630 Sejren tog min styrkes skat;

3631 jeg er mødig, jeg er mat;

3632 o, men Gud er let at love!

3633 Brand, godnat!

BRAND. Godnat!

A G N E S .

Godnat!

3634 Tak for *alt*. Nu vil jeg sove.

(går.)

B R A N D (*knuger hænderne mod brystet*).

3635 Sjæl, vær trofast til det sidste!

3636 Sejrens sejr er alt at miste.

3637 Tabets *alt* din vinding skabte—

3638 evigt ejes kun det tabte!

FEMTE HANDLING

5

(Halvandet år senere. Den nye kirke står fuldfærdig og smykket til indvielsen. Elven rinder tæt forbi. Det er tidlig tåget morgen.)

(KLOKKEREN er ifærd med at hænge kranse op udenfor kirken; lidt efter kommer SKOLEMESTEREN.)

3639 SKOLEMESTEREN. Se, alt på pletten?

3640 KLOKKEREN. Det kan trænges.

3641 Tag hånd i med; her løv skal hænges

3642 fra stav til stav som hegn for toget.

3643 SKOLEMESTEREN. Ved prestegården rejses noget,

3644 som slutter med en åbning rund—

3645 **KLOKKEREN.** Ja-visst, ja-visst!

3646 **SKOLEMESTEREN.** Hvad skal det være?

3647 **KLOKKEREN.** Et såkaldt skilt til prestens ære,
3648 med prestens navn på gylden grund.

3649 **SKOLEMESTEREN.** Jo, der blir stas idag i sognet!

3650 Helt langvejs fra de strømmer hid;

3651 af sejl er fjorden næsten hvid.

3652 **KLOKKEREN.** Ja, nu er menigheden vågnet;

3653 i prestens salig formands tid

3654 der spurgtes aldrig splid og strid;

3655 da sov man selv, da sov ens næste—

3656 jeg véd ej, hvad der er det bedste.

3657 **SKOLEMESTEREN.** Liv, klokke, liv!

KLOKKEREN.

Men jeg og I

3658 går urørt livelsen forbi;
3659 hvad kan det komme af?

SKOLEMESTEREN. Fordi

3660 vi virked, til de andre sov;
3661 og da de vågned, sovned vi—
3662 thi da var ej for os behov.

3663 **KLOKKEREN.** Men dog I sagde, liv var bedst?

3664 **SKOLEMESTEREN.** Det samme siger provst og prest;
3665 jeg selv ej siger andet heller—
3666 men, vel at mærke, når det gælder
3667 den hele store folkets rest.
3668 Dog vi to har en anden lov,
3669 end den, som læses rundt i lierne;
3670 vi er distriktets embedsmænd;
3671 se, vi skal holde stramt igen,

3672 skal skøtte kirketugt og videnskaber,
3673 og ej befatte os med lidenskaber—
3674 kort sagt, stå udenfor partierne.

3675 **KLOKKEREN.** Men presten selv står midt i sagen.

3676 **SKOLEMESTEREN.** Det er just det, han ikke burde.

3677 Jeg véd, hans foresattes kreds
3678 er med hans gerning utilfreds,
3679 og dersom de for folket turde,
3680 de havde længst alt vendt ham bagen.
3681 Men han er fin; han lugter luntten;
3682 han véd nok hvad, som binder bundten.
3683 Han bygger kirken. Alle smøres
3684 med blindhed her, når noget gøres.
3685 Hvad der blir gjort, det rager ingen;
3686 at der blir gjort—se, det er tingen—

3687 vi allesammen, flok og førere,
3688 kan kaldes for en slægt af gørere.

3689 **KLOKKEREN.** I har jo været storthingsmand,
3690 så I må kende folk og land;
3691 men en, som rejste gennem sognet
3692 kort efter at man her var vågnet,
3693 har sagt, at fordum var vi sovere,
3694 så vaktet vi — og blev til lovere.

3695 **SKOLEMESTEREN.** Ja, lovende er dette folk —
3696 et folk, som lover såre meget —
3697 et folk, som er i kort tid steget,
3698 så hvermand snart er løftets tolk.

3699 **KLOKKEREN.** På et jeg tidt har spekuleret;
3700 hør, sig mig, I, som har studeret —
3701 hvad er et såkaldt folkeløfte?

3702 **SKOLEMESTEREN.** Et folkeløfte, kære klokker?

3703 Det blev vidtløftigt her at drøfte;

3704 men det er noget, alle flokker

3705 sig om i kraft af en idé;

3706 det noget stort er, som skal ske —

3707 i folkets fremtid notabene.

3708 **KLOKKEREN.** Så tak, nu skønner jeg det ene;

3709 men der er *én* ting til, jeg må

3710 i hastighed få rede på.

3711 **SKOLEMESTEREN.** Tal frit.

3712 **KLOKKEREN.** Sig mig, hvad årstal kommer

3713 den tid, som kaldes fremtid?

SKOLEMESTEREN. Ej!

3714 Den kommer aldrig!

KLOKKEREN. Aldrig!

SKOLEMESTEREN.

Nej,

3715 det er naturligt i sin orden;
3716 thi når den kommer, er den vorden
3717 til nutid—er ej fremtid mer.

3718 **KLOKKEREN.** Ja, det er rigtigt, som jeg ser;
3719 om den ting kan ej ordstrid voldes.

3720 Men når skal så et løfte holdes?

3721 SKOLEMESTEREN. Nu har jeg jo fornylig sagt,
3722 et løfte er en fremtidspagt;
3723 i fremtid skal det holdes.

KLOKKEREN.

Ja—

3724 men sig, når kommer fremtid da?

SKOLEMESTEREN (sagte).

3725 Det er en klokke!
(højt.)

Kære ven,

3726 skal nu jeg rippe op igen,
3727 at fremtid kan umuligt komme;
3728 thi når den kommer, er den omme.

3729 **KLOKKEREN.** Tak!

3730 **SKOLEMESTEREN.** Bag om alle tings begreb
3731 der noget står, som ligner kneb,
3732 men som er ganske ligefrem—
3733 at sige da for alle dem,
3734 der tælle kan til mer end fem,
3735 At *love* er tilsidst at *lyve*,
3736 skønt loveren er lige ærlig;
3737 al holden kaldtes før besværlig,
3738 men den kan kaldes rent umulig,
3739 hvis i logiken man er duelig.—

3740 Nå, lad så løftefuglen flyve.

3741 Hør, sig mig—?

KLOKKEREN. Hys?

SKOLEMESTEREN. Hvad er det?

KLOKKEREN.

Stille!

3742 SKOLEMESTEREN. Min tro, jeg hører nogen spille
3743 på orgelværket.

KLOKKEREN. Det er ham.

3744 SKOLEMESTEREN. Hvad? Presten?

KLOKKEREN. Netop.

SKOLEMESTEREN.

Få mig skam—

3745 så har han været tidligt ude!

3746 **KLOKKEREN.** Knapt tror jeg han i denne nat
3747 har krammet prestesengens pude.

3748 SKOLEMESTEREN. Hvad!

KLOKKEREN.

Det er aldrig rigtig fat.

3749 Han gnages af en lønlig tand
3750 alt siden han blev enkemand;
3751 han gemmer sorgen, det er visst!
3752 men ud den bryder her og hist;
3753 det er som om hans hjerte var
3754 et overfyldt og utæt kar—
3755 så spiller han. Hør, hver en tone
3756 er som han græd for barn og kone.

3757 SKOLEMESTEREN. Det er, som om de taltes ved—

3758 KLOKKEREN. Som en der trøsted, en der led—

3759 SKOLEMESTEREN. Hm—den der turde blive rørt!

3760 KLOKKEREN. Ja, den, som ej var embedsmand!

3761 SKOLEMESTEREN. Ja, den, som ej var klemmt og snørt
3762 af alslags hensyn til sin stand!

3763 **KLOKKEREN.** Ja, den, som turde give pokker

3764 og fanden både pen og bog!

3765 **SKOLEMESTEREN.** Og den, som slap at være klog;

3766 og den som turde *føle*, klokker!

3767 **KLOKKEREN.** Ven, ingen ser os—lad os føle!

3768 **SKOLEMESTEREN.** Det var usømmeligt at søle

3769 sig ned i menneskenes sfære.

3770 En mand skal, efter prestens lære,

3771 på en gang ikke to ting være;

3772 selv den, som vil, ej være kan

3773 et menneske og embedsmand;

3774 man være bør—i alt som noget—

3775 en efterligning af vor foged.

3776 **KLOKKEREN.** Hvi just som han?

3777 **SKOLEMESTEREN.** I mindes vel

3778 den store brand i fogedgården,
3779 da ud arkivets skat blev båren
3780 og reddet?

3781 **KLOKKEREN.** Ja, det var en kveld—

SKOLEMESTEREN.

3782 En uvejrskveld, og fogden stræved;
3783 det var, som om han tifold leved—
3784 men fanden stod og lo i stuen;
3785 og fluks hun så ham, hylte fruene:
3786 o, frels din sjæl, min kære ven—
3787 den onde står dig efter livet!
3788 Da råbte fogden gennem luen:
3789 min sjæl? Til helvede med den—
3790 hjælp blot at bære bort arkivet!
3791 Se, han er foged ud og ind

3792 med hud og hår, i sind og skind,
3793 og derfor véd jeg visst han vinder
3794 didhen, hvor han sin livsløn finder.

3795 **KLOKKEREN.** Og hvor er det?

SKOLEMESTEREN. Naturligvis
3796 i gode fogders paradis.

3797 **KLOKKEREN.** Min lærde ven!

SKOLEMESTEREN. Hvad godt?

KLOKKEREN. Jeg tror

3798 jeg bagom hvert af jeres ord
3799 formærker tegn på tidens gæring;
3800 thi gæring er her, det er visst;
3801 den kendes gennem alles brist
3802 på agt for gammel hævdet sed.

3803 **SKOLEMESTEREN.** Det mugne må i muldet ned;

3804 det rådne er det færskes næring—
3805 her hules slægtens bryst af tæring,
3806 og kan ej ondet hostes op—
3807 så ned i kisten med dets krop.
3808 Ja, gæring er her, det er sikkert,
3809 det observeres uden kikkert.
3810 Hin dag, den gamle kirke faldt,
3811 det var, som tog den med sig alt,
3812 hvori vort liv til samme stund
3813 slog rod og trevl og fandt sin grund.
3814 **KLOKKEREN.** Der kom en stilhed over mængden.
3815 De havde råbt: riv ned, riv ned!
3816 men skriget holdt ej ud i længden,
3817 og mangel blev om øret hed
3818 og skotted sky og stod betænkelig,

3819 da bygdens gamle gudehus
3820 for alvor skulde ned i grus—
3821 og mange fandt, den var ukrænkelig.

SKOLEMESTEREN.

3822 Men mængden mente, tusend bånd
3823 dem knyttet til det gamles ånd,
3824 sålænge ej det nye slot
3825 var viet ind solid og godt;
3826 og derfor under angst og spænding
3827 de agtede på tingens vending,
3828 og blinket mod den store dag,
3829 da stryges skal det slidte flag,
3830 da friske farver frit skal flomme—
3831 dog, alt som spiret opad steg,
3832 blev flokken mere taus og bleg—

3833 og nu—ja nu er tiden omme.

KLOKKEREN (*peger ud til siden*).

3834 Se myldret! Både stor og liden

3835 er stimlet hid.

3836 **SKOLEMESTEREN**. I tusendvis.

3837 Hvor stilt det er!

KLOKKEREN. Og dog det dønner,

3838 som havet dønner før en bris.

SKOLEMESTEREN.

3839 Det folkehjertet er, som stønner—

3840 det er, som om der gik den viden

3841 igennem dem, at stor er tiden;

3842 det er, som om de stævntes ud

3843 til thing og skulde bytte Gud.

3844 Hør, hvor er presten? Jeg er klemmt—

3845 jeg skulde ønske jeg var gemt!

3846 **KLOKKEREN.** Jeg med, jeg med!

SKOLEMESTEREN. I slig en stund

3847 en lodder ej sin egen bund;

3848 hvert dyb et dybere har under;

3849 en vil, en viger og en stunder!

3850 **KLOKKEREN.** Ven!

3851 **SKOLEMESTEREN.** Ven igen!

KLOKKEREN. Hm!

SKOLEMESTEREN. Tal!—I nøler?

3852 **KLOKKEREN.** Jeg tror bogstavelig vi *føler*!

3853 **SKOLEMESTEREN.** Hvad! Ikke *jeg*!

KLOKKEREN. Jeg ikke heller!

3854 *Et vidnesbyrd ej nogen fælder!*

3855 **KLOKKEREN.** Vi to er mænd, ej dumme jenter.

3856 Godmorgen! Skolens ungdom venter.

(går.)

3857 **KLOKKEREN.** Nys så jeg syner som et fjog

3858 nu er jeg atter kølig, klog,

3859 og lukket som en spændebog.

3860 Til arbejde hist—her er det ude,

3861 og lediggang er fandens pude.

(går til den anden side.)

*(Orgelet, som under det foregående har lydt dæmpet,
bruser på engang stærkt og ender med en skærende mislyd.
Lidt efter kommer BRAND ud.)*

3862 **BRAND.** Nej! jeg kan ej tonen tvinge,

3863 så den høres fuldt at klinge.
3864 Orgelsangen blir til skrig;
3865 loftets buer, hvælv og vægge,
3866 tykkes knugende sig lægge,
3867 tykkes trangt og træhardt møde,
3868 lukke rundt om sangen, lig
3869 kistelåget om den døde!
3870 Jeg har prøvet, jeg har fristet;
3871 orglet har sit mæle mistet.
3872 Røsten hæved jeg til bøn;
3873 men den drev tilbage brusten,
3874 som en klokkes, sprukken, rusten,
3875 i et dumpt, hulbrystet støn.
3876 Det var som Gud Herren stod
3877 øverst tronende i koret,

3878 slog med hånden vredt imod,
3879 visende ifra sig ordet!—
3880 Herrens hus skal bygges stort;
3881 så det var jeg trøstig loved;
3882 rydde, jævne, feje bort,
3883 rive ned jeg glat nok voved—
3884 nu står værket færdiggjort.
3885 Alle korser sig i kor,
3886 skriger: nej, hvor stor, hvor stor!—
3887 Er det dem, som bedre véd det—
3888 eller mig, som ej kan se det?
3889 *Er den stor? Er dette hus*
3890 *fuldt og helt, hvad jeg har villet?*
3891 *Er i den hin anings brus,*
3892 *som har født den af sig, stillet?*

3893 Ligner den det tempelbilled,
3894 som jeg skimted stort i ånden,
3895 hvælvet over verdens-vånden?—

3896 Hm, hvis Agnes havde levet,
3897 var det anderledes blevet,
3898 stort i småt hun kunde se,
3899 lyse fra mig tvivlens ve,
3900 favne jord og himmel sammen,
3901 lig et løvtag over stammen.

(bemærker anstalterne til festen.)

3902 Grønne kranse, flag på stang;
3903 skolen øver ind sin sang;
3904 prestegården snart er fuld;
3905 alle folk vil hilse på mig—
3906 de har rejst mit navn i guld!

3907 Gud, giv lys — hvis ej, så slå mig
3908 tusend alen under muld!
3909 Om en time åbnes festen;
3910 alles tanker gælder presten;
3911 presten er i alles munde!
3912 Deres tanker kan jeg kende,
3913 deres ord jeg føler brænde;
3914 lov og pris går trolddomsbåret
3915 som en isstrøm gennem håret!
3916 Den som kunde, den som kunde
3917 kaste glemsel om sig, skjule
3918 hodet i et vilddyr's hule!

F O G D E N (*kommer i fuld uniform og hilser
strålende fornøjet*).

3919 Nu har vi da den store dag,

3920 sabbaten efter ugens seks;
3921 nu firer vi vort sejl tildæks,
3922 og hejser højt vort søndagsflag,
3923 og går for strømmen lunt og småt
3924 og ser at alt er såre godt!
3925 Til lykke, ædle store mand,
3926 hvis ry snart bæres vidt om land!
3927 Til lykke; jeg er ganske rørt,
3928 og dog uhyre glad tillige!
3929 Men De—?

B R A N D . Jeg er som strubesnørt!

3930 **F O G D E N .** Ej, den fornemmelse må vige.
3931 Nu må De præke, så det dundrer—
3932 mål hjorden skæppen fuld tilrands.
3933 Der er jo slig en resonans,

3934 at alle, jeg har talt med, undrer
3935 sig højlig—

BRAND. Så?

FOGDEN. Ja selve provsten
3936 har undret sig og højlig rost den.
3937 Og hvilken ædel stil i værket!
3938 Og hvilken mægtighed der bor
3939 i formerne—

BRAND. Det har De mærket?

3940 FOGDEN. Hvad mærket?

BRAND. At den tykkes stor?

3941 FOGDEN. Ej blot den *tykkes*—nej, den *er*,
3942 i frastand set såvel som nær.

3943 BRAND. Den er det? Virkelig? De tror—?

3944 FOGDEN. Ja død og plage er den stor—

3945 *for stor for folk så langt mod nord.*

3946 I andre lande véd jeg nok

3947 man bruger større målestok;

3948 men her hos os, som knebent bor

3949 på brakmark og på golde hauser,

3950 på strimlen mellem fjeld og fjord—

3951 her er den stor, så det forbauser!

3952 **B R A N D.** Ja så det er, og vi har byttet

3953 en gammel løgn kun for en ny.

3954 **F O G D E N.** Hvad nu?

B R A N D. Vi folkets hug har flyttet

3955 fra mindesmærkets mugne ly

3956 til nutids-spiret under sky.

3957 Før skrålte koret: hvor ærværdig!

3958 Nu brøler koret: se hvor stor—

3959 dens mage findes ej på jord!

3960 **F O G D E N.** Min kære ven, jeg må ihærdig

3961 betegne hver som lovlig grov,

3962 der til en større har behov.

3963 **B R A N D.** Men hver skal eje klart den viden,

3964 at kirken, som den står, er liden;

3965 at dølge dette, var at lyve.

3966 **F O G D E N.** Nej, hør—lad slige griller flyve!

3967 Hvad skal det til, at kalde stygt,

3968 hvad selv en har med møje bygt?

3969 Folk er så inderlig tilfredse;

3970 de tykkes alt er gildt og rigt,

3971 at aldrig før de øjned sligt—

3972 o, lad dem tænke så for stedse!

3973 Hvi skal vi pirke ved de stakler,

3974 og pine dem med tændte fakler,
3975 hvis lysning ingen skøtter om?
3976 Alt kommer an på troens dom.
3977 Det gør ej til, ej fra, en snus,
3978 om kirken er et hundehus,
3979 når folk kun uforstyrret tror,
3980 at den er overmåde stor.

3981 **B R A N D .** I alle forhold samme lære!

3982 **F O G D E N .** Idag er her desuden fest;
3983 hver sjæl er på en vis vor gæst;
3984 det vilde utilbørligt være,
3985 om ej vi stelled alt som bedst.
3986 Og mest for Deres egen skyld
3987 det var urimeligt at røre
3988 ved lidenhedens sandhedsbyld.

3989 **BRAND.** Hvorledes det?

FOGDEN. Nu skal De høre.

3990 Først har vort formandskab besluttet

3991 at skænke Dem en sølvpokal,

3992 hvis indskrift vilde blive gal,

3993 om kirkens storhed af blev pruttet;

3994 og sangen som er skreven til—

3995 og talen, som jeg holde vil,

3996 blev også begge lige gale,

3997 hvis værkets storhed skulde dale.

3998 De altså ser, De må Dem give

3999 og holde begge ører stive.

4000 **BRAND.** Jeg ser, hvad tidt mig skar i øjne—

4001 en løgnerfest til pris for løgne.

4002 **FOGDEN.** Men Gud bevares, kære ven—

- 4003 så stærke ord; hvor vil De hen!
4004 Dog, for at få den smagssag endt,
4005 så hør mit andet argument—
4006 som hint var sølv er dette guld;
4007 thi vid, som kælebarn De sidder
4008 i nådens yndest, agt og huld;
4009 kort sagt—De udnævnt er til ridder!
4010 Idag De skal, som ordensmand,
4011 gå stolt med korset midt på brystet.
4012 **B R A N D**. Jeg alt af tyngre kors er krystet;
4013 tag *det* ifra mig, hvo som kan.
4014 **F O G D E N**. Hvad nu? De blir ej mærkbart rystet
4015 af rørelse ved slig en nåde?
4016 De er i et og alt en gåde!
4017 Men tænk Dem dog for Guds skyld om—

4018 **BRAND** (*stamper*). Den hele snak er spildt og tom—
4019 jeg fra Dem går, så klog jeg kom;
4020 De har ej fattet mindste spor
4021 af hvad der lå bag mine ord.
4022 Jeg har ej ment den storhed, som
4023 i fod og tommer ud kan måles,
4024 men den, som dulgt tilbagestråles,
4025 som isner og som ildner sjælen,
4026 som vinker ind til drøm og dvælen,
4027 som løfter lig en stjernemat,
4028 som, som—gå fra mig! Jeg er mat—
4029 bevis, forklar, tal til de andre—

(går opover mod kirken.)

FOG DEN (*for sig selv*).

4030 Hvo kan i sligt et virvar vandre
4031 og finde rede? Storhed sat
4032 i noget, som tilbagestråles,
4033 som ikke tommevis kan måles?
4034 Og stjernenat? Så faldt jo ordet?—
4035 Har presten prøvet frokostbordet?—

(går.)

4036 **BRAND** *(kommer ned over pladsen)*

4037 Så ensom på de vilde vidder
4038 jeg aldrig gik, som her jeg går;
4039 hvert spørgsmål genlydsfattigt slår
4040 tilbage de med kvæk og kvidder.

(ser ud, hvor fogden gik.)

4041 Ham gad jeg knuse med min hæl!

4042 Hver gang jeg prøver på at højne
4043 hans syn udover kneb og løgne,
4044 han spytter ud sin rådne sjæl,
4045 uvorent, midt for mine øjne!—

4046 O, Agnes, hvi var du for vek?
4047 mig trætter denne tomme leg,
4048 hvor ingen vinder, ingen viger—.
4049 Ja, håbløs er en ensom kriger!

PROVSTEN (*kommer*).

4050 O, mine børn! O, mine får—!
4051 Nej, om forladelse—jeg mener
4052 min embedsbroder! Festens scener—
4053 predikenen mig til hodet slår;
4054 jeg indstuderte den igår,
4055 men færsk den end i halsen står.

4056 Dog nok om den ting.— Tag min tak;

4057 De, som så mandigt isen brak,

4058 som stolpred gennem skrål og snak,

4059 som rev, hvad der var faldefærdigt,

4060 og bygged stort og nyt og værdigt!

4061 **BRAND.** Langt frem endnu.

PROVSTEN.

Hvad, kære ven?

4062 Står mer end vielsen igen?

4063 **BRAND.** I nybygt hus må flytte ind

4064 en genfødt ånd, et tvættet sind.

4065 **PROVSTEN.** Sligt kommer ganske af sig selv.

4066 Så stort og pent panelet hvælv,

4067 så lyst et rum vil trække med sig,

4068 at folket tvættet lader se sig.

4069 Og denne skønne resonans,

4070 som af hvert prestens ord gør to,
4071 må øge menighedens tro
4072 med hundrede procent tilmands.
4073 Det er i sandhed resultater,
4074 som ikke selv de store stater
4075 skal kunne vise bedre frem.—
4076 Alt dette skyldes ene Dem;
4077 tag derfor af en embedsbroder
4078 en dybtfølt tak, som jeg formoder
4079 ved middagsbordet følges efter,
4080 på denne Deres hædersdag,
4081 af mangt bevinget foredrag
4082 ifra provstiets yngre kræfter.—
4083 Men, kære Brand, De er så bleg—?
4084 **BRAND.** Alt længe magt og mod mig sveg.

4085 **PROVSTEN.** Begribeligt—så mangt at skøtte,
4086 og alting uden hjælp og støtte.
4087 Men nu er jo det værste over,
4088 og alt en herlig dag os lover.
4089 Kun ej forknyt; det glider nok!
4090 På flere tusender en flok
4091 fra fjerne prestegæld er samlet;
4092 gå i Dem selv, og sig—hvem hamled
4093 med Dem i talegaver op?
4094 Se, Deres embedsbrødres trop
4095 Dem møder nu med åbne arme,
4096 og alle menighedens barme
4097 for Dem er fyldt med tak og varme!
4098 Og værket, som så godt er lykket!
4099 Og alt, som er så prægtigt smykket!

4100 Og dagens text—hvor høj, hvor stor!

4101 Og så det mageløse bord!

4102 Jeg var just indom prestegården,

4103 hvor netop kalven op blev skåren.

4104 I sandhed, De, et dejligt dyr!

4105 Jeg lover, det har voldt bestyr

4106 at få sligt lækkert stykke fundet

4107 i denne vanskelige tid,

4108 da kødet står i ni mark pundet.

4109 Men lad den fare indtil videre.

4110 Et andet ærind drev mig hid.

4111 **BRAND.** Tal kun; skær op, stik, riv og slid!

4112 **PROVSTEN.** Min fremgangsmåde, ven, er blidere.

4113 Dog kort; thi knap er begges tid.

4114 Det er et enkelt lidet punkt,

4115 som De fra denne dag bør rette,
4116 og det vil vist ej falde tungt.
4117 Ja, jeg formoder De kan gætte
4118 så halvt om halvt, hvorhen jeg sigter?
4119 Det gælder Deres embedspligter.
4120 De hidindtil har stundom lagt
4121 på skik og brug forliden magt;
4122 og skik og brug er dog det første,
4123 om ikke egentlig det største.
4124 Nå, Herregud, jeg vil ej skænde;
4125 man er jo ung og man er ny;
4126 man kommer fra den store by
4127 og kan ej landsens forhold kende.
4128 Men *nu*, min ven, *nu* er det vigtigt
4129 at fatte sagen mere rigtigt.

4130 De hidtil har formeget plejet
4131 hver enkelts særlige behov;
4132 den fejl er, mellem os sagt, grov.
4133 Lad dem i massevis bli vejet;
4134 kæm alle med den samme kam;
4135 tro mig, De får ej deraf skam.

4136 **BRAND.** Forklar Dem bedre!

PROVSTEN.

Ser De vel—

4137 De har nu bygt til sognets held
4138 en kirke. Den er klædebon
4139 for fredens og for lovens ånd;
4140 thi staten ser i religionen
4141 den magt, som bedst forædler tonen—
4142 det værn, hvori dens tryghed bor—
4143 kort sagt, moralens rettesnor.

4144 Se, statens forråd er kun tyndt;
4145 den vil valuta for sin mynt.
4146 God kristen, siges der, god borger.
4147 Tror De, den øser penge ud
4148 til gavn for godtfolk og for Gud,
4149 og for sig selv at skaffe sorger?
4150 Nej, staten, faer, er ikke gal;
4151 og hvermands tilstand snart blev skral,
4152 hvis ikke staten, strængt og nøje,
4153 kun havde dette liv for øje.
4154 Men dette statens formål, ven,
4155 kun nåes ved dens embedsmænd,
4156 og det vil sige her, dens prester.—

4157 **BRAND.** Hvert ord er visdom! Tal!

PROVSTEN.

Der rester

4158 kun ganske lidt. Nu har De skænket
4159 til statens nytte denne kirke,
4160 og følgelig må Deres virke
4161 til statens ophjælp være lænket.
4162 I denne ånd jeg ser den fest,
4163 som fejres skal i næste time,
4164 i denne ånd skal klokken kime,
4165 i den blir gavebrevet læst.
4166 Med gaven følger da et løfte,
4167 hvis kærne De bør nøje drøfte—
4168 **BRAND.** Ved Gud, så var det aldrig ment!
4169 **PROVSTEN.** Ja nu, min ven, det er for sent—
4170 **BRAND.** For sent? For sent! Det skal vi se!
4171 **PROVSTEN.** Vær sindig! Jeg må næsten le!
4172 Hvad er da her at hyle over?

4173 Det er jo intet ondt, De lover!
4174 Hver sjæl kan skøttes lige godt,
4175 om staten tjenes med det samme;
4176 to herrers tarv De nemt kan ramme,
4177 hvis De Dem ter fornuftigt blot,
4178 De er ej prest, for Peer og Pål
4179 at fri fra syndestraffens bål,
4180 men for at hele prestegældet
4181 kan nyde godt af nådevældet;
4182 dog, frelses sognet, er det klart,
4183 hver enkelt får sin frelsens part.
4184 Se, staten er, hvad knapt De aner,
4185 nøjagtigt *halv* republikaner;
4186 den hader frihed som en sot,
4187 men ynder lighed såre godt;

4188 dog lighed vindes aldrig, før
4189 hver ujævnhed er nivelleret—
4190 og det er *det*, De ikke gør!
4191 De tvertimod har stærkt formeret
4192 den ujævnhed i syn på sagen,
4193 som aldrig forhen kom for dagen.
4194 Før var enhver et kirkens led,
4195 nu er han en personlighed;
4196 og det er staten ikke tjent med;
4197 og derfor går det og så sent med
4198 at sammenskrabe ligheds-skatten
4199 samt alle andre samfunds-goder;
4200 thi kirken er ej længere hatten,
4201 som skulde passe alle hoder.
4202 **BRAND.** O, hvilket langsyn åbnes nu!

4203 **PROVSTEN.** Kun ej forknytt; det intet båder;
4204 skønt ej det nægtes kan, her råder
4205 et virvar, så det er en gru.
4206 Men er der liv, så er der håb;
4207 og gennem kirke-gavens dåb
4208 De øged Deres pligt: at virke
4209 for statens hensigt med sin kirke.
4210 I alting må en regel til,
4211 hvis ej de spredte kræfters spil
4212 skal, som en kåd, utæmmet fole,
4213 forstyrre både grind og hegn
4214 og vedtægts tusend grænsetegn.
4215 I alle ordnens forhold røbes
4216 én lov, skønt den forskelligt døbes.
4217 I kunsten kaldes den for skole,

4218 og i vor krigerstand, så vidt
4219 jeg mindes kan, at holde tritt.
4220 Ja, *det* er ordet, kære ven!
4221 *Did* er det, staten stævner hen.
4222 Den finder, springmarche går for vidt;
4223 på stedet marche er den for lidt—
4224 for hvermand lige lange skridt,
4225 for hvermand samme takt i foden—
4226 se, det er målet for methoden!
4227 **B R A N D.** For ørnen rendesten—for gåsen
4228 skykløftens svimmel over åsen!
4229 **P R O V S T E N.** Vi, Gud ske lov, er ikke dyr—
4230 dog, skal vi bruge digt og fabel,
4231 det bedst er, vi til skriften tyr.
4232 Den har belægg for alt; den kryr

4233 fra genesis til åbenbaringen
4234 af alskens vækkende parabel.
4235 Jeg vil nu bare minde om
4236 hint projekterte tårn i Babel!
4237 Sig selv, hvor langt de godtfolk kom?
4238 Og hvorfor? Letvindt er forklaringen;
4239 de holdt ej sammen i geleder,
4240 de talte hver sit eget sprog,
4241 de trak ej samlet under åg—
4242 kort sagt, de blev personligheder.
4243 *Det* er den halve dobbelt-kærne,
4244 som gemmes under fablens skal—
4245 at ensom ingen kan sig værne,
4246 at sondret står enhver for fald.
4247 Den, Gud vil slå i livets strid,

4248 ham gør han først til individ.

4249 Hos Romerne var satsens ramme,

4250 at guderne tog hans forstand—

4251 men gal og ensom er det samme,

4252 og derfor må hver ensom mand

4253 til slut sig samme skæbne vente,

4254 som den, der traf, da David sendte

4255 på forpost oberst Urian.

4256 **BRAND.** Vel muligt, ja; men hvad så mer?

4257 I død jeg undergang ej ser.

4258 Og tror De da så fuldt og visst,

4259 at hine bygværksmænd tilsidst,

4260 med samme sprog og samme sind,

4261 var lykkedes at bygge ind

4262 i himlen Babels-tårnets tind?

4263 **PROVSTEN.** I himlen? Nej, det er just tingen,
4264 at helt til himlen rækker ingen.

4265 *Det* er den anden halve kærne,
4266 som gemmes under fablens skal,
4267 at hvert et bygværk står for fald,
4268 som toppes vil ved himlens stjerne.

4269 **BRAND.** Til himlen rak dog Jakobs-stigen;
4270 til himlen rækker sjælens higen.

4271 **PROVSTEN.** På *den* manér! Ja, Gud bevares!
4272 Derom al vidre snak kan spares.
4273 Naturligvis er himlen løn
4274 for velført levnet, tro og bøn.
4275 Men liv er et og tro et andet;
4276 det skader begge, blir de blandet—
4277 seks dage skal ens gerning gøres,

4278 den syvende skal hjertet røres;
4279 stod kirken åben hele ugen,
4280 var det forbi med søndagsbrugen.
4281 De svækker ordets lutringsduft,
4282 hvis ej det spares med fornuft;
4283 thi religion, så vel som kunst,
4284 må ikke flyde ud i dunst.
4285 De trygt kan idealet se,
4286 fra prækestolens hellige læ—
4287 men lægg det af med pretekjolen,
4288 så fort De kommer ud i solen.
4289 Som sagt, der er en lov i alt,
4290 en lov, der kræver streng begrænsning,
4291 og det er til fornøden rensning
4292 af dette punkt at jeg har talt.

4293 **BRAND.** Et er mig klart, for mig ej passer
4294 de statens tusend sjælekasser.

4295 **PROVSTEN.** Jo, ven, De vil just prægtigt fylde—
4296 men på en meget højere hylde—
4297 De må tilvejrs—

BRAND. Det nåes ej ved
4298 at søle mig i dyndet ned.

4299 **PROVSTEN.** Hvo sig fornedrer, skal ophøjes;
4300 skal krogen gribe, må den bøjes.

4301 **BRAND.** Skal manden bruges, må han dødes!

4302 **PROVSTEN.** Gud fri os vel; hvor kan De tro,
4303 at jeg har sligt isinde?

BRAND. Jo!
4304 Så skal det være! Først forblødes!
4305 Man passer kun som benrad stiv

4306 for eders gustne blegsot-liv!

4307 **PROVSTEN.** Jeg vil, ved Gud, ej årelade

4308 en kat engang, langt mindre Dem;

4309 men jeg har tænkt, det ej kan skade

4310 at lukke døren lidt på klem

4311 til vejen, hvor jeg selv gik frem.

4312 **BRAND.** Og skønner De, hvad De har krævet?

4313 At jeg på statens hanegal

4314 fornægte skal det ideal,

4315 hvorfor til denne dag jeg leved!

4316 **PROVSTEN.** Fornægte, ven? Hvem kræver sligt?

4317 Jeg har kun pegt på Deres pligt;

4318 jeg vil at De skal i Dem sluge,

4319 hvad Deres samfund ej kan bruge.

4320 Behold det hele, hvis De vil—

4321 men luk det blot hermetisk til;
4322 flyv, sværm, i Herrens navn, indvendigt,
4323 men ikke åbenlyst for mængden;
4324 tro mig, det straffer sig i længden
4325 at te sig envist og ubændigt.
4326 **BRAND.** Ja, skræk for straf og håb om vinding
4327 er Kains-mærket på din tinding;
4328 *det* skriger at du, verdensklog,
4329 dit hjertes rene Abel slog!
PROVSTEN (*sagte*).
4330 Nu siger han min sandten «du»;
4331 det går for vidt!
(*højt.*)

Jeg vil ej nu
4332 forlænge denne strid, men må

4333 dog atter bede Dem forstå,
4334 at vil De frem, så bør De vide,
4335 hvad land De lever i, hvad tid;
4336 thi ingen fanger sejr i strid,
4337 har han ej tiden på sin side.
4338 Se blot til kunstnerne, se digterne!
4339 Tør de foragte samtidspligterne?
4340 Se vore krigere! En sabel
4341 med sleben egg er her en fabel!
4342 Hvorfor? Fordi der er en lov,
4343 som byder, agt dit lands behov.
4344 Sin særlighed må hvermand tæmme,
4345 ej højne sig og ej gå fremme,
4346 men jævnt sig midt i massen gemme.
4347 Human er tiden, siger fogden;

4348 og dersom blot humant De tog den,
4349 De kunde vorde noget stort.
4350 Men af må alle kanter slibes,
4351 og af må alle kviste knibes;
4352 glat må De være, lig de andre,
4353 og aldrig nogen særvej vandre,
4354 skal værket varigt vorde gjort.

4355 **BRAND.** Væk, væk herfra!

PROVSTEN.

Ja, ganske visst;

4356 en mand, som *De* er, må tilsidst
4357 ind i en bedre virkekreds;
4358 men skal De finde Dem tilfreds
4359 i store forhold, som i små,
4360 må tids-munduren trækkes på.
4361 Af korporal med hånd om stokken

4362 må takten bankes ind i flokken;
4363 thi tidens fører-ideal
4364 er hertillands en korporal.
4365 Som korporalen fører sine
4366 i kirken ind afdelingsvis,
4367 så skal og presten føre sine
4368 i sognevis til paradis.
4369 Alt er så let; til grund for tro
4370 De har auktoriteten jo;
4371 og da den er på lærdom bygt,
4372 så kan den følges blindt og trygt;
4373 og hvordan troen frem skal bæres,
4374 af lov og ritual jo læres.
4375 Altså, min broder — ej forknyt;
4376 til eftertanke tiden nytt;

4377 gransk stillingen, og ængst Dem ikke!—
4378 Jeg vil i kirken prøve nøjere,
4379 om jeg kan stemme tonen højere;
4380 man er ej vant til resonans—
4381 den er så sjelden hertillands.
4382 Farvel, farvel; jeg skal prædike
4383 om menneske-naturens splid
4384 og Gude-billedets forviskning.—
4385 Men nu jeg tror det er på tid
4386 at tage sig en let forfriskning.

(går.)

B R A N D (*står en stund som forstenet i sine tanker*).

4387 Alt har jeg offret for mit kald,
4388 for Guds, som jeg forblindet mente;

4389 så skingred døgntrompetens skrald

4390 og viste mig, hvad ånd jeg tjente.

4391 Nej, endnu ej! De har mig ikke!

4392 Hin kirketomt fik blod at drikke;

4393 mit lys, mit liv her lagdes ned—

4394 men sjælen får de ikke med!

4395 Forfærdeligt at stå alene—

4396 hvorhen jeg ser, at skimte død;

4397 forfærdeligt at rækkes stene,

4398 så hedt jeg hungrer efter brød.

4399 Hvor sandt, hvor rædsels-sandt han talte—

4400 og lige vel, hvor afgrunds-hult.

4401 Guds klarheds due sidder skjult;

4402 ve, aldrig over mig den dalte.—

4403 O, mødte mig kun én i tro—

4404 og gav mig tryghed, gav mig ro!

(EJNAR, bleg, udtæret, sortklædt, kommer forbi
på vejen og standser ved synet af BRAND.)

4405 BRAND (skriger ud). Du, Ejnar?

EJNAR. Ja, så er mit navn.

4406 BRAND. Just nu jeg tørsted efter en,

4407 hvis bryst ej var af træ og sten!

4408 O, kom; kom inderst i min favn!

4409 EJNAR. Behøves ej; jeg er i havn.

4410 BRAND. Du bærer nag for hvad som hændte,

4411 da sidstegang vi mødtes—

EJNAR. Nej;

4412 du har ej skyld. Jeg ser i dig

4413 det blinde redskab, Herren sendte,

4414 da vild jeg foer på verdens vej.

BRAND (*viger tilbage*).

4415 Hvad sprog er dette?

EJNAR. Hvilens sprog—

4416 det sprog, som læres, når en trækkes

4417 af syndens søvn og genfødt vækkes.

4418 **BRAND.** Forunderligt! Jeg havde hørt,

4419 at du på ganske andre veje

4420 var slået ind—

EJNAR. Jeg var forført

4421 af hovmod, tro på egen styrke.

4422 De guder, verden plejer dyrke,

4423 talentet, som jeg sagdes eje,

4424 min sangerrøst var lutter farer,

4425 som drog mig ind i Satans snarer.

4426 Men Gud ske lov; han var mig god;

4427 sit svage får han ej forlod;

4428 han tog sig af mig, da det galdt.

4429 **BRAND.** På hvilken vis?

EJNAR. Jo, jeg forfaldt.

4430 **BRAND.** Forfaldt? Hvortil?

EJNAR. Til svir og spil;

4431 han gav mig smag på kort og terninger—

4432 **BRAND.** Og det du kalder Herrens gerninger?

4433 **EJNAR.** Det var det første skridt til frelsen.

4434 Derefter tog han fra mig helsen.

4435 Jeg misted ganske mit talent;

4436 min lyst til munterhed var endt;

4437 jeg blev på hospitalet sendt—

4438 lå længe syg, lå som i luer—

4439 jeg syntes jeg i alle stuer
4440 så tusender af store fluer—
4441 kom siden ud og blev bekendt
4442 med nogle søstre, tre i antal,
4443 som står i himlens sold og mandtal,
4444 og disse, samt en theolog,
4445 fik løst mig helt af verdens åg
4446 og trukket mig af syndens garn
4447 og gjort mig til Vorherres barn.

4448 **BRAND.** Ja så.

EJNAR. Forskellige er stierne;
4449 en går i dalen, en i lierne.

4450 **BRAND.** Men siden?

EJNAR. Siden? Det er sandt;
4451 så blev jeg afholdsprædikant;

4452 men dette væsen stundom er
4453 med fristelser formeget blandet;
4454 jeg derfor greb til noget andet,
4455 og rejser nu som missionær—

4456 **B R A N D.** Hvorhen?

E J N A R. Til Haleneger-landet.

4457 Men det var bedst, om af vi brak!
4458 min tid er dyr—

B R A N D. Du vil ej dvæle?

4459 Se, her er fest idag.

4460 **E J N A R.** Nej tak;

4461 min plads er hos de sorte sjæle.

4462 Farvel!

(vil gå.)

BRAND. Og intet mindes skimmer
4463 dig standser her og byder spørge—?

4464 EJNAR. Hvorom?

BRAND. Om en, som vilde sørge
4465 ved svælget mellem nu og sidst—

4466 EJNAR. Nu aner jeg; du tænker visst
4467 på dette unge fruentimmer,
4468 som holdt mig under lystens net,
4469 før jeg blev ren i troens tvætt.

4470 Ja, hvordan står det til med hende?

4471 BRAND. Hun blev min hustru året efter.

4472 EJNAR. Det er uvæsentligt; jeg hefter
4473 ej min opmærksomhed ved sligt;
4474 det *vigtigste* jeg kun vil kende.

4475 BRAND. Vort samliv blev velsignet rigt

4476 med sorg og glæde; barnet døde—

4477 E J N A R . Det er uvæsentligt.

B R A N D . Å ja;

4478 det var jo mere lån end gave,

4479 og engang dages jo et møde.

4480 Men siden gik hun selv herfra;

4481 derinde grønnes begge grave.

4482 E J N A R . Det er uvæsentligt—

B R A N D . Det med?

4483 E J N A R . Om sligt jeg kræver ej besked;

4484 jeg vide vil *hvordan* hun døde.

4485 B R A N D . Med håbet om en morgenrøde,

4486 med hjertets hele rige skat,

4487 med viljen stærk til sidste nat—

4488 med tak for alt, hvad livet gav

4489 og livet tog, hun gik i grav.

4490 EJNAR. Alt sådant er kun tant og skrømt;
4491 nævn, hvordan hendes tro så ud.

4492 BRAND. Uryggelig.

EJNAR. På hvem?

BRAND. På Gud!

4493 EJNAR. Ak, kun på ham; så er hun dømt.

4494 BRAND. Hvad siger du?

EJNAR. Fordømt, desværre.

4495 BRAND (*rolig*). Gå, slyngel!

EJNAR. Helveds overherre

4496 får også dig i sine kløer—

4497 så fuldt som hun, du evigt dør.

4498 BRAND. Du, usling, dømme tør til pølen!

4499 Nys lå du selv i syndesølen—

4500 **EJNAR.** Ved mig der klæber ingen plet;
4501 jeg skyllet er i troens tvætt;
4502 afgneden er hver søleskvætt
4503 på hellighedens vaskebret;
4504 jeg rensset har min Adams-ble
4505 ved hjælp af vaktheds banketræ;
4506 jeg som en messesærk ser ud
4507 ved brug af bønnens sæbelud.

4508 **BRAND.** Tvi!

EJNAR. Tvi igen. Her lugter svovl,
4509 og jeg ser glimt af djævlens horn.
4510 Jeg er et himlens hvedekorn—
4511 du avnen er på dommens skovl.

(går.)

BRAND (*ser en stund efter ham, med en gang lyser hans øjne op og han udbryder*).

4512 Det var manden, som jeg trængte!

4513 Nu er alle lænker sprængte;

4514 eget flag skal om mig bølge,

4515 selv om ikke én vil følge!

FOG DEN (*kommer ilsomt*).

4516 Kære pastor, skynd Dem bare!

4517 Kirkeprocessionens skare

4518 er i orden til at fare—

4519 **BRAND**. Lad dem komme.

FOG DEN. Uden Dem!

4520 Husk Dem om og skynd Dem hjem!

4521 Folket vil ej vente længer;

4522 hele menigheden trænger,

4523 lig et elvebrudd om våren,
4524 stimlende til prestegården,
4525 råber, de vil presten se.
4526 Hør kun; atter råb på presten!
4527 Skynd Dem; thi jeg frygter næsten
4528 de skal inhumant sig te!

4529 **B R A N D.** Aldrig jeg mit åsyn dølge
4530 vil i eders flok og følge;
4531 her jeg bliver.

F O G D E N. Er De gal?

4532 **B R A N D.** Eders vej er mig for smal.

4533 **F O G D E N.** Den blir smalere, jo længer
4534 menigheden frem sig trænger.

4535 Se, der stormer de min sandten!

4536 Provst og prester, embedsmænd,

4537 trænges ud på grøftekanten —
4538 kom dog, kom dog, kære ven;
4539 brug indflydelses-krabasken!
4540 Ha, for sent; de bryder hegnet;
4541 processionen går i vasken!

*(Mængden strømmer ind og bryder sig i vild uorden
vej gennem festtoget fremover til kirken.)*

ENKELTE STEMME.

4542 Prest!

ANDRE *(peger op mod kirketrappen, hvor BRAND
står, og råber).*

Se der!

ATTER ANDRE. Giv åbningstegnet!

PROVSTEN *(klemte i trængslen).*

4543 Foged, hold dem inden grændser!

4544 **F O G D E N**. Ej min myndighed de ændser!

S K O L E M E S T E R E N (*til Brand*).

4545 Tal, og kast en lysning ind

4546 i de urofyldte sind!

4547 Er det stygt, hvad heller stort,

4548 det, som her skal vorde gjort?

4549 **B R A N D**. O, så går der dog en strømning

4550 over folkets lummerstille!

4551 Mænd, I står på vejens skille!

4552 *Helt* I må det nye ville—

4553 *alle* rådne værkers rømning—

4554 før den store tempelhal

4555 rejses, som den bør og skal!

4556 **E M B E D S M Æ N D**. Presten raser!

P R E S T E R .

Han er gal!

4557 B R A N D . Ja, jeg var det, da jeg mente,

4558 I på sæt og vis dog tjente

4559 ham, som ånd og sandhed vil!

4560 Og jeg var det, da jeg tænkte,

4561 at jeg ham til eder lænkte

4562 gennem prutnings leflespil.

4563 Liden var den gamle kirke,

4564 og jeg slutted fejgt som så:

4565 dobbelt op—*det* må forslå;

4566 femfold op—jo, *det* må virke!

4567 O, jeg så ej, at det galdt

4568 enten *intet* eller *alt*.

4569 På akkordens vej jeg slingred—

4570 men idag har Herren talt.

4571 Domsbasunen over huset
4572 har i denne time skingret—
4573 og jeg lytted angst-omsuset—
4574 knust, som David stod for Nathan—
4575 slagen, vejret bort af skræk—
4576 nu er alle tvivlsmaal væk.

4577 Folk! Akkordens ånd er Satan!

MÆNGDEN (*under stigende gæring*).

4578 Bort med dem, som har os blindet!

4579 Ned med dem, som stjal vor marg!

4580 **BRAND**. Bag jer selv boer fienden arg,
4581 som har listet på jer bindet.

4582 Høket har I med jer kræfter,

4583 kløvet eder selv itu;

4584 derfor kommer spredthed efter

4585 med sin hele hulheds-gru.

4586 Hvad vil I ved kirken nu?

4587 Stasen, stasen eder lokker—

4588 sang af orgel og af klokker—

4589 lysten til at gennemrisles

4590 af en højheds-tes ild,

4591 der den læspes, der den hvisles,

4592 der den flommer, tordner, hegler,

4593 efter alle kunstens regler!

4594 **PROVSTEN** (*sagte*). Fogdens snak han sigter til!

4595 **FOGDEN** (*ligeså*). Det er provstens væv, han snerter!

4596 **BRAND**. Helligstundens tændte kerter,

4597 ydersiden kun I vil.

4598 Og så hjem igen i sløvhed,

4599 hjem til slæb og slid i døvhed,

4600 sjælen klædt i hverdags-brogen,
4601 som jer krop—og livsensbogen
4602 gemt og glemt på kistebunden
4603 indtil næste helg er runden!
4604 O, det var ej så jeg drømte,
4605 da jeg offerkalken tømte!
4606 Stort jeg vilde kirken bygge,
4607 så dens hvælving kunde skygge,
4608 ej blot over tro og lære,
4609 men udover *alt* i livet,
4610 som af Gud er livsret givet—
4611 over døgnets hverdagsdyst,
4612 kveldens hvile, nattens kummer,
4613 ungdomsblodets friske lyst,
4614 alt, hvad ringt og rigt et bryst

4615 lovligt som sit eget rummer.
4616 Elven, som dernede skummer,
4617 fossen, som i kløften brummer,
4618 tonerne fra stormens lunger,
4619 røsterne, hvor havet runger,
4620 skulde smelte, sjælefangen,
4621 sammen fuldt med orgelsangen
4622 og med kvad fra folketunger.
4623 Væk med værket her er gjort!
4624 Kun i løgneren er det stort;
4625 alt i ånden faldefærdigt,
4626 eders usle vilje værdigt.
4627 I vil alle spirers kvæling
4628 gennem arbejdets fordeling;
4629 under ugens dage seks

4630 haler I Guds flag tildæks,
4631 og det er kun på den syvende,
4632 at det ses mod himlen flyvende!

STEMMER FRA MÆNGDEN.

4633 Før os! Der er storm i vejret!
4634 Før os, du, så har vi sejret!

4635 **PROVSTEN.** Hør ham ej, han har ej tro,
4636 som det sømmer sig en kristen!

4637 **BRAND.** Nej, der nævnte du just bristen —
4638 bristen for os begge to,
4639 bristen for det spredte hele!
4640 Troen ejes kun af *sjæle*;
4641 peg på *én*, som er en sjæl!
4642 Peg på *én*, som ej har kastet
4643 bort sin egen bedste del,

4644 der han famled, der han hasted!
4645 Gennem lystens spræl og sparken,
4646 under gøgler-pibers lyd,
4647 sløves I for livets fryd;
4648 først, som udbændt, sjæle-knarken
4649 træder dansen foran arken!
4650 Er af krøbling og af tåbe
4651 bægret tømt til sidste dråbe—
4652 hej, da er det tid at håbe,
4653 tid i bøn og bod at råde.
4654 Først I præget af jer slider,
4655 lever jer til tobens-dyr—
4656 så til nådens port I tyr,
4657 søger Gud—som invalider!
4658 Derfor må hans rige ramle.

4659 Hvad skal han med sjæle gamle
4660 rundtom sine fødders skamle?

4661 Har han ikke sagt det højt—
4662 kun med blodets friske sprøjt
4663 gennem alle sindets årer

4664 han dig til sin arving kårer!

4665 Kun som barn du riget vinder?
4666 did får ingen ind sig lirke.

4667 Kom da, både mænd og kvinder—
4668 mød med friske barnekinder
4669 frem i livets store kirke!

4670 **F O G D E N**. Luk da op!

M Æ N G D E N (*skriger som i angst*).

Nej! Ikke denne!

4671 **B R A N D**. Kirken har ej mål og ende.

4672 Gulvet er den grønne jord,
4673 vidde, vang, og hav og fjord;
4674 himlen kun kan hvælvet spænde
4675 over, så den vorder stor.
4676 Der skal al din gerning gøres,
4677 så det tør i koret høres;
4678 du med ugens værk kan møde,
4679 øver dog ej helligbrøde.
4680 Den skal dække *alt*, som barken
4681 dækker træets alt i stammen;
4682 liv og tro skal smelte sammen.
4683 Den skal døgnets gerning bære
4684 enheds-helt med lov og lære.
4685 Der skal dagens yrke være
4686 et med flugt på stjernebanen,

4687 barnets leg om julegranen,
4688 kongedansen foran arken!

*(Der går som en storm gennem mængden; nogle viger;
de fleste stimler tæt sammen om Brand.)*

T U S E N D S T E M M E R .

4689 Lys er tændt, hvor før var mørke—
4690 et er: *liv*—og Gud at dyrke!

4691 **P R O V S T E N .** Ve, han hjorden fra os lokker!

4692 Foged, skriver, lensmand, klokker!

4693 **F O G D E N** (*dæmpet*). Skrig dog ikke så for pokker!

4694 Hvem vil stanges med en stud?

4695 Lad ham først få raset ud.

B R A N D (*til mængden*).

4696 Bort herfra! Her er ej Gud—

4697 kan ej være mellem slige;

4698 frihedsfagert er hans rige.

(vrider kirkedøren ilås og tager nøglerne i hånden.)

4699 Her er jeg ej længer prest.

4700 Gaven kalder jeg tilbage—

4701 af min hånd skal ingen tage

4702 nøglerne til eders fest!

(kaster dem ud i elven.)

4703 Vil du ind, du træl af muldet—

4704 kryb igennem kælderhullet;

4705 myg din ryg er; kryb og buk;

4706 lad i mørkets kvalm dit suk

4707 stryge gifttungt langs med jorden,

4708 lig et magtløst tærings-gisp!

F O G D E N *(sagte og lettet).*

4709 Ha, der røg hans ridderorden!

4710 **PROVSTEN** (*ligeledes*). Så; nu blir han aldrig bisp!

4711 **BRAND**. Kom, du unge—kom du friske;

4712 lad et livspust af dig viske

4713 støvet fra den skumle krog.

4714 Følg mig på mit sejerstog!

4715 Engang må du vågne dog;

4716 engang må du, adelsvorden,

4717 bryde freden med akkorden—

4718 ud af usseldommens nød;

4719 ud af hele halvheds-røret—

4720 slå din fiende på øret;

4721 byd ham krig på liv og død!

4722 **FOGDE**N. Holdt! Jeg læser oprørsakten!

4723 **BRAND**. Læs! Med jer jeg bryder pagten.

4724 **MÆNGDEN.** Vis os vejen! Vi skal følge!

4725 **BRAND.** Over viddens frosne bølge!

4726 Gennem landet vil vi fare,

4727 løse hver en sjælesnare,

4728 folket sidder fanget i—

4729 luttre, løfte, gøre fri—

4730 knuse alle sløvheds-rester,

4731 være mænd og være prester,

4732 præge nyt det slidte stempel,

4733 hvælve riget til et tempel!

*(Mængden, hvoriblandt KLOKKEREN og
SKOLEMESTEREN, stimler sammen om ham.*

BRAND hæves i vejret på mændenes skuldre.)

4734 **MANGE STEMME.** Stor er tiden! Store syner

4735 gennem lyse dagen lyner!

(Menneskemassen strømmer opigennem dalen; få blir tilbage.)

PROVSTEN *(til de bortdragende).*

4736 O, forblindede, hvad vil I?

4737 Ser I ej, at Satans spil i

4738 al hans tale ligger skjult!

4739 **FOGDE**N. Hej! Vend om; I hører til i

4740 bygdens farvand, stilt og smult;

4741 Godtfolk, stands—I går tilgrunde!—

4742 Hm, de svarer ej, de hunde!

4743 **PROVSTEN**. Tænk på eders hus og hjem!

RØSTER FRA MÆNGDEN.

4744 Større hus skal vokse frem!

4745 **F O G D E N**. Tænk på eders eng og aker;

4746 tænk på eders får og kør!

4747 **R Ø S T E R**. Himlens dugg gav manna-kager,

4748 da de kårne hungred før!

4749 **P R O V S T E N**. Eders kvinder bag jer skriger!

R Ø S T E R N E (*langt borte*).

4750 Ej vi kender dem, som sviger!

4751 **P R O V S T E N**. Barnet klager: faer forlod os!

4752 **H E L E S K A R E N**. Enten med os eller mod os!

P R O V S T E N (*ser en stund med foldede hænder
efter dem og siger fortabt*).

4753 Uden hjord, med savnets byrde,

4754 står den gamle sognehyrde

4755 plyndret ud til bare skjorten!

F O G D E N (*truer efter Brand*).

4756 Hans blir skammen; hans blir torten!

4757 Snart, herr provst, er sejren vor!

PROVSTEN (*grædefærdigt*).

4758 Sejren? De er fra os dragne—!

4759 **FOGDEN**. Ja, men vi er ikke slagne,

4760 hvis jeg kender mine får!

(følger efter.)

4761 **PROVSTEN**. Hvor monstro dog fogden går?

4762 Efter dem, så sandt jeg lever!

4763 Ha, sig atter modet hæver.

4764 Jeg vil også med deroppe—

4765 slå i flok og gøre fanger!

4766 Lægg mig sadlen på min ganger—

4767 skaf en sikker fjeldvant hoppe!

(de går.)

(Ved den øverste sæter i bygden. Landskabet højner sig i baggrunden og går over i store og øde fjeldvidder. Det er regnvejr.)

(B R A N D, fulgt af mængden — M Æ N D, K V I N D E R og B Ø R N — kommer opover bakkerne.)

4768 **B R A N D.** Se fremad; did går sejrens flugt!

4769 I dybet ligger bygden lukt,

4770 og vejret har fra fjeld til fjeld

4771 spændt over den sit tåge-tjeld.

4772 Glem døsen i den skumle grænd;

4773 flyv frit, flyv højt, I Herrens mænd!

4774 **E N M A N D.** Vent, vent; min gamle faer er træt.

4775 EN ANDEN. Jeg fra igår har intet ædt—

4776 FLERE. Ja, stil vor sult og sluk vor tørst!

4777 BRAND. Frem, fremad over fjeldet først!

4778 SKOLEMESTEREN. Hvad vej?

BRAND. Hver vej er lige god,

4779 når kun den målet bær imod.

4780 Følg efter her—

EN MAND. Nej, der er brat;

4781 vi vinder ikke frem før nat!

4782 KLOKKEREN. Iskirken ligger og derborte.

4783 BRAND. Den bratte vejen er den korte.

4784 EN KVINDE. Mit barn er sygt!

EN ANDEN. Min fod er sår.

4785 EN TREDJE. Hvor finder jeg en læsknings-tår?

SKOLEMESTEREN.

4786 Mæt mængden, prest—se modet vakler.

MANGE STEMMER.

4787 Prest, gør mirakler! Gør mirakler.

4788 BRAND. O, stygt jer trældom har jer mærket;

4789 I lønnen vil forinden værket.

4790 Op, ryst jer dødnings-sløvhed af—

4791 hvis ej, så gå igen i grav!

SKOLEMESTEREN.

4792 Ja, han har ret; først frem til striden;

4793 vi véd jo, vi får lønnen siden!

4794 BRAND. Det får I, folk, så sandt en Gud

4795 ser klarsynt over verden ud!

4796 MANGE RØSTER. Han er profet! Han er profet!

FLERE I FLOKKEN.

4797 Hør sig os, prest—blir striden hed?

4798 **ANDRE.** Og blir den lang? Og blir den blodig?

4799 **EN MAND.** Prest, kræves det at være modig?

SKOLEMESTEREN (*dæmpet*).

4800 Jeg kan vel være tryg for livet?

4801 **EN ANDEN MAND.** Hvad blir *min* del af sejrens løn?

4802 **EN KVINDE.** Jeg mister da vel ej min søn?

4803 **KLOKKEREN.** Er sejren os før tirsdag givet?

BRAND (*ser sig forvildet om i flokken*).

4804 Hvad spørges om? Hvad vil I vide?

4805 **KLOKKEREN.** Først om hvorlænge vi skal stride—

4806 derefter nævn vort stridsforlis,

4807 og endelig—vor sejers pris!

4808 **BRAND.** Det spørges om?

SKOLEMESTEREN. Ja vel; dernede

4809 vi fik ej ret på tingen rede.

4810 **BRAND** (*oprørt*). Så skal I få det nu!

4811 **MÆNGDEN** (*stimler tættere sammen*). Tal! Tal!

4812 **BRAND**. Hvorlænge striden vare skal?

4813 Den vare skal til livets ende,

4814 til I har alle offre bragt,

4815 og løst jer fra akkordens pagt—

4816 til I har viljen hel ihænde,

4817 til alle fejge tvivlsmaal faldt

4818 for budet: intet eller alt!

4819 Og stridsforliset? Alle guder,

4820 hver halvheds-ånd på højtids-hylden,

4821 hver jordtræls-kæde, blank og gylden,

4822 al eders slapheds sovepuder!

4823 Og sejersprisen? Viljens renhed,

4824 i troen flugt, i sjælen enhed—

4825 hin offerlydighed, som gav
4826 med jubel indtil død og grav—
4827 en tornekrans om hvermands tinding—
4828 se, det skal vorde eders vinding!

MÆNGDEN (*under rasende skrig*).

4829 Forrådt, forrådt! Bedraget! Sveget!

4830 **BRAND**. Jeg har ifra mit ord ej veget.

4831 **ENKELTE**. Du sejr har lovet os ihænde—
4832 nu vil du den til offer vende!

4833 **BRAND**. Jeg sejr har lovet—og jeg svær,
4834 den vindes skal igennem jer.

4835 Men hver, som går i første række,

4836 må falde for sin fagre sag;

4837 tør ej han det, så lad ham strække

4838 sit våben inden kampens dag.

- 4839 I fiendevold er dømt det flag,
4840 som værges af en vilje svag;
4841 hvis du af offerskrækken lammes —
4842 dødsmærket er du, før du rammes!
- 4843 **MÆNGDEN.** Vort eget fald han kræver frækt
4844 til fromme for en ufødt slægt!
- 4845 **BRAND.** Igennem offrets ørkenvidder
4846 går vejen til vort Kanaan.
4847 Til sejr i fald! Hver slægtens mand
4848 jeg byder op som Herrens ridder!
- 4849 **KLOKKEREN.** Jo, her vi dejligt i det sidder!
4850 I bygden er vi sat i ban —
- 4851 **SKOLEMESTEREN.** Didned vi aldrig vende kan.
- 4852 **KLOKKEREN.** Og fremad, fremad ingen gider!
- 4853 **NOGLE.** Slå ham ihjel!

SKOLEMESTEREN. Nej, det blev værre!

4854 vi trænger jo en overherre!

KVINDER (*peger forskrækket nedover vejen*).

4855 Hu, provsten!

4856 SKOLEMESTEREN. Lad jer blot ej skræmme!

PROVSTEN (*kommer, fulgt af nogle af de tilbageblevne*).

4857 O, mine børn! O, mine får!

4858 Lyt til den gamle hyrdes stemme!

SKOLEMESTEREN (*til mængden*).

4859 Ej mer vi har i bygden hjemme;

4860 bedst at vi over vidden går!

4861 PROVSTEN. O, at I kan så tungt mig græmme,

4862 og slå mit bryst så dybe sår!

4863 BRAND. Du såred sjæle år for år!

4864 PROVSTEN. Hør ikke på ham! Han jer mader

4865 med hule løfter.

FLERE. Det er sandt!

4866 PROVSTEN. Men vi er milde; vi forlader,

4867 hvor vi oprigtig anger fandt.

4868 O, gå dog i jer selv tilsidst,

4869 og se den sorte helvedslist,

4870 hvormed han folket om sig flokked!

4871 MANGE. Ja, det er sikkert; han os lokked!

4872 PROVSTEN. Og tænk jer om; hvad mægter I,

4873 en ringe flok i vråen bårne?

4874 Er I til noget storværk kårne?

4875 Kan I de bundne gøre fri?

4876 I har jer lille hverdagsdont;

4877 hvad der går over den, er ondt.

4878 Kan eders arm på valen nytte?

4879 I væрге skal jer lave hytte.

4880 Hvad vil I mellem falk og ørn?

4881 Hvad vil I mellem ulv og bjørn?

4882 I blir kun overmagtens bytte—

4883 o, mine får—o, mine børn!

4884 **MÆNGDEN.** Ja, ve os—det er sandheds ord!

4885 **KLOKKEREN.** Og dog, da vi fra bygden foer,

4886 vi lukked bag os hyttens dør—

4887 der er ej hjemmet nu, som før.

4888 **SKOLEMESTEREN.** Nej, han har lyst for folkets øjne,

4889 har pegt på brist og sot og løgne;

4890 ej længer menigheden sover;

4891 det liv, som fordum var os nok,

4892 blev uliv for den vågne flok.

4893 **PROVSTEN.** Ak, tro I mig, det går snart over.

4894 Alt kommer i de gamle folder,
4895 når blot en stund I stilt jer holder.
4896 Jeg borger for at menigheden
4897 skal snart fornemme fortidsfreden.

4898 BRAND. Vælg, mænd og kvinder!

NOGLE. Vi vil hjem!

4899 **ANDRE.** For sent, for sent; langs vidden frem!

FOG DEN (kommer ilsomt).

4900 O, lykketræf at jeg jer finder!

4901 KVINDENE. Å, kære, vakkre, vær ej vred!

4902 F O G D E N. Ej nu, ej nu; kom bare med;

4903 En bedre tid for bygden rinder—

4904 hvis I fornuftigt laer jer sige,

4905 er alle mand før kvelden rige!

4906 FLERE. Hvorledes det?

FOG DEN.

En fiskestim

4907 på millioner står i fjorden!

4908 **MÆNGDEN.** Hvad siger han!**FOG DEN.**

Gør alt iorden!

4909 Sky viddens uvej, sludd og rim.

4910 Før styred stimen aldrig hid—

4911 nu, venner, for vor del af Norden

4912 der rinder op en bedre tid!

4913 **BRAND.** Vælg mellem Herrens råb og hans!4914 **FOG DEN.** Følg eders egen sunde sans!4915 **PROVSTEN.** O, her er et mirakel hændt;

4916 et fingerpeg fra himlen sendt!

4917 Ak, jeg har drømt det jævnt og tidt,

4918 men tænkte det var mareridt—

4919 nu ser vi klart hvorhen det sigter—

4920 **BRAND.** Jer selv I taber, hvis I svigter!

4921 **MANGE.** En fiskestim!

FOGDEN. På millioner!

4922 **PROVSTEN.** Brød, guld til eders børn og koner!

4923 **FOGDEN.** Nu ser I vel, det ej er tid

4924 at spille eders kraft i strid,

4925 især imod en overmagt,

4926 som gør herr provsten selv forsagt.

4927 Nu har I andre mål for øje,

4928 end tomt at hige mod det høje,

4929 Vorherre hytter nok sig selv;

4930 befæstet er jo himlens hvælv.

4931 Bland ej jer op i andres trætte,

4932 men skynd jer, havets skat at lette;

4933 det er et praktisk gøremål,

4934 som øves uden blod og stål;
4935 det bringer eder velstands-stoffer,
4936 og kræver ej personligt offer!

4937 **BRAND.** Just offret står med lueskrift,
4938 som Herrens krav, bag skyens rift!

4939 **PROVSTEN.** Ak, føler I til offer drift,
4940 så kom kun trygt til mig en skøn dag—
4941 som for eksempel næste søndag—
4942 jeg skal min sandten—

FOG DEN (*afbrydende*). Ja, ja, ja!

KLOKKEREN (*sagte til provsten*).

4943 Beholder jeg min post som klokke?

4944 **SKOLEMESTEREN** (*ligeså*). Blir skolen tagen mig ifra?

4945 **PROVSTEN** (*dæmpet*). Ifald I mængdens stivsind rokker,
4946 så vil man vistnok være mild—

4947 **FOG DEN.** Afsted, afsted; ej tiden spild!

4948 **KLOKKEREN.** Tilbåds, tilbåds, hver, som er klog!

4949 **NOGLE.** Men presten—?

KLOKKEREN. Presten? Slip den gale!

4950 **SKOLEMESTEREN.** I ser jo her Vorherres tale,
4951 som i en åben prentet bog.

4952 **FOG DEN.** Svig presten; det er ret og pligt;
4953 han dåred jer med tant og digt—

4954 **FLERE.** Han løj for os!

PROVSTEN. Hans tro er vrang;
4955 og tænk, han har ej laud engang!

4956 **NOGLE.** Hvad har han?

FOG DEN. Dårlig karakter!

4957 **KLOKKEREN.** Ja, det er sandt; det klart vi ser!

4958 **PROVSTEN.** Hans gamle moer forgæves ventet!

4959 han nægted hende sakramentet!

4960 **F O G D E N**. Han fast tog livet af sit barn!

4961 **K L O K K E R E N**. Af konen med!

K V I N D E R. Tvi, tvi, det skarn!

4962 **P R O V S T E N**. Slet søn, slet faer, slet ægteemand!—

4963 mon værre kristen gives kan!

4964 **M A N G E S T E M M E R**. Vor gamle kirke rev han ned!

4965 **A N D R E**. I baglås han den nye vred!

4966 **A T T E R A N D R E**. Han slang os på en havsnøds-planke!

4967 **F O G D E N**. Han stjal min dårekiste-tanke!

4968 **B R A N D**. Jeg mærket ser på hvermands pande.

4969 Jeg ser, hvor denne slægt vil lande.

H E L E F L O K K E N (*brølende*).

4970 Hej, hør ham ej! Af bygden driv

4971 den helvedbrand med sten og kniv!

(**BRAND** drives med stenkast indover i ødemarkerne.
Forfølgerne vender efterhånden tilbage.)

4972 **PROVSTEN.** O, mine børn! O, mine får!

4973 Nu vender I til hjemmets arne;

4974 lad anger eders øjne klarne,

4975 og I skal se at godt det går.

4976 Vi véd, Vorherre er så god;

4977 han kræver ej uskyldigt blod—

4978 og vor regering er tillige

4979 så mild, som knapt i noget rige;

4980 og øvrigheden, amtmand, foged,

4981 vil ikke gøre jer det broget,

4982 og selv jeg er så kærlig, som

4983 vor tids humane kristendom—

4984 jer overmænd vil allesammen
4985 med eder bo i fred og gammen.

4986 **F O G D E N.** Men hvis her findes nogen brist,
4987 så må den heles, det er visst.

4988 Når først vi kommer lidt til ro,
4989 så vælger vi en kommission,
4990 som prøve skal i hvilket mon
4991 der bødes kan på lys og tro.

4992 Den bør bestå af nogle prester,
4993 som jeg og provsten kalder til—
4994 desuden, dersom så I vil,

4995 af klokker og af skolemester
4996 samt andre mænd af folkets kreds,
4997 så I kan slå jer trygt tilfreds.

4998 **P R O V S T E N.** Ja, vi skal lette al jer byrde,

- 4999 som I den gamle sjælehyrde
5000 idag har lettet for hans angst.
5001 Den tanke gøre hvermand stærk,
5002 at her er hændt et underværk.
5003 Farvel; god lykke til jer fangst!
5004 **KLOKKEREN.** Ak, *det* er folk med kristen mildhed!
5005 **SKOLEMESTEREN.** De går sin gang i bramfri stilhed.
5006 **KVINDER.** De er så snilde og så pene!
5007 **ANDRE.** Så rigtig folkelig gemene!
5008 **KLOKKEREN.** De kræver ikke ulivssår.
5009 **SKOLEMESTEREN.** De folk véd mer end Fadervor!

(Flokken drager nedover.)

PROVSTEN *(til fogden).*

- 5010 Ak, dette vil forbedre tonen.

5011 Nu er i alt et omslag nær;
5012 thi, Gud ske lov, der noget er,
5013 som bærer navn af reaktionen.

5014 **F O G D E N.** Mit værk det var, at alt spektakel
5015 blev kvalt i selve fødselstimen.

5016 **PROVSTEN.** Ak, mest vi skylder hint mirakel—

5017 F O G D E N. Hvad for mirakel?

PROVSTEN. Fiskestimen.

FOG DEN (*blæser*).

5018 Det var en løgn naturligvis!

5019 **PROVSTEN.** Ja så? En løgn?

FOG DEN. Jeg gav til pris,

5020 hvad vrøvl mig først i munden faldt—

5021 kan sligt vel lastes, hvor det galdt

5022 så vigtig sag?

PROVSTEN. Nej, Gud bevares;

5023 i nødsfald kan det godt forsvares.

5024 FOGDEN. Og desforuden, om et døgn,

5025 når folket atter får sig sundet,

5026 hvad gør det da, om sejr blev vundet

5027 i kraft af sandhed eller løgn?

5028 PROVSTEN. Ven, jeg er ingen rigorist.

(ser indover i ødemarken.)

5029 Men er det ikke Brand, som hist

5030 sig slæber frem?

FOGDEN. Jo, ganske visst!

5031 En enlig kriger på sit tog!

5032 PROVSTEN. Nej; vent; én til jeg øjner dog—

5033 langt bag ham!

FOGDEN. Hvad—det er jo Gerd!

5034 Det følgeskab er karlen værd.

5035 **PROVSTEN** (*lystig*). Når stillet er hans offerdrift,

5036 ham sættes bør slig mindeskrift:

5037 her hviler Brand; hans sejr blev skral;

5038 én sjæl han vandt—og hun var gal!

FOG DEN (*med fingeren på næsen*).

5039 Men når jeg ret mig tænker om,

5040 det dog mig forekommer, som

5041 lidt inhuman var folkets dom.

PROVSTEN (*trækker på skuldrene*).

5042 *Vox populi vox dei*. Kom!

(*de går.*)

(Inde på de store vidder. Uvejret vokser og jager skyerne tungt over snesletten; sorte tinder og toppe træder hist og her frem og sløres atter af tågen.)

(B R A N D, kommer blodig og forslået indover fjeldet.)

B R A N D *(standser og ser tilbage).*

5043 Tusend fulgte mig af bygden;
5044 ikke én vandt op til højden.
5045 Gennem alle hjerter taler
5046 trangen til en større tid;
5047 over alle sjæle daler
5048 ledingsbud til løftet strid.
5049 O, men offret, offret skræmmer;
5050 viljen vek og ræd sig gemmer—
5051 én jo for dem alle døde—

5052 fejghed er ej længer brøde!
(*synker ned på en sten og ser sig sky omkring.*)
5053 Jævnt og tidt jeg måtte grue;
5054 skrækken risled i mit hår,
5055 når jeg gik, som barnet går,
5056 under hyl og hundetuden,
5057 i den mørke genfærdsstue.
5058 Men jeg tvang min hjertebanken,
5059 og jeg trøsted mig med tanken:
5060 ude skinner lysets væld,
5061 mørket er ej nat, ej kveld—
5062 her er skodder kun for ruden.
5063 Og jeg tænkte, dagens skin,
5064 sommerlivets klare lue,
5065 skal igennem dørens bue

5066 vælde fuldt og fagert ind
5067 i den mørke genfærdsstue.
5068 O, hvor bittert jeg bedrog mig.
5069 Begsort nat imøde slog mig—
5070 og derude sad forstemte
5071 spredte mænd langs fjord og vik,
5072 holdt på minder, åndsforglemte,
5073 gemte dem, som kongen gemte
5074 årvis på sin Snefrids lig,
5075 løste dødninglinets flig,
5076 lytted over hjertekulen,
5077 næred sig med livshåbs-smulen,
5078 mente, *nu* sprang blodets røde
5079 roser ud ifra den døde.
5080 Ikke *én*, som han, sig hæved,

SNEFRID:

Kong Harald Hårfagre
sin kone som, ved hennes
død, kongen ikke kunne
få seg til å begrave siden
han håpet hun fortsatt
var i live, så hun lå og
langsomt forråtnet.

5081 gav til graven hvad den kræved.
5082 Ikke *én* iblandt dem véd:
5083 liget drømmes ej tillive,
5084 liget må i muldet ned,
5085 ligets hverv kun er at give
5086 næring til en nylagt sæd.—
5087 Nat, kun nat—og nat igen
5088 over kvinder, børn og mænd!
5089 Kunde jeg med lyn i hånden
5090 frelse dem fra strådøds-vånden!

(springer op.)

5091 Sorte syner ser jeg jage
5092 lig et helridt gennem natten.
5093 Tiden står i uvejrskofte,
5094 maner med en livsdåds krav,

5095 kræver svunget stål for stav,
5096 kræver skeden tom ved hofte—
5097 frænder ser i strid jeg drage—
5098 brødre ser jeg sidde spage,
5099 krøbne under gemselshatten.
5100 Og jeg øjner mer endnu—
5101 usseldommens hele gru—
5102 klynk fra kvinden, skrig fra manden,
5103 øret stængt for bøn og bud—
5104 ser dem riste sig på panden
5105 navn af fattigfolk ved stranden,
5106 folk med skillingspræg fra Gud.
5107 Blege lytter de til braget,
5108 tror at selvgjort afmagt skærmer.—
5109 Regnbue over maj-vangen,

5110 flag, hvor er du nu at se?
5111 Hvor er nu de farver tre—
5112 de, der slog og fnøs fra stangen,
5113 under storm af folkesangen,
5114 til en konge og en sværmer
5115 splitt og tunge skar i flaget?
5116 Tungen brugte du til pral;
5117 tør ej dragen vise tænder,
5118 trænges ingen splittflags-ender—
5119 folkeskriget kunde tiet,
5120 kongesaksen kunde biet;
5121 flag med fredens fire hjørner
5122 strækker til som nødsignal,
5123 når en grundstødt skude tørner!
5124 Værre tider; værre syner

5125 gennem fremtidsnatten lyner!
5126 Brittens kvalme stenkulsky
5127 sænker sort sig over landet,
5128 smudser alt det friske grønne,
5129 kvæler alle spirer skønne,
5130 stryger lavt, med giftstof blandet,
5131 stjæler sol og dag fra egnen,
5132 drysser ned, som askeregnen
5133 over oldtids dømte by.—
5134 Da er slægten vorden styg—
5135 gennem grubens krumme gange
5136 lyder nyn af drypvands-sange;
5137 puslingflokken, travl og tryg,
5138 frigør malmens bundne fange,
5139 går med puklet sjæl og ryg,

5140 glor med dvergens gridske øjne
5141 efter guldets blanke løgne.
5142 Sjæl ej skriger, mund ej smiler,
5143 brødres fald ej hjerter kløver,
5144 eget fald ej vækker løver —
5145 flokken hamrer, mynter, filer;
5146 rømt er lysets sidste tolk;
5147 slægten vorden er et folk,
5148 som har glemt, at viljens pligter
5149 ender ej, hvor evnen svigter!
5150 Værre tider; værre syner
5151 gennem fremtidsnatten lyner!
5152 Kløgtens ulv med gluf og glam
5153 truer lærens sol på jorden;
5154 nødskrig lyder op mod Norden,

5155 byder leding ud langs fjorden;
5156 dvergen hvæser tvær og klam—
5157 sligt er ikke sag for *ham*.
5158 Lad de stærke samfund gløde;
5159 lad de *andre* give møde;
5160 *vi* har ikke råd at bløde—
5161 vi er små, vi savner evne
5162 til et sandheds styrkestævne,
5163 kan ej offere folkehelsen
5164 for vor brøk af verdensfrelsen.
5165 Ej for os blev kalken drukket,
5166 ej for os hugg tornekransen
5167 i hans tinding sine tænder,
5168 ej for os blev Romer-landsen
5169 i den dødes side stukket,

5170 ej for vor skyld naglen brænder,
5171 boret gennem fod og hænder.
5172 Vi er små, er sidst i laget,
5173 byder ledingsbudet trods!
5174 Ej for os blev korset taget!
5175 Spanrem-slaget, spanrem-slaget,
5176 Ahasveri rap, som ruller
5177 purpur om den dømtes skulder,
5178 er passionens brøk for os!

AHASVERI:
Jeg har ikke klart å
finne ut hva dette
betyr, tips mottas.

*(kaster sig ned i sneen og dækker ansigtet til;
om lidt ser han op.)*

5179 Har jeg drømt? Er nu jeg vågen?
5180 Alt er gråt og dulgt i tågen.
5181 Var det syge syner kun,

5182 hvad jeg så til denne stund?
5183 Er det billed glemt og tabt,
5184 hvori mandens sjæl blev skabt?
5185 Er vort ophavs ånd besejret—?

(lyttende.)

5186 Ha, det går som sang i vejret!

DE USYNLIGES KOR *(suser i stormen).*

5187 Aldrig, aldrig blir du lig ham—
5188 thi i kødet er du skabt;
5189 gør hans gerning eller svig ham,
5190 ligefuldt er du fortabt!

BRAND *(gentager ordene og siger sagte).*

5191 Ve mig, ve mig; snart jeg tror det!
5192 Stod han ej i kirkekoret,
5193 slog med hånden vredt mod ordet?

5194 Tog han ikke alt mit eje,
5195 stængte alle lysets veje,
5196 lod mig kæmpe til det sidste,
5197 lod mig nederlaget friste!

K O R E T (*lyder stærkere over ham*).

5198 Orm, du aldrig vorder lig ham —
5199 dødens bæger har du tømt;
5200 følg ham efter eller svig ham,
5201 ligefuldt din dåd er dømt!

5202 **B R A N D** (*stille*). Agnes, Alf, de lyse dage,
5203 liv i fred og liv i hvile,
5204 bytted jeg mod kamp og klage,
5205 rev mit bryst med offerpile —
5206 fældte dog ej folkets drage.

K O R E T (*mildt og lokkende*).

5207 Aldrig, drømmer, blir du lig ham,
5208 arv og odel har du tabt;
5209 alt dit offer gør ej rig ham—
5210 for dit jordliv er du skabt!

BRAND (*brister i sagte gråd*).

5211 Alf og Agnes, kom tilbage;
5212 ensom sidder jeg på tinden,
5213 gennemblæst af nordenvinden,
5214 bidt af genfærd, klamme, spage—!

*(han ser op; en dæmrende plet åbner og vider sig ud
i tågen; en KVINDESKIKKELSE står der, lyst klædt,
med kåbe over skuldrene. Det er AGNES.)*

SKIKKELSEN (*smiler og breder armene mod ham*).

5215 Brand, her har du mig igen!

BRAND (*farer forvildet op*).

5216 Agnes! Agnes! Hvad er dette!

5217 **SKIKKElsen**. Alt var feberdrøm, min ven!

5218 Nu skal sottens tåger lette!

5219 **BRAND**. Agnes! Agnes!

(*vil ile hende imøde.*)

SKIKKElsen (*skriger*). Kom ej over!

5220 Se dog sluget mellem os!

5221 Her går fjeldets vilde fos.

(*mildt.*)

5222 Ej du drømmer, ej du sover,

5223 ej du mer med syner slås.

5224 Du har været syg, du kære—

5225 drukket vanvids bittre drik,

5226 drømt, din hustru fra dig gik.—

5227 **BRAND.** O, du lever! Lovet være—!

SKIKKElsen (*hurtigt*).

5228 Hys, tal heller derom siden!

5229 Følg mig, følg mig; knap er tiden.

5230 **BRAND.** O, men Alf?

SKIKKElsen. Ej heller død.

5231 **BRAND.** Lever!

SKIKKElsen. Lever sund og rød!

5232 Alle sorger har du drømt;

5233 al din kamp var ikkun skrømt.

5234 Alf er hos din gamle moer;

5235 hun er frisk og han er stor;

5236 end er bygdens kirke til;

5237 den kan rives, hvis du vil—

5238 sognets folk dernede slider

5239 jævnt, som i de gode tider.

5240 BRAND. Gode?

SKIKKElsen. Ja—da her var fred.

5241 BRAND. Fred!

SKIKKElsen. O, skynd dig, Brand; kom med!

5242 BRAND. Ak, jeg drømmer!

SKIKKElsen. Nu ej længer.

5243 Men til røgt og ly du trænger—

5244 BRAND. Jeg er stærk.

SKIKKElsen. Ak, ej endnu;

5245 bag dig lurder drømmens gru.

5246 Atter vil du tåget glide

5247 bort fra min og barnets side,

5248 atter vil din tanke sløves—

5249 hvis ej lægemidlet prøves.

5250 **BRAND.** O, giv hid!

SKIKKElsen. Du selv er Manden.

5251 Du kun kan det, ingen anden.

5252 **BRAND.** Nævn det da!

SKIKKElsen. Den gamle læge,

5253 som har læst så mangen bog—

5254 han, som er til bunden klog,

5255 fundet har din sygdoms spor.

5256 Alle syner, stygge, blege,

5257 mantes frem med *trende ord*.

5258 Dem må kækt du overstrege,

5259 ud af mindebladet slette,

5260 væk fra lovens tavle stryge.

5261 De har voldt, at sotten faldt

5262 på dig som en vildsinds-byge—

5263 glem dem, glem dem, vil du tvætte

5264 sjælen ren for sot og syge!

5265 **BRAND.** Sig dem!

SKIKKELSEN. «Intet eller alt».

5266 **BRAND** (*viger*). Er det så?

SKIKKELSEN. Så visst jeg lever,

5267 og så visst du engang dør!

5268 **BRAND.** Ve os begge! Sverdet svæver

5269 draget over os som før!

5270 **SKIKKELSEN.** Brand, vær mild; min favn er varm;

5271 hold mig med din stærke arm—

5272 lad os søge sol og sommer—

5273 **BRAND.** Anden gang ej sotten kommer.

5274 **SKIKKELSEN.** Ak, den kommer, Brand, vær tryg.

BRAND (*ryster på hovedet*).

5275 Den er slynget bag min ryg.

5276 Ingen vilde drømmes gru—

5277 livets, livets kommer nu!

5278 S K I K K E L S E N . Livets?

B R A N D . Følg mig, Agnes!

S K I K K E L S E N . Stå!

5279 Brand, hvad vil du?

B R A N D . Hvad jeg må:

5280 *leve, hvad til nu er drømt—*

5281 *gøre sandt, hvad end er skrømt.*

5282 S K I K K E L S E N . Ha, umuligt! Husk, hvorhen

5283 vejen bar dig!

B R A N D . Om igen!

5284 S K I K K E L S E N . Rædslens ridt i drømmetågen

5285 vil du ride fri og vågen?

5286 **BRAND.** Fri og vågen.

SKIKKElsen. Slippe barnet?

5287 **BRAND.** Slippe barnet.

SKIKKElsen. Brand!

BRAND. Jeg må.

5288 **SKIKKElsen.** Blodig rive mig af garnet?

5289 Mig med offersvøber slå

5290 indtil døden?

BRAND. Jeg det må.

5291 **SKIKKElsen.** Alle lys i natten slukke,

5292 dagens solskær udelukke,

5293 aldrig livets frugter plukke,

5294 aldrig løftes lindt af sange?

5295 O, jeg mindes dog så mange!

5296 **BRAND.** Jeg det må. Spild ej din bøn.

5297 **S K I K K E L S E N.** Glemmer du din offerløn?

5298 Alt dit løftningshåb bedrog dig;

5299 alle sveg dig, alle slog dig!

5300 **B R A N D.** Ej for egen løn jeg lider;

5301 ej for egen sejr jeg strider.

5302 **S K I K K E L S E N.** For et folk i grubens gange!

5303 **B R A N D.** *Én* kan give lys til mange.

5304 **S K I K K E L S E N.** Dømt er jo dets fremtids-slægter!

5305 **B R A N D.** Stort en enkelts vilje mægter.

5306 **S K I K K E L S E N.** Husk at *én* med flamme-riset

5307 manden drev af paradiset!

5308 Porten har han lagt et slug for—

5309 over *det* du springer ej!

5310 **B R A N D.** Åben lod han længslens vej!

SKIKKElsen (*forsvinder i et brag; tågen vælter sig hvor den stod, og der skriges hvast og skærende, som fra en der flygter*).

5311 **Dø!** Dig har ej verden brug for!

BRAND (*står en stund som bedøvet*).

5312 Væk det jog i skoddens røg—

5313 fløj på store hvasse vinger

5314 over vidden som en høg.

5315 Kravet var en lillefinger

5316 for at fange helt min hånd—!

5317 Ha, det var akkordens ånd!

GERD (*kommer med en riffle*).

5318 Så du høgen! Så du høgen?

5319 **BRAND.** Ja, du; dennegang jeg så ham.

5320 **GERD.** Fort, sig vejen, han er strøgen;

5321 vi vil efter, vi vil nå ham!

5322 **B R A N D .** Intet våben bider på ham;

5323 stundom tykkes han at fly,

5324 hjerteramt af dødens bly—

5325 men vil baneslag du slå ham,

5326 er han bag dig lige kry,

5327 gækker, lokker dig påny.

5328 **G E R D .** Rensdyr-skyttens riffle stjal jeg,

5329 har den ladet med sølv og stål;

5330 du kan tro, jeg er så gal ej,

5331 som de siger!

B R A N D . Træf dit mål!

(vil gå.)

5332 **G E R D .** Prest, du halter jo på foden.

5333 Hvad har voldt det?

BRAND. Folket jog mig.

5334 GERD (*nærmere*). Rød, som blod fra hjerteroden,
5335 er din tinding!

BRAND. Folket slog mig.

5336 GERD. Før du havde sang i røsten—
5337 nu kun knirk, som løv om høsten!

5338 BRAND. Alt og alle—

GERD. Hvad?

BRAND. Bedrog mig.

GERD (*ser med store øjne på ham*).

5339 Hå—nu kender jeg dig først!

5340 Jeg har tænkt, at du var presten—

5341 tvi med ham og hele resten!

5342 Du er manden, som er størst.

5343 BRAND. Dårligt mente jeg det næsten.

5344 **GERD.** Lad mig se på dine hænder!

5345 **BRAND.** Mine hænder?

GERD. Nagle-såret!

5346 Blodets dryp jeg ser i håret—

5347 biddet efter torne-tanden,

5348 hugget vildt og hvast i panden.

5349 Dig har korsets træ jo båret!

5350 Faer har sagt, da jeg var liden,

5351 det blev gjort for længe siden,

5352 langt herfra, og af en anden—

5353 nu jeg skønner han mig dåred—

5354 ja, for du er frelser-manden!

5355 **BRAND.** Vig ifra mig!

GERD. Skal jeg falde

5356 ned og bede for din fod?

5357 **BRAND.** Vig!

GERD. Du ødte jo det blod,

5358 som har magt at frelse alle!

5359 **BRAND.** O, jeg véd ej frelsens fjæl

5360 for min egen arme sjæl!

5361 **GERD.** Her er riffen! Lad dem dræbes—!

BRAND (*ryster på hovedet*).

5362 Frem mod faldet skal der stræbes.

5363 **GERD.** Ej af dig; du går jo først!

5364 I din hånd er naglehullet—

5365 du er udvalgt; du er størst.

5366 **BRAND.** Jeg er ringest kryb i muldet.

GERD (*ser opad; skyerne letter*).

5367 Véd du, hvor du står?

5368 **BRAND** (*stirrer frem for sig*). Jeg står

5369 ved det første trin af trappen;

5370 højt er op og foden sår.

5371 **GERD** (*vildere*). Svar mig! Véd du, hvor du står?

5372 **BRAND**. Ja, nu falder tågekappen.

5373 **GERD**. Ja, den falder: Svartetind

5374 peger helt i himlen ind!

5375 **BRAND** (*ser op*). Svartetind? Iskirken!

GERD. Ja!

5376 Kirkegæst du blev endda!

5377 **BRAND**. Tusend mile bort herfra!—

5378 O, hvor inderligt jeg higer

5379 efter lys og sol og mildhed,

5380 efter fredens kirke-stilhed,

5381 efter livets sommer-riger!

(*brister i gråd.*)

5382 Jesus, jeg har råbt dit navn;
5383 aldrig tog du mig i favn;
5384 tæt forbi mig er du gledet,
5385 gammelt ord på tungen lig;
5386 lad mig nu af frelsens-klædet,
5387 med den sande bods-vin vædet,
5388 fange blot en fattig flig!

5389 **GERD** (*bleg*). Hvad er det? Du græder, du,
5390 varmt, så det på kinden ryger—
5391 varmt, så bræens grav-lin stryger
5392 dryppende fra top og tinde—
5393 varmt, så isen i mit minde
5394 løses op i gråd herinde—
5395 varmt, så messekåben glider
5396 nedad jøkel-prestens sider—!

(bævende.)

5397 Mand, hvi græd du ej før nu!

B R A N D *(klar, strålende og ligesom forynget).*

5398 Frostvej bær igennem loven—

5399 siden sommersonne fra oven!

5400 Til idag det galdt at blive

5401 tavlen, hvorpå Gud kan skrive—

5402 fra idag mit livsensdigt

5403 skal sig bøje varmt og rigt.

5404 Skorpen brister. Jeg kan græde,

5405 jeg kan knæle—jeg kan bede!

(synker i knæ.)

5406 **G E R D** *(skotter opover og siger sagte og sky).*

5407 Se, der sidder han, den stygge!

5408 Det er ham, som kaster skygge,

5409 der han pisker tindens sider
5410 med sin brede vingefjær.
5411 Nu er frelsens time nær—
5412 dersom bare sølvet bider!

*(kaster rifflen til kinden og skyder. Hult drøn, som af
en rullende torden, lyder højt oppe fra bergvæggen.)*

5413 **BRAND** *(farer op)*. Ha, hvad gør du!

GERD.

Ramt han glider!

5414 Jeg har truffet—se, han falder;
5415 hør, han skriger, så det gjalder!
5416 Mange tusend fjær af hammen
5417 fyger ned fra bergvægs-kammen—
5418 se, hvor han blir stor og hvid—!
5419 Hej, han ruller ende hid!

BRAND (*synker sammen*).

5420 Ja, hver slægtens søn tildøde
5421 dømmes må for slægtens brøde!

5422 **GERD**. Tifold større himmeltelt
5423 spændtes ud, da han blev fældt!

5424 Se, han tumler; se, han ruller—

5425 å, jeg vil ej længer grue;

5426 han er hvid jo, som en due—!

(*skriger i rædsel.*)

5427 Hu, det stygge, stygge bulder!

(*kaster sig ned i sneen.*)

BRAND (*krymper sig under den styrtende
skred og siger opad*).

5428 Svar mig, Gud, i dødens slug!—

5429 gælder ej et frelsens fnug
5430 mandeviljens *quantum satis*—?!

(Skreden begraver ham; hele dalen fyldes.)

EN RØST *(råber gennem tordenbragene).*

5431 Han er *deus caritatis*!

FINIS

ORDLISTEN

DENNE ebok-utgaven av BRAND er mini-utgaven: den inneholder *ikke* ordlisten. For å få tak i utgaven med ordlisten, gå til websiden www.KlausNordby.com/brand og last ned filen [Henrik_Ibsen_Brand_ebok_ordliste.pdf](#) (er du online, bare klikk på de røde hyperlenkene.)